Banca de Credit Cooperatist
„BANKCOOP"

Banca de Credit Cooperatist „BANKCOOP" – societate pe acțiuni, cu un capital de 2,5 miliarde lei, efectuează toate operațiunile bancare, în lei și valută pentru persoane fizice și juridice din țară și străinătate.

Se fac depuneri la capitalul băncii începînd cu data de 1 decembrie 1990, la sediul Sucursalei Municipiului București din str. Moxa nr. 20 și la sediile sucursalelor județene.

Valoarea nominală a unei acțiuni este de 2 500 lei.

Opțiunile se pot face și în valuta preferată, iar numărul și valoarea acțiunilor se vor echivala la data vînzării acestora.

Relații suplimentare la Sucursala Municipiului București, telefon 59.27.05. și la sucursalele județene sau consiliile județene ale cooperativelor de credit.

Banca de Credit Cooperatist
„BANKCOOP"

Lei 10

MUZEUL PRESEI ȘEVER BOCU
JIMBOLIA
NR. D. 555

85317

LUMEA azi

Nr. 11 14 martie 1991

GOLFUL PERSIC
bătălia pentru pace

UNIUNEA SOVIETICĂ
În preajma referendumului

LUMEA
săptămînal independent de politică externă azi

**Anul III, serie nouă,
nr. 11 (1426), 14 martie 1991**

Sumar

EDITORIAL. **„Operaţiuni de şarm".** Ştefan Nicolae 1

PROBLEME ROMÂNEŞTI. **„Trebuie neapărat ca vechile deprinderi comuniste (Securitate etc...) să dispară !"** Interviuri realizate de Bogdan Torcătoru 2
— **„Olanda este interesată în implementarea reformelor economice în România."** Interviu cu dl. Adrian Severin realizat de Carmen Rădulescu 2
— **Pe cînd clauza ?** Cristian Moanţă 3

GOLFUL PERSIC — BĂTĂLIA PENTRU PACE. **„Fortăreaţa Saddam" se clatină.** Ştefan Nicolae 4
— **Reconstrucţia politică.** Cristian Moanţă 4
— **Pacea — un ţărm prea îndepărtat.** Ovidiu Dranga 5
— **Pentru 60% din petrolul mondial.** Doina Topor 6

ACTUALITATEA INTERNAŢIONALĂ. **Uniunea Sovietică. În preajma referendumului.** Alexandru Antonescu 7
— **Iugoslavia — în pragul războiului civil ?** Ovidiu Dranga 9
— **Albania. Mai bine emigrant... decît comunist !** Bogdan Torcătoru 10
— **Bangladesh. Peisaj postelectoral.** Liana Enescu 11
— **Moscova. Contact direct Gorbaciov — Major.** Corespondenţă de la trimisul special „Rompres" Nicolae Creţu. 14

1 000 + 1 12

OPINII. **Cursă cu obstacole.** Henri Zalis 15

Mărturie. Dumitru Constantin 16
DEZVĂLUIRI. „Era în august 1968..." (2) 16

PANORAMIC. **Pacificul de Sud şi „modernitatea distructivă".** Mihaela Brumă 18

SERIAL. **Roy Medvedev. Stalin şi stalinismul (20).** 20
— **„Super-Borgia din Kremlin"** 21

Noaptea generalilor.., argentinieni. Niciodată aşa ceva ! (10) 22

PROFIL. **Dimităr Iliev Popov, primul ministru al Bulgariei ; Victor Vălkov, ministrul afacerilor externe al Bulgariei.** 23

POŞTA REDACŢIEI 23

Revista noastră foloseşte serviciile Rompres, precum şi alte surse.

Închiderea ediţiei : 12 martie 1991

**Coperta I
Sorin Turculeţ**

„Operaţiuni de şarm"

Întrebarea, uneori aminată, alteori resuscitată în ultimul timp este în ce fel se vor organiza noile structuri politice în Europa răsăriteană după îngroparea Tratatului de la Varşovia ? Dar de fapt ceea ce ne interesează este în ce fel vor fi modelate aceste structuri în cazul României. La o recentă conferinţă de presă ministrul de externe, Adrian Năstase, a schiţat liniile de bază ale viitoarelor orientări. Obiectivul prioritar urmărit este — cum lesne se poate bănui — Europa, bateriile de atac ale diplomaţiei noastre fiind fixate pe trei direcţii şi anume conectarea la structurile (vest) europene, obţinerea de asistenţă economică şi last but not least, **ameliorarea imaginii noastre pe continent.**

Judecînd drept şi ne-destabilizator, se poate afirma că din păcate primele două direcţii au fost condiţionate, în cazul nostru, de cea de-a treia. A fost nevoie — şi nu din cauza Europei — să fie stinse treptat ecourile negative (dar s-au stins oare ?) ale unor evenimente de la noi. „Am tot reparat sacul, am făcut operaţiuni de şarm" pentru corectarea acestei imagini, a spus dl. Năstase, fără să precizeze dacă rezultatul a fost o cosmetică sau o schimbare de profunzime.

Dacă acceptăm însă că percepţia noastră în Europa s-a îmbunătăţit (argument : statutul de invitat în Consiliul Europei) care ar fi prin urmare alte direcţii de acţiune ale diplomaţiei noastre ?

În plan militar se pare că, în absenţa cadrului multilateral al Tratatului de la Varşovia, oficialităţile noastre preferă încheierea unor acorduri bilaterale. A fost realizat unul cu Ungaria, va veni rîndul Franţei, Italiei, şi, inevitabil aproape, cu URSS.

Dar creează oare credibilitate asemenea acorduri, în absenţa unor alianţe politice ? Logic răspunsul este negativ, ţinînd seama de interdependenţele din lumea contemporană. Or, în acest caz, noi am luat un start puţin convingător. „Pentagonalia" ne ţine la o distanţă vecină cu răceala, „Trilaterala" (Cehoslovacia, Ungaria, Polonia) ne-a evitat din cauze care pot fi deduse uşor. Pe plan militar NATO a lăsat să se înţeleagă în mod clar că nu este dispusă să-şi ofere umbrela protectoare foştilor aliaţi ai Moscovei, în pofida altor „ofensive de şarm", făcute de astă dată de toţi foştii aliaţi ? NATO se teme de posibilitatea izolării militare a Uniunii Sovietice, cu toate că oficialităţilor atlantice li s-a argumentat că evenimentele din ţările baltice şi din Golf impun o asemenea cooperare mai strînsă.

În aceste condiţii, toţi îşi pun speranţe în consolidarea viitoarelor structuri de securitate europene, prin redimensionarea CSCE. Pe plan economic, atît România cît şi celelalte „surori" ţintesc, pe termen lung, admiterea în Piaţa comună.

Ce ne-ar rămîne nouă de făcut ? Probabil că în primul rînd în afară de cooperarea dunăreană şi în bazinul Mării Negre, ce ne-au devenit foarte dragi, ar trebui să dezvoltăm de o manieră mai complexă relaţiile cu statele latine europene (Italia, Franţa, Spania) care s-au arătat mai dispuse să practice faţă de noi o politică a „braţelor deschise". Dacă ministrul nostru de externe recunoştea, apropò de Trilaterală, că România a pornit cu un handicap (de care e însă, răspunzătoare, în parte), important ar fi ca asemenea handicapuri să nu mai fie hrănite în continuare. Altfel vom asista, bunăoară, cum Polonia, Ungaria şi Cehoslovacia (tot ele !) sînt şterse (şi noi nu) de pe listele de restricţii ale COCOM, organizaţie care a impus asemenea obstacole ţărilor din Est din considerente militare. Dacă se adoptă şi în continuare ceea ce dl. ministru numea „diplomaţia săraciei", atunci şansele nu ne vor surîde prea curînd. Chiar dacă la acest efort participă şi primul ministru, care şi-a desfăşurat în ultimele zile propria operaţiune de şarm în America Latină, zonă de interes pentru cooperarea noastră cu alte spaţii în afara Europei. Dar în legătură cu aceasta este demnă de reţinut remarca premierul nostru într-un interviu acordat ziarului „El Mercurio". La întrebarea de ce trebuie să meargă primul ministru în asemenea turnee cînd situaţia în România ar necesita prezenţa sa în ţară, dl. Petre Roman a spus că nu ştie exact care sînt motivele, dar că aşa au insistat oficialităţile din ţările vizitate. Probabil că aşa este, deşi dintr-un alt răspuns a reieşit că premierul nostru „nu cunoaşte bine situaţia existentă în Chile".

Posibilităţile de dialog sînt, cum se vede, create la diferite niveluri, şi demnitarii noştri au fost din acest punct de vedere solicitaţi din plin în ultima vreme.

E vorba de un efort care ar trebui să treacă peste prudenţe conjuncturale şi peste inhibiţii de moment pentru a înscrie mai hotărît ţara noastră în structuri politice stabile şi de perspectivă. Ţinînd seama, firesc, de condiţiile ei geopolitice. Pentru aceasta ar fi nevoie de ceva mai mult decît simple operaţiuni de şarm.

Ştefan Nicolae

„Trebuie neapărat ca vechile deprinderi comuniste (Securitate etc...) să dispară!"

Timp de o săptămînă, țara noastră a primit vizita unei delegații constituite din membri ai Grupului de Prietenie Franța-România, din cadrul Adunării Naționale a Franței. A fost prima delegație oficială a Adunării Naționale, care vizitează România după evenimentele de la finele anului 1989.

În afara obișnuitei conferințe de presă dinaintea plecării din țară, cîțiva membri ai delegației au avut deosebita amabilitate de a răspunde, în exclusivitate pentru revista „Lumea azi", următoarelor întrebări :

1. **Sosiți dintr-o țară cu vechi tradiții democratice. Care considerați că sînt factorii determinanți în edificarea unei democrații ?**
2. **După ce ați avut numeroase întîlniri și convorbiri în Capitală, ați efectuat și o călătorie în țară. În urma impresiilor culese, ce șanse acordați procesului de democratizare a societății românești ?**
3. **Franța este țara în care, în urmă cu două secole, a fost adoptată „Declarația drepturilor omului", document ce avea să-și demonstreze universalitatea. În ce măsură considerați că sînt respectate drepturile omului în România ?**
4. **În urma întîlnirilor pe care le-ați avut, puteți preciza care considerați a fi personalitățile cele mai marcante ale eșichierului politic actual (atît din rîndurile formațiunii majoritare, cît și din cele ale opoziției parlamentare și extraparlamentare) ?**

FRANÇOIS MASSOT

Partidul Socialist Francez, conducătorul delegației, președintele Grupului de prietenie Franța-România :

1. Punctul de pornire pentru edificarea unei democrații este de a avea o Constituție. În acest sens, primii pași sînt deja făcuți în România. Important ar fi, însă (pentru ca, odată elaborată, această Constituție să fie recunoscută), ca ea să fie supusă unei analize generale. Mai precis, părerea mea (subliniez, **părere**, nu sfat) este că viitoarea Constituție ar putea deveni obiectul unui referendum.

Din momentul soluționării acestei probleme, consider necesare, în cel mai scurt timp posibil, noi alegeri generale și locale. Acestea ar putea constitui o temelie de la care să se pornească la construirea unei adevărate democrații în România.

2. Personal îmi pun mari speranțe în ceea ce privește viitorul democratic al țării dumneavoastră, dar înțeleg că trecerea nu se poate face de la o zi la alta. Important este, în primul rînd, să poată fi depășite „obișnuințele" rămase în urma celor 45 de ani de comunism.

3. În ceea ce privește drepturile omului, este cert că anul trecut au fost făcuți o serie de pași greșiți. Dintre aceștia iese clar în evidență episodul intervenției minerilor la București, în luna iunie, dar voi pune totul pe seama erorilor inerente unei democrații care abia se naște. Conducerea a înțeles însă că efectul a ceea ce s-a întîmplat a fost, în Occident, teribil. În particular, în Franța o mare parte din entuziasmul declanșat în 1989 față de țara dumneavoastră s-a spulberat. Din fericire, de atunci, din cîte cunosc, nu au mai avut loc alte încălcări flagrante ale drepturilor omului, și totul pare să decurgă acum normal (luînd, desigur, în considerare caracterul tranzitoriu al actualei perioade).

4. Este o întrebare la care, în calitate de conducător al unei delegații oficiale, nu pot da un răspuns.

MICHEL SUCHOD

Partidul Socialist Francez :

1. Factorii determinanți în edificarea unei democrații sînt : libertatea presei ; alegerile libere ; respectul față de poziția „celorlalți" ; respectul față de minoritățile de orice fel : politice, etnice etc.

2. Șansele de democratizare ale României sînt foarte mari, pentru că este prezentă în acest sens voința populară. Dar cea mai bună garanție constă într-o dezvoltare economică, în aceasta aflîndu-se unica bază reală a stabilității sociale. Fără stabilitate socială (legată de o economie care să ofere șanse tuturor), ciclul dezordinilor s-ar putea amorsa și oricine știe că aceasta ar genera, în cele din urmă, un regim autoritar care să poată restabili ordinea. În concluzie, în afara libertăților formale (a presei, a alegerilor etc.) este absolut necesară o economie puternică.

3. Drepturile omului par a fi respectate în România de azi, dacă ne referim la cele cuprinse în „Declarația drepturilor omului" din 1789 : libertatea în diferitele ei forme (inclusiv, pentru viitorul apropiat, libertatea inițiativei).

Mai există însă, în momentul de față, și alte drepturi ale omului, recunoscute în cursul acestui secol (de exemplu, în cadrul Declarației universale din 1948) : dreptul la muncă sau dreptul la locuință sînt și ele drepturi fundamentale. Și dacă, de pildă, dreptul la muncă nu ar mai fi asigurat (șomaj), atunci mii de români ar ajunge să creadă că noua Românie nu le mai poate garanta un drept al omului de care beneficiau înainte.

Imagine din timpul întîlnirii între parlamentarii francezi și români

4. Nu stă în atribuțiile unei delegații franceze să clasifice personalitățile României. Pot afirma totuși că am fost deosebit de impresionat de calitatea și subtilitatea președintelui Iliescu și de vasta cunoaștere a problemelor de către ministrul dumneavoastră de externe, dl. Adrian Năstase.

JEAN CLAUDE MIGNON

Adunarea pentru Republică, vicepreședinte al Grupului de prietenie Franța-România, coordonator al unor acțiuni de ajutorare a României :

1. Principalii factori pentru edificarea unei democrații sînt : drepturile omului ; **Constituția ;** libertatea de expresie (a presei, a cetățeanului, a partidelor politice etc.) ; dreptul de a se deplasa, de a călători și de a primi vizite ; toleranța ; curajul ; voința ; munca.

2. Dacă sînt respectate toate cele enumerate în cadrul răspunsului la prima întrebare, atunci procesul de democratizare va reuși în România. În caz contrar, nimic nu se va schimba.

3. Nu avem astăzi destule elemente pentru a putea aprecia situația. Regretăm evenimentele din luna iunie 1990, care au maculat imaginea României. Trebuie neapărat ca vechile deprinderi comuniste (Securitatea, etc...) să dispară ! Franța va fi intransigentă.

4. Ion Iliescu, Petre Roman, Adrian Năstase, Ion Rațiu, Radu Câmpeanu, Doina Cornea, Marian Munteanu (enumerarea **nu** constituie, în nici un caz, un clasament...)

Interviuri realizate de Bogdan Torcătoru

„Olanda este interesată în implementarea reformelor economice în România"

Este mesajul pe care îl aduce țării domnul Adrian Severin, ministru asistent al primului ministru pentru reformă și relațiile cu Parlamentul, care a avut amabilitatea să răspundă întrebărilor colaboratoarei noastre.

■ **Domnule ministru, ați putea „rupe" puțin din timpul dumneavoastră extrem de drămuit, pentru a le face cunoscut cititorilor revistei „Lumea azi" care a fost scopul vizitei efectuate la Haga de delegația guvernamentală română pe care ați condus-o ?**

□ Obiectivul vizitei efectuate de delegația guvernamentală română a fost acela de a

aduce relațiile româno-olandeze de la faza — să-i spunem — „de așteptare" la o fază superioară, caracterizată, de această dată, printr-o dinamică evidentă, menită să ducă la dezvoltarea raporturilor bilaterale, într-un context internațional marcat de ideea integrării europene. De asemenea, am dorit să prezentăm — tocmai în acest sens al integrării europene — opiniei publice olandeze, reprezentanților guvernului, oamenilor de afaceri, membrilor parlamentului olandez, delegaților unor instituții neguvernamentale, în ce constă reforma politică și economică ce are loc în prezent în România. Am încercat să dovedim prin ceea ce am realizat concret în țară că sîntem sinceri și hotărîți să urmăm o politică de deschidere, de liberalizare, de democratizare, de instaurare a statului de drept în România. În același timp, am ținut să facem cunoscute nevoile de ajutor internațional ale României, tocmai pentru realizarea unei piețe adevărate, guvernată de legile economice și nu de legile „administrativiste sau voluntariste", căutînd totodată posibilități concrete pentru a obține o colaborare de natură să ofere un răspuns favorabil unor asemenea nevoi, să sprijine concret eforturile noastre. Bineînțeles, am discutat o serie de probleme privind viitorul context al relațiilor internaționale, punînd în primul rînd accentul pe viitorul relațiilor în contextul european, iar apoi în cel internațional, mai larg, în ideea de a vedea în ce măsură dinamica pe care au început să o cunoască — și pe care urmează să o cunoască — relațiile noastre bilaterale trebuie să se coreleze și să aibă în vedere o asemenea evoluție la scară internațională.

■ Am aflat de la ceilalți membri ai delegației pe care ați condus-o în Olanda că ați avut niște intervenții în parlament, ca și în cadrul altor întîlniri de la Haga. Sînt sigură că ați convins că procesul de democratizare inițiat în România este ireversibil. Care ar fi mesajul principal cu care veniți din Olanda ?

□ Olanda, ca și întreaga Europă, de altfel, este interesată în implementarea reformelor economice din România, a democratizării și instaurării statului de drept în țara noastră — acesta ar fi în mare mesajul pozitiv cel mai concret pe care l-am obținut din partea gazdelor noastre și, poate, acesta este și rezultatul cel mai important al vizitei. În acest context, am stabilit o serie întreagă de lucruri mai detaliate, respectiv posibilitatea ca foști oameni de afaceri sau foști funcționari de stat cu experiență în organizarea instituțiilor specifice economiei de piață să vină gratuit în România pentru a oferi asistență, în special agenților economici din sectorul privat. De asemenea, unii dintre acești experți vor putea lucra și la nivel ministerial sau guvernamental. Am convenit, totodată, ca un foarte mic dar experimentat grup româno-olandez să realizeze rapid un program pentru asistență de specialitate în domeniul agriculturii. Am mai stabilit ca autoritățile olandeze să facă propuneri concrete într-un viitor foarte apropiat pentru ca Olanda să ajute procesul de reformă prin alocarea de fonduri necesare asistenței tehnice în cîteva domenii prioritare. Sînt doar cîteva exemple — nu integrala a ceea ce am realizat în Olanda —, dar cred că ele motivează în suficientă măsură satisfacția noastră față de rezultatele vizitei la Haga. Le sîntem, de asemenea, recunoscători gazdelor noastre olandeze pentru ospitalitatea, pentru atenția cu care ne-au ascultat, pentru bunăvoința cu care ne-au exprimat părerile și ne-au făcut unele sugestii, pentru desăvîrșita lipsă de prejudecăți cu care au abordat problemele românești. Gazdele noastre olandeze au dorit să ne înțeleagă mai bine și, astfel, să corecteze eventualele distorsiuni care s-au strecurat în informațiile pe care le-au avut pînă acum și care au dat, poate, o imagine nu tocmai conformă cu realitățile din România.

Carmen Rădulescu

Pe cînd clauza?

Sintagma „clauza națiunii celei mai favorizate" a fost (și este) asimilată în public cu politica promovată de Statele Unite față de țările în curs de dezvoltare, în general, și față de țările socialiste, în special. Acordarea clauzei acestora din urmă marca existența unui oarecare grad de independență față de Uniunea Sovietică și încuraja politica de apropiere de lumea occidentală. De fapt, „clauza..." reprezintă un statut comercial care se stabilește între oricare două state, pe bază de reciprocitate, acesta stimulînd schimburile comerciale bilaterale prin reducerea taxelor vamale.

SUA au instituit clauza practic pentru toate fostele țări socialiste. Ultima beneficiară este Mongolia, actul survenind în urma vizitei președintelui P. Ocirbat la Washington. Anterior, restricțiile comerciale impuse Bulgariei prin amendamentul Jackson-Vannick fuseseră suspendate ca urmare a unui decret semnat de președintele George Bush. Nu trebuie scăpat din vedere nici că, în urma reprimării sîngeroase a manifestanților din piața Tien An Men din primăvara anului 1989, China a fost frustrată de clauză, ca după nici un an să o redobîndească.

În ce privește România, căci „asta ne doare", situația este mai complicată și ea a stat mereu sub semnul incertitudinii. Nu se poate afirma decît că, momentan, pe noi clauza ne „ocolește".

Să ne întoarcem puțin înapoi. Încurajînd pseudo-independența față de politica Kremlinului pe care o afișa Ceaușescu, SUA acordă României clauza încă din 1975, fiind unica țară socialistă care se bucura de această „favoare" la acea dată și încă multă vreme după. An de an, Congresul reînnoiește statutul clauzei, „prețul" constituindu-l nivelul emigrării din România, în special a cetățenilor de origine evreiască, acordarea căzînd sub incidența amendamentului Jackson-Vannick. După incidentele de la Brașov din noiembrie 1987 relațiile cu Occidentul pălesc, România devenind tot mai izolată. Contestat și ignorat din exterior, „genialul strateg" face un pas în avans și anunță Casa Albă, în februarie 1988, că „renunță unilateral" la clauză, iar ca „pedeapsă" suspendă și reciprocitatea pentru Statele Unite. Situația rămîne de facto pînă la Revoluție, Acordul comercial româno- american derulîndu-se cu restricții, deși balanța ar fi fost net în favoarea României.

Guvernul provizoriu instalat în decembrie 1989 denunță toate „reținerile" manifestate în politica externă românească, dar curînd survin evenimentele din martie de la Tîrgu-Mureș, apoi cele din iunie din București, motive pentru care SUA consideră că problema acordării clauzei pentru România nu mai poate intra temporar în discuție. Deblocarea survine spre sfîrșitul anului 1990, într-un context mai general, astfel că au existat contacte între Departamentul de Stat al SUA și Ministerul de externe român pentru clarificarea problemelor politice care determină rezervele și în consecință refuzul Congresului în acordarea clauzei. Primul semn a venit în ianuarie 1991 cînd reprezentanta Partidului Democrat (de opoziție), Barbara Kennelly, a introdus în Camera Reprezentanților un proiect de lege pentru acordarea statutului preferențial României pe o perioadă de 3 ani (!), declarînd că aceasta „va asigura un sprijin vital în reclădirea economiei românești".

Procedura este, însă, mai complexă, lipsind aici o verigă esențială, și anume poziția Administrației. Este necesară o recomandare a președintelui, ca abia după aceea un proiect de lege să fie supus aprobării Congresului Statelor Unite (Senat și Camera Reprezentanților). Proiectul trebuie ratificat în mai multe comisii, între care și cea a respectării drepturilor omului, avizul intervenind după 30-90 de zile.

Eugen Dijmărescu, ministru de stat însărcinat cu orientarea economică, întors recent dintr-o vizită în Statele Unite, a declarat : „Nu mi-a produs decît insatisfacție faptul că există o sumară cunoaștere a realităților economice și sociale din România, cei abilitați de guvern să o facă dovedind ineficiență și insuficiență în acest sens. De aceea, sînt semne ale unei posibile amînări în luarea unei decizii favorabile. În acest moment există în totalitate condițiile, din punct de vedere legal, pentru acordarea clauzei și în acest sens există și dorința părții americane. Sînt elemente ce trebuie clarificate : legea presei și audiovizualului, precum și raportul evenimentelor din 13—15 iunie. Se află în studiu la Departamentul de Stat al Statelor Unite nota ce trebuie înaintată Casei Albe, ca aceasta, la rîndul ei, să o recomande Congresului, prin care să se acorde clauza națiunii celei mai favorizate României".

Avînd în vedere că în luna februarie a fost dat publicității Raportul anual al Departamentului de Stat al SUA privind respectarea drepturilor omului în lume ce conține un întreg capitol consacrat României, capitol care, în ansamblu, ne este favorabil, că amendamentul Jackson-Vannick privind emigrația nu mai poate fi invocat și că organismele europene au promovat deja o politică de deschidere spre România, este de așteptat ca și Statele Unite să-și susțină poziția cu acțiuni mai concrete. Părții române îi revine misiunea de a-și intensifica eforturile și de a-și clarifica situația cu argumente. Faza de deziderat trebuie depășită, redobîndirea clauzei fiind o cerință majoră a actualității, aceasta avînd și o relevanță sporită în condițiile economiei de piață, pentru ambele părți.

Oricum, este evident că impasul intervenit în relațiile româno-americane este de natură politică și nu procedurală.

Cristian Moanță

„Fortăreaţa Saddam" se clatină

Înfrîngerea în războiul împotriva forţelor aliate a pus oficialităţile de la Bagdad într-o situaţie imposibilă. Pe de o parte, pe plan extern, Saddam Hussein şi cei care încă îi mai sînt fideli se află încă în stare de beligeranţă faţă de alte state arabe. De altfel reprezentanţii acestor state au hotărît (înţelept e tot pătitul !) să creeze o forţă armată care să-i apere împotriva eventualilor agresori. Pe de altă parte, chiar puţinii aliaţi ai Irakului se află acum într-o situaţie absolut inconfortabilă şi par să aştepte momentul pentru a lua distanţă faţă de Bagdad. Exemplul cel mai concludent este OEP, care înţelege abia acum, probabil, riscurile pe care şi le-a asumat prin această aliniere la planurile belicoase ale lui Saddam.

Pentru a completa imaginea izolării irakiene, în plan politic, să reamintim că fostul său adversar, Iranul, care a adoptat o poziţie de neutralitate în timpul conflictului, pare acum să fie „inspiratorul" acţiunilor destabilizatoare ale populaţiei şiite din sudul Irakului.

Semne vagi de solidaritate mai înregistrează acum Bagdadul doar de la unele ţări maghrebiene iar, din alte regiuni ale lumii, din partea cîtorva state nealiniate precum Cuba. Mai rămîne URSS, care în ultima parte a războiului a părut mai permeabilă la doleanţele irakiene urmărind desigur interesele sale de superputere în regiune.

Din partea Occidentului, Irakul, ca ţară, iar nu regimul lui Saddam Hussein, poate să se aştepte acum la un ajutor economic (care i-a şi fost promis cu o grabă oarecum suspectă). Atitudinea prudentă (dacă nu voalat ostilă) a Occidentului faţă de Irak este alimentată şi de sentimentul de frustrare pentru situaţia stînjenitoare în care au fost puşi în acest război soldaţii lor, nevoiţi să lupte cu aceleaşi arme cu care se luptau şi ostaşii irakieni, ca urmare a unei demoralizante politici a vînzărilor de armament.

Saddam Hussein se află într-o situaţie nu numai stînjenitoare, ba chiar periculoasă pe plan intern. El culege acum roadele unei nesăbuite politici agresive care s-a soldat în ultimii opt ani cu 500 000 de morţi, la care se adaugă alte cîteva zeci de mii, probabil, în acest război de şase săptămîni. Acum armata e în derută, infrastructura militar-industrială aproape complet anihilată, economia paralizată, moralul populaţiei la pămînt.

„Un strateg slab, dublat de un tactician nepriceput" — iată diagnosticul aplicat de un comentator al agenţiei France Presse, referindu-se la modul în care, prin voinţă dictatorială, si-a tîrît armata spre o înfrîngere absolut previzibilă. Nu mai are importanţă acum că el a contat ca Arabia Saudită să nu facă apel la trupele americane, că arabii şi statele musulmane îi vor veni în ajutor, că va putea să provoace Israelul, transformînd totul într-un conflict arabo-israelian ; că s-a bazat pe o reacţie mult mai netă de sprijin din partea URSS.

Faptul că a ignorat, în legătură cu aceste elemente, şi varianta „proastă" pentru el dovedeşte că a fost şi un slab politician. Dar, de fapt, simplificînd poate, şeful regimului de la Bagdad a reacţionat în limitele (de acum cunoscute) ale unui dictator orbit de propria înţelepciune şi personalitate.

Să mai mire pe cineva, în aceste condiţii, că aproape din toate părţile (adică şi din exterior şi din interior) se apreciază, că dispariţia lui Saddam Hussein de pe scena politică a ţării este inevitabilă ? Israelul o cere cu insistenţă încă de la începerea războiului, înlăturarea lui Saddam fiind considerată chiar o condiţie a încetării conflictului. Siria (dar şi alte state arabe) a chemat poporul irakian la răsturnarea preşedintelui său, mergînd pînă la invitarea armatei irakiene „să ceară socoteală acestui comandant-şef care a împins-o din înfrîngere în înfrîngere". SUA şi alţi aliaţi ai lor au fost la fel de tranşanţi asupra acestei necesităţi, dar au subliniat, mai cu seamă în ultima vreme, că aceasta este o problemă a poporului irakian. Aliaţii invită şi ei, voalat dar foarte perceptibil, pe irakieni să facă mai repede această curăţenie, lăsînd să se înţeleagă că de această decizie se leagă configurarea structurilor de securitate postbelice în regiune.

Pe acest fundal s-au produs recentele acţiuni de revoltă ale şiiţilor în zona dintre Tigru şi Eufrat şi ale kurzilor în nord. Sesizînd cvasi-vidul politic din ţară (preşedintele practic a dispărut, iar alţi reprezentanţi ai puterii se afişează cu multă parcimonie şi discreţie), aceste pături sociale marginalizate sau ţinute într-o stare de subordonare au apreciat că este momentul potrivit pentru a ridica glasul. O revoltă surdă pare să fie şi în armată, cu toate că aici aşa-numitele „gărzi republicane" constituie încă scutul de apărare al lui Saddam. Nu se ştie însă dacă această falangă (erodată moralmente ea însăşi) nu va ceda în cele din urmă presiunii tot mai evidente pentru schimbare.

Poziţia kurzilor la ora actuală este foarte radicalizată, un purtător de cuvînt declarînd că „a venit momentul să fie rezolvată nu numai problema palestinienilor dar şi a celor 25 de milioane de kurzi din regiune". (El avea în vedere nu numai pe cei din Irak, dar şi pe cei din Turcia, Iran şi Siria.) La fel de decişi par şiiţii din sud, sprijiniţi discret de Teheran (unde aceasta este religia dominantă). De fapt în Irak între 8—10 milioane de locuitori sînt şiiţi, adică aproximativ 45—55 la sută din populaţie. Dacă în timpul războiului cu Iranul această populaţie a rămas fidelă propriei ţări, de astă dată revolta ei este în primul rînd împotriva puterii centrale. Se vădesc aici şi reflexele unor mai vechi disensiuni dintre şiiţi şi conducerea Partidului Baas, în urma acordării unor privilegii suniţilor de către Saddam Hussein. Privilegii care s-au răsfrînt mai larg şi în plan economic şi social.

Dincolo de obiectivele acestor grupări sociale — care au adus ţara în pragul unui război interetnic — situaţia trădează de fapt o surdă luptă pentru putere. Luptele de la Bassrah, din regiunea Wasit şi Maysan şi cele din nord, sînt de fapt ecourile îndepărtate ale tensiunii de la Bagdad, unde se pare că lui Saddam i-a sunat ceasul. Împins în corzi ca un boxer în pragul unui KO, cu prestigiul în mod clar şifonat, încorsetat de unităţile străine din sudul ţării şi vădit incomodat, ba chiar discreditat pe plan extern, Saddam nu pare să mai aibă nici o resursă pentru a evita catastrofa. Cei mai mulţi se tem însă că „în cădere" Saddam ar mai putea tulbura multe ape. Acestea sînt desigur nişte ipoteze care pornesc de la situaţia de fapt, dar care nu iau în calcul şi posibile necunoscute.

Ştefan Nicolae

Reconstrucţia politică

În faţa Congresului Statelor Unite, aclamat de o asistenţă în picioare, zîmbind charismatic, preşedintele George Bush afirma, în preambulul discursului său : „Coaliţia noastră specială trebuie să colaboreze din nou pentru a crea un viitor care să nu mai fie niciodată luat ostatic de latura cea mai întunecată a naturii umane". După o sută de ore de război terestru, trupele coaliţiei multinaţionale obţinuseră capitularea armatei irakiene, succesul celor ce conduseseră operaţiunile, americanii, fiind un adevărat triumf. În timp ce soldaţii americani revin în Statele Unite iar George Bush devine un idol naţional, la „polul" opus se consumă drama unei întregi regiuni, zguduită de patru decenii de criză politică acută.

Pe plan politic mai larg, vizînd pericolele ce planează asupra lor, monarhiile petroliere din Consiliul de Cooperare al Golfului (Arabia Saudită, Kuweit, Bahrein, Emiratele Arabe Unite, Qatar, Oman) string rîndurile, alături de ţările arabe „puternice", care au făcut parte şi din coaliţia multinaţională şi au participat la război cu contingente importante : Egiptul şi Siria. Interesul este reciproc, cei doi reluînd, astfel, relaţiile privilegiate cu „fraţii bogaţi". Răceala din relaţiile Egiptului cu lumea arabă, şi în special cu monarhiile din Golf, se datora păcii separate încheiate cu Israelul, iar Siria suferea de pe urma ajutorului acordat Iranului în războiul cu rivalul comun. Irakul. La încheierea reuniunii de la Damasc a „celor opt" s-a adoptat un text, care preconizează întrunirea unei conferinţe internaţionale, sub egida Naţiunilor Unite, pentru soluţionarea conflictului arabo-israelian. Cu acelaşi prilej, s-a evidenţiat necesitatea creării unei forţe arabe de menţinere a păcii în zona Golfului, principalii protagonişti urmînd să fie Egiptul şi Siria. Iranul şi-a exprimat insatisfacţia faţă de soluţiile separate de pace, dorind să fie prezent în jocul politic actual. Este posibil ca, în scurt timp, monarhii ce respectă cu scrupulozitate canoanele islamului, să ceară aliaţilor retragerea în totalitate a trupelor „păgîne". Deşi au avut o deschidere preferenţială spre ţările occidentale şi interese convergente foarte mari Arabia Saudită şi emiratele-satelit nu au permis niciodată, din cauza

preceptelor religioase, instalarea de baze militare străine. Se vehiculează ideea că trupele americane vor fi prezente în zonă, la bordul navelor de război, patrulînd în apele Golfului. În ce privește Kuweitul eliberat, acesta se confruntă cu dezastrul lăsat în urma lor de trupele irakiene, din ordinul liderului de la Bagdad. Cea mai importantă personalitate politică ce a revenit în Kuweit-City este prințul moștenitor și prim-ministru, șeicul Saad Al-Abdallah Al-Sabah, care a instaurat imediat legea marțială și a recurs la primele măsuri pentru revenirea treptată la activitățile normale în toate sectoarele. Emirul Jaber Al-Ahmad Al-Sabah și familia conducătoare kuweitiană, continuă să se afle în hotelul Sheraton din Taef, cartierul general al guvernului exilat și locul unde Kuweitul a continuat să existe. De altfel, din Riad și Londra, kuweitienii exilați și-au continuat prosperele afaceri petroliere și financiare.

Primind deja, în Kuweit-City, două vizite importante, John Major și James Baker, prințul moștenitor s-a găsit, credem noi, în fața unor elemente surpriză. Șeful diplomației americane a cerut revenirea la o viață democratică în Kuweit, reintroducerea prerogativelor Constituției, abolită în 1962, și organizarea de alegeri libere din care să rezulte un parlament pluripartit. Va fi pus, oare, și regele Fahd în fața unei probleme similare?

Aruncînd o privire înapoi, pe fondul crizei majore create de cele șapte luni de ocupație irakiană în Kuweit și, mai ales, de declanșarea conflictului armat, este ușor să se constate că lumea arabă s-a divizat din nou. Vor fi greu de aplanat divergențele de fond apărute între „cei opt", menționați deja, care s-au aliniat ferm politicii occidentale, pe de o parte, iar pe de altă parte, de statele care au susținut moderat, sau, pur și simplu, nu au adus critici la adresa Irakului : Yemen, Sudan, Libia, Tunisia, Algeria, Maroc, Iordania. De altfel, țările din nordul Africii au deschis o reuniune la cel mai înalt nivel, în care să-și definească o poziție comună pentru o eventuală conferință internațională consacrată Orientului Apropiat și Mijlociu.

Constantă a diplomației arabe, soluționarea conflictului arabo-israelian, condiția necesară, dar nu și suficientă, a păcii în această regiune, începe să coincidă cu strategia americană. James Baker examinează cu partenerii Statelor Unite, în cadrul turneului pe care îl efectuează în Orientul Mijlociu, măsurile pentru păstrarea și asigurarea păcii în perioada postbelică. În acest context, s-a subliniat că SUA nu sînt interesate în crearea unui vid în Irak, ci, dimpotrivă, a unui Irak pașnic, căruia îi va reveni un rol bine definit în crearea unei regiuni sigure și stabile.

Noua viziune americană a stîrnit neliniști la Tel Aviv, știut fiind faptul că Israelul a sabotat continuu organizarea unei conferințe cu participare internațională, care să aibă drept scop soluționarea problemelor Orientului, în special determinarea soartei poporului palestinian. Liderii israelieni dezavuează afirmațiile președintelui Bush privind „principiul cedării de teritorii în schimbul păcii". În acest sens, era așteptată cu interes sporit sosirea secretarului de stat, James Baker, la Ierusalim. Este de presupus că în timpul convorbirilor divergențele să fi fost mai multe ca oricînd. Deși a fost „ascultător" și a făcut, necondiționat, jocul americanilor în conflictul din Golf, consecințele fiind bine cunoscute, Israelul se vede pus la distanță egală cu coregionalii săi arabi, pierzînd, cel puțin formal, poziția privilegiată. Vital interesați de resursele naturale ale Orientului Mijlociu, americanii au nevoie de stabilitate și siguranță. Iată de ce în cadrul întrevederilor cu oficialitățile politice israeliene, s-au abordat și aspectele ce privesc Libanul și palestinienii. De altfel, OEP (contestată uneori datorită poziției proirakiene a liderului ei, Yasser Arafat) și-a dat acordul pentru o serie de întîlniri ale personalităților palestiniene din teritoriile arabe ocupate, cu omul politic american.

Oricum, comunitatea mondială a ajuns la concluzia că pentru pace sînt necesare compromisuri, dar tot atît de necesare sînt libertatea și respectarea drepturilor omului și națiunilor. Țițele politice ale Orientului sînt încurcate și ascunse, dar a venit vremea ca cei interesați să-și asume răspunderea instaurării păcii și înțelegerii de la Marea Mediterană pînă în Afganistan. Reluăm, în final, tot din discursul președintelui Bush : „problemele acestei regiuni nu au o soluție unică, iar răspunsul nu este doar american".

Cristian Moanță

Pacea — un țărm prea îndepărtat

Așadar, s-a sfîrșit. Peste 100 000 de atacuri aeriene, 3 000 de tancuri distruse, 80 000 de prizonieri, zeci de mii de morți și sute de miliarde de dolari aruncate pe apa... Tigrului sau în valurile Golfului Persic, sute de sonde în flăcări, însemnînd practic două țări în ruine. Acesta ar fi bilanțul sintetic — încă provizoriu — al celor aproape 50 de zile de război efectiv. În spatele cifrelor de mai sus se ascund însă mii de ore de proiecte, studii și teste în laboratoarele militare, dar și două decenii de acumulări cantitative de armament mai mult sau mai puțin sofisticat : o mașinărie infernală pregătise de mult invazia pentru ca, în replică, după 2 august 1990, o armată nevăzută să elaboreze scenarii menite să evite orice risc în ziua Z a eliberării. Că ele n-au fost inutile au dovedit-o pușcașii marini americani în deșertul kuweitian, zdrobind literalmente un inamic redutabil.

Cum a fost posibil ?

Modul în care și-a construit Irakul mașina de război poate face invidios pe oricare dintre conducătorii țărilor din lumea a treia care, avînd la dispoziție sume de bani similare, n-au reușit să sfideze o lume întreagă așa cum a procedat Saddam Hussein. El a hotărît transformarea țării sale într-o mare putere militară încă de la începutul anilor '70, pe cînd era vicepreședinte. Tranzacțiile Irakului cu arme pe piața internațională nu s-au limitat la miliardele de dolari în transferuri de la guvern la guvern și la vînzările legale efectuate de corporațiile internaționale. Cererile de armament ale lui Saddam Hussein s-au îndreptat spre patru continente, implicînd o rețea complexă de intermediari (unii aflați în grațiile Statelor Unite), de companii și ramificații ale corporațiilor internaționale legale, dar și furnizori de arme din umbră.

Printre aceștia din urmă s-a aflat și antreprenorul chilian Carlos Cordoen care a vîndut Bagdadului „bombe ciorchine" („cluster") în timpul războiului iraniano-irakian. După acest război, Bagdadul ar fi apelat la Cordoen ca intermediar în vederea procurării de tunuri Howitzer de fabricație sud-africană cu calibrul de 155 mm, care pot avea și încărcătură chimică, iar anterior ar fi apelat la același personaj pentru achiziționarea unor sisteme sofisticate de ghidare a rachetelor. Din armele valorînd sute de milioane de dolari pe care antreprenorul chilian le-a vîndut Irakului, autoritățile americane afirmă că între cele mai valoroase au fost acele mici mecanisme de invenție americană denumite „impeller" care provoacă explozia obuzelor de artilerie chiar deasupra trupelor inamice.

În 1984, Saddam Hussein a constituit o rețea de achiziționare de arme cu baza în Elveția, denumită „Consen", vizînd cumpărarea unei rachete balistice „Condor II" din Argentina. Pentru armamentul clasic terestru și aviatic, „califul din Bagdad" a apelat, în special, la URSS, țările Europei de Est și China. Nu e însă mai puțin adevărat că în contul celor 160 de miliarde de dolari cheltuiți pentru clădirea infrasructurii economico-militare în anii '80 se înscriu și eforturile de autodotare. Specialiștii irakieni, marea lor majoritate pregătiți la cele mai prestigioase institute de învățămînt superior militar și tehnic din Occident, au fost în măsură să modernizeze rachetele sovietice Scud și să monteze în țară tancurile T 72, tot sovietice, sau avioane J 7 sub licență chineză.

Saddam Hussein nu s-a dovedit în schimb, un bun strateg. Irakienii au făcut aceeași fatală greșeală ca francezii în 1940, cramponîndu-se de o „linie Maginot" în varianta modernă undeva la granița kuweitiano-saudită. Ironia soartei a făcut ca unități franceze să se afle în fruntea atacului aliat care, ocolind obstacolele pe la Nord, a tăiat retragerea irakienilor, aceștia trezindu-se cu inamicul în spate. De fapt, președintelui irakian nu i-a reușit mai nimic.

Incendierea puțurilor de petrol în speranța unui camuflaj mai eficace a îngreunat observarea liniilor aliate pe care ofițerii irakieni de pe tancurile îngropate în nisip nu le mai vedeau din cauza fumului dens. Pentru americani, supravegherea oricăror mișcări de trupe în adîncimea teritoriului kuweitian a fost un joc de copii, chiar și în aceste condiții. Dispunînd de dispozitive de urmărire video a frontului, bazate pe un sistem electronic de amplificare a luminii montat pe tancurile primului val de atac, americanii au apărut

Refugiați irakieni așteaptă la granița irakiano-kuweitiană, dar autoritățile kuweitiene le-au interzis recent accesul pe teritoriul emiratului

„ca din pămînt" în buza tranșeelor irakiene. Soldaților încercuiți nu le-a mai rămas altceva de făcut decît să se predea.

Concluzii

Ecoul înfrîngerii fulgerătoare a irakienilor a reverberat zgomotos pînă la Moscova. De la început, sovieticii nu și-au făcut iluzii în privința deznodămîntului. Este posibil, totuși, ca generalii de la Kremlin să fi nutrit în secret speranța ca măcar o parte din materialul sovietic livrat Bagdadului să-și dovedească eficiența în condiții de război. Așteptările lor nu s-au confirmat decît în mică măsură, pe de o parte datorită paralizării infrastructurii militare irakiene de către bombardamentele aliate încă din primele ore ale „Fur-

tunii în deşert", iar, pe de altă parte, calităţii echipamentului însuşi.

Ministrul apărării, D. Iazov, a relevat în faţa parlamentului că nici un avion al aliaţilor nu a fost doborît de avioanele de vînătoare irakiene, dar că ele au fost atinse de artileria antiaeriană Silka, de fabricaţie sovietică, baterii cvadruple montate pe şasiuri de tanc şi ghidate prin radar. Specialiştii americani afirmă că URSS a dezvoltat un model mai modern ce nu a fost prezentat public. În schimb, cel mai bun avion de vînătoare sovietic, „Mig 29", a fost doborît în luptă de avioanele americane F 15 şi F 16. Sovieticii au dat vina pe slaba pregătire a piloţilor irakieni antrenaţi totuşi de ofiţeri de la Moscova.

Jena e vizibilă. Operaţiunile din Golf au afectat, într-adevăr, doctrina strategică sovietică ce mizează totul pe infanterie şi tancuri, acordînd o importanţă secundară acţiunii aviaţiei. Or, se ştie, „Blitz Krieg"-ul din deşert a fost cîştigat în special de aviaţia aliată. Elicopterele, a căror eficacitate în lupta antitanc a fost dovedită cu puterea evidenţei au făcut chiar şi prizonieri, pentru a nu mai menţiona efectele devastatoare asupra spatelui frontului, ale atacurilor aeriene la joasă şi mare altitudine, cu avioane ultramoderne. În fine, superioritatea trupelor de înalt profesionalism, completate pe bază de voluntariat, asupra armatei masive, organizată pe principiul obligativităţii generale a serviciului militar, a ieşit la iveală cu prisosinţă.

Este foarte dificil să fie trase învăţăminte din acest război, dar şi mai dificilă este instituirea unui control eficient al livrărilor postbelice de armament în zonă. „Nici un scenariu de viitor nu va semăna cu conflictul abia încheiat", este de părere colonelul Andrew Duncan, de la Institutul Internaţional de Studii Strategice din Londra (IISS).

Într-adevăr, ipoteza potrivit căreia războiul din Golf a fost un conflict între tehnica, armamentul, tactica şi strategia militară sovietice şi cele americane este oarecum simplistă. Este real, însă, faptul că o mare parte a materialelor de război occidentale utilizate (de pildă, avionul Tornado, proiectat pentru bombardamente asupra aeroporturilor sovietice), cît şi tactica au fost gîndite pentru o confruntare cu Pactul de la Varşovia. Dar, apreciază specialistul de la IISS, „într-un război împotriva Uniunii Sovietice, adversarul nu ar aştepta ca noi să fim pregătiţi pentru ofensivă".

În egală măsură, occidentalii sînt preocupaţi de echilibrul militar postbelic. Ei ar dori să limiteze livrările de arme potenţial periculoase din Orientul Mijlociu. „Aceasta", sintetiza un diplomat, „este o problemă foarte delicată, implicînd, deopotrivă, aprecierea politică şi interesul comercial care e simplu. El înseamnă a vinde".

Prima dificultate constă în a găsi un spaţiu suficient de vast pentru a-i implica pe toţi marii exportatori actuali sau potenţiali : URSS, China, India, Brazilia, Africa de Sud etc. Organismele actuale sînt inoperante, deoarece exclud unele din ţările menţionate. Chiar dacă s-ar reuşi controlarea strictă a vînzărilor de material, nu s-ar face decît să se întîrzie scadenţa. „Un autentic control al neproliferării — aprecia un expert al NATO — presupune controlul asupra celor trimişi să se specializeze în străinătate. Totuşi, nu pot fi eliminaţi toţi cercetătorii străini, cu excepţia celor ce vin să studieze poezia Renaşterii".

Concluzionînd, dezbaterile postbelice pe teme militare vor continua pe toate meridianele. În URSS ele vin la momentul potrivit pentru militarii care suportă dificil dezarmarea iniţiată de Mihail Gorbaciov. Războiul din Golf e un excelent pretext pentru a desfiinţa aparatura învechită a Armatei Roşii şi pentru a generaliza desfăşurarea materialului modern. Mareşalii de la Kremlin vor fi siliţi însă, în curînd, să constate că pentru a reuşi, sînt necesare cheltuieli imense.

Instaurarea păcii va fi un proces complicat, cu protagonişti scontaţi şi manevre de culise. Se va dovedi o dată în plus că istoria modernă nu e o simplă loterie.

Ovidiu Dranga

Pentru 60% din petrolul mondial

O caricatură din „Paris Match" înfăţişează la „poarta" Kuweitului o grămadă de oameni de afaceri pe ale căror genţi diplomat stă scris : IBM, Royal Dutch, ITT, Deutsche Bank, ELF, Dassault, Toshiba, Toyota, Bayer, British Petroleum, Shell, MacDonald's Coca-Cola ; legenda sună astfel : „La frontiera kuweitiană oamenii de afaceri aşteaptă semnalul de atac. Perioada de după război va fi crudă" — semnează cu umor politic Wolinski.

Pentru atac se pregătesc cei dornici de afaceri — numite eufemistic „reconstrucţie". Sosesc oferte din partea americanilor, britanicilor, olandezilor, francezilor, japonezilor, chinezilor, mai ales pentru refacerea Kuweit-City-ului. Un „chilipir" mare ca cel oferit de refacerea Germaniei şi Japoniei. Nu s-au bucurat de acelaşi tratament Vietnamul (cu o treime din populaţie şi acum şomeră, la 16 ani de la încheierea războiului) şi nici Libanul — stat înfloritor în 1973, în prezent, practic distrus

Motivul principal pentru care afluează capitalurile spre zona arabă implicată în conflict, îl constituie rezervele sale de petrol care echivalează cu 60 la sută din cele mondiale. Pieţele financiare au înregistrat pozitiv sfîrşitul războiului, încrederea a crescut, ca şi cursul dolarului, aurului şi al argintului ; barilul de petrol costă 21 de dolari şi cererile de ţiţei au fost cu 95 milioane barili mai mari în ultimul an în ţările industrializate (atingînd 3,4 miliarde barili) din care şapte luni de embargou şi conflict.

Despre pagube se vorbeşte mai puţin, deşi ele trebuie să fie imense (între 60—100 miliarde dolari), dar orice apreciere globală poate fi hazardată, pentru că este vorba de pierderi umane şi materiale, de distrugeri urbane, tehnică militară (high-tech sau convenţională), de incendierea a sute de puţuri petrolifere de către forţele irakiene, de afectarea masivă a mediului ambiant. Un stat întreg — Kuweitul — a fost prădat de la un cap la altul şi nu un stat oarecare, ci unul care avea cel mai înalt venit pe locuitor, cuprins între 13 000 şi 16 000 dolari. De această bogăţie se bucurau numeroşi rezidenţi străini, printre care palestinieni cu paşaport iordanian, care trăiau de ani de zile aici şi, care, în timpul războiului, s-ar fi putut retrage la adăpost în Iordania care a păstrat un gen de neutralitate activă în favoarea Irakului.

Irakul şi mitul său de a fi a patra putere militară a lumii s-a risipit. Degringolada internă îi produce pagube în continuare. SUA şi CEE îşi menţin embargoul economic, ceea ce i-ar putea dăuna mai mult decît miile de misiuni militare aliate. Probabil, nu pentru multă vreme, pentru că şi Irakul abundă în petrol, îşi poate achita, cu uşurinţă şi rapid, reconstrucţia, dar, în opinia aliaţilor, în aşa fel încît să nu mai reprezinte un pericol pentru securitatea regiunii. La porţile sale se vor înghesui oamenii de afaceri ca şi în trecut, vînzările profitabile de arme nu vor lipsi, dar vor fi supuse unui control de tip COCOM destinat, în prezent, ţărilor din estul Europei. Şi mitul marii Mesopotamii se va mai naşte cine ştie cînd, în capul vreunui nou dictator...

Pentru moment, sînt mai clare cifrele referitoare la cuantumul alocaţiilor, ajutoarelor şi sprijinului acordat beligeranţilor (Irakul este exclus), ţărilor limitrofe care au avut de suferit de pe urma conflagraţiei locale. SUA vor primi 42,6 miliarde dolari pentru finanţarea operaţiunii „Furtuna deşertului", din care 15 miliarde de la contribuabilii americani, nouă de la cei niponi, iar restul de la aliaţii în războiul din Golf împotriva Irakului. Statul israelian va primi o compensaţie de urgenţă de 500—650 milioane dolari (în loc de un miliard cît cere). CEE a aprobat un program de împrumuturi avantajoase de 160 milioane ECU (210 milioane dolari), precum şi 60 milioane ECU (80 milioane dolari) sub formă de donaţii pentru palestinienii din Cisiordania şi Gaza.

Inaugurarea la Washington a Centrului pentru Reconstrucţie în Golf a marcat lansarea ideii că regiunea Golfului este deschisă pentru business : kuweitienii au promis că lucrările nu vor fi concesionate diverselor firme solicitante după criteriile cererii şi ofertei, ci se va acorda tratament preferenţial companiilor din SUA, Marea Britanie şi Franţa ; finanţarea va fi acoperită din resurse kuweitiene într-un ritm de 10 la sută pe an. E greu de crezut că mari puteri industriale, precum Japonia şi Germania (în prezent, în expectativă, mai reţinute în avansuri) nu-şi vor promova interesele proprii-lor firme. De altfel, „cei 12" vest-europeni au adoptat o poziţie fermă în favoarea locului şi rolului mai mare pe care urmează să-l joace în regiune şi delegaţia luxemburghezo-italo-olandeză, prezentă de la 6 martie pe aceste coordonate, reprezintă şi interesele Germaniei.

Nu mai puţin interesante sînt cele opt state arabe care au luptat împotriva Irakului şi care, de la 5 martie, la Damasc, (vechi duşman al Bagdadului), şi-au propus să contribuie la vindecarea rănilor regiunii provocate de războiul din Golf. Şi nu este exclus ca, prin intermediul acestora, Japonia să-şi facă simţită prezenţa în regiune. Accesul la sursele petroliere care-i sînt atît de necesare îi vor impune orice compromis. Doar regiunea furnizează peste jumătate din petrolul mondial...

Doina Topor

Uniunea Sovietică

În preajma referendumului

„Considerați necesară menținerea URSS ca federație înnoită de republici suverane egale în drepturi, în care vor fi pe deplin garantate drepturile oamenilor de orice naționalitate" ? **La această întrebare sînt chemați să răspundă, la 17 martie, cetățenii actualei Uniuni Sovietice. O parte din ei consideră, însă, că această problemă nu îi privește...**

Poporul „se va pronunța ferm pentru menținerea Uniunii, pentru înnoirea ei pe principiul federației". Aceasta este convingerea președintelui Mihail Gorbaciov, exprimată la Gomel, în Bielorusia, în cursul turneului de la sfîrșitul lunii trecute, menit să sprijine ideea referendumului. Cu cîteva zile mai înainte, în climatul de „strîngere a rîndurilor" generat de intervenția critică televizată a lui Boris Elțîn, Sovietul Suprem al URSS își reafirmase, într-un document, intenția de a desfășura referendumul. Aceasta, în ciuda faptului că, după cum informa președintele comisiei de organizare, V. Orlov, „deocamdată șapte republici nu au adoptat hotărîri de a organiza referendumul". Era, de fapt, un mod mai diplomatic de a spune că respectivele republici nici nu aveau de gînd să îl organizeze. Li s-a trasat, totuși, sarcina — prin aceeași hotărîre a Sovietului Suprem — „de a adopta măsuri urgente... pentru eliminarea tuturor obstacolelor care îi împiedică pe cetățeni să-și exercite dreptul de participare la consultarea unională". Bănuind că nu erau prea multe șanse ca autoritățile republicane să-și modifice în ultimul moment atitudinea, Sovietul Suprem a acordat dreptul de a organiza, la nevoie, circumscripții și centre de votare sovietelor locale și chiar „colectivelor de muncă și organizațiilor obștești din întreprinderi și instituții". Era o prevedere deosebit de primejdioasă, deoarece crea premisa unor conflicte între organele de stat ale republicilor — rezultate, în majoritatea cazurilor, din alegeri democratice — și amintitele soviete și organizații, cărora li se oferea protecția „centrului", în cazul în care își asumau organizarea referendumului. În plus, credibilitatea rezultatelor avea să fie, în aceste condiții, pusă sub semnul întrebării.

Concepția „uniunii înnoite", de care sînt atît de atașați președintele și parlamentul sovietic, se poate sintetiza prin formula — repetată și în cuvîntarea de la Gomel — „republici puternice și un centru solid". În practică, aceasta s-ar traduce printr-o sporire a prerogativelor republicilor, în raport cu situația din trecut, simultan cu menținerea unor competențe esențiale la nivelul „centrului", al conducerii Uniunii. Proiectul de tratat unional, alcătuit de autoritățile centrale în această concepție, a fost departe de a suscita entuziasmul republicilor ; nu au lipsit nici vocile care îl acuzau de a fi mai restrictiv, sub unele aspecte, chiar decît actuala Constituție a URSS. Proiectul a fost ulterior amendat, dar o serie de republici s-au retras de la negocierile pentru definitivarea lui.

Gorbaciov pare să fie convins că reforma economică — în varianta sa moderată, în care Sovietul Suprem s-a hotărît, în cele din urmă, să se angajeze — poate reuși, cu costuri minime, doar în cazul în care cuprinde simultan întreaga Uniune și este ferm pilotată de la centru. Orice sporire exagerată a puterilor republicilor în dauna centrului ar duce la haos și anarhie (care, de altfel, și-au și făcut apariția). La Gomel, el i-a acuzat pe „unii conducători de republici" de „perturbarea raporturilor existente anterior între regiuni și întreprinderi". Unele cercuri financiare occidentale, obișnuite să trateze cu un singur stat sovietic și deconcertate de transferul puterii de decizie la nivelul republicilor, înclină să-i dea dreptate.

Pe de altă parte, atașamentul față de ideea Uniunii — unul din pilonii ideologiei comunismului sovietic — îi asigură sprijinul, suspicios totuși, al conservatorilor, inclusiv al aripii militare dure, care i-ar putea face multe greutăți. În ultimii ani, Gorbaciov a „acoperit" de fiecare dată acțiunile brutale ale armatei. Iar la Gomel, el le-a dat din nou satisfacție nostalgicilor Uniunii, descriind alternativa la federația propusă de el drept „fărîmițare feudală de dragul satisfacerii unor ambiții politice separatiste".

De fapt, alternativa preconizată de Elțîn tează Gorbaciov. O dovadă este și alegerea Bielorusiei pentru primul său turneu electoral. Totuși, nici aici primirea nu a fost uniform călduroasă ; urmările catastrofei de la Cernobîl, care a afectat și Bielorusia, nu au fost lichidate încă, și mulți îi resimt consecințele.

Pentru Boris Elțîn, 17 martie va însemna un test în propria sa republică — RSFSR —, unde pe buletinele de vot s-a adăugat o întrebare asupra alegerii președintelui republicii prin vot universal. În cazul unui răspuns afirmativ, Elțîn ar fi candidatul cu cele mai mari șanse. Campania sa în vederea referendumului a căpătat o amploare deosebită ; duminică au avut loc mari manifestații de sprijin, iar primarul Moscovei, G. Popov — aliat apropiat al său — a chemat alegătorii să voteze „alb" la întrebarea asupra Uniunii. Acest apel nu va rămîne, probabil, fără ecou, mai ales că și minerii, aflați în grevă în mai multe regiuni ale Rusiei, au inclus în revendicările lor puncte politice, printre care transferarea puterii către republici.

Unele surprize ar putea să apară în Ucraina, unde există un curent de opinie destul de puternic în favoarea independenței. În aceste condiții parlamentul de la Kiev a hotărît să profite de referendum pentru a consulta alegătorii și asupra intrării

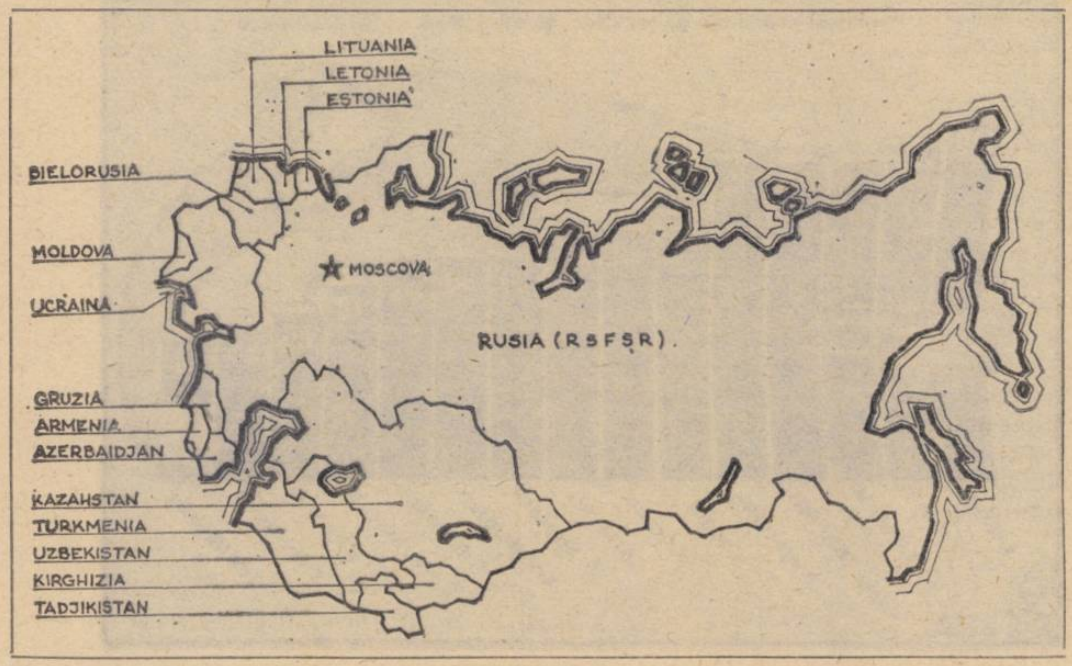

și ceilalți „rebeli" nu vizează distrugerea legăturilor comerciale, culturale etc. existente, ci doar transpunerea lor în planul relațiilor firești între state suverane sau independente, eliberate de dominația oricărui „centru" autoritar. Fiecare republică ar urma să-și efectueze reforma economică după propriile opțiuni, ceea ce n-ar exclude o coordonare între ele. Prin relațiile cu alte republici, în special cu cele baltice, guvernul rus al lui Elțîn, urmărește să contureze un posibil model al acestui gen de comunitate.

Întrebarea propusă pentru referendum, de o ambiguitate calculată, astfel încît să convină ambelor variante de uniune, și care eludează, de fapt, fondul problemei (care nu este menținerea Uniunii în principiu, ci apartenența la ea a unei republici sau a alteia) a generat reacții diferite ale parlamentelor republicane. Unele au optat pentru boicotarea de facto a consultării, în timp ce altele au adăugat noi întrebări, mai concrete, focalizînd asupra lor atenția alegătorilor.

NUCLEUL SLAV. Cele trei mari republici slave — Rusia, Ucraina și Bielorusia —, reunind aproape trei sferturi din populația Uniunii, constituie, fără îndoială, principala rezervă de voturi favorabile pe care con-

Ucrainei „în componența Uniunii statelor sovietice suverane, pe baza principiilor declarației cu privire la suveranitatea de stat a Ucrainei".

STATELE BALTICE. Cele trei republici au respins referendumul unional, organizînd în prealabil consultări republicane — denumite prudent „sondaje de opinie" — asupra independenței.

După cum se știe, cea dintîi a fost Lituania. Puternica majoritate favorabilă independenței a întărit poziția conducerii republicii, aflată încă sub șocul intervenției armate de la 13 ianuarie, permițîndu-i să inițieze un dialog cu guvernul sovietic. După prima întîlnire, V. Dogujiev, prim viceprimministru al URSS, declara că delegația sa „se va strădui să convingă" Lituania pentru a rămîne în componența Uniunii. Se observă o schimbare de ton ; totuși parlamentul de la Vilnius a adoptat o rezoluție chemînd populația „la rezistență pasivă și nesupunere civilă în caz de ocupație activă din partea sovieticilor". În paralel a sporit și prestigiul internațional al guvernului lituanian : Islanda a devenit — în ciuda protestelor sovietice — prima țară care a stabilit relații diplomatice cu Lituania.

La 3 martie, Estonia și Letonia au urmat exemplul vecinei lor, nu fără unele temeri,

avînd în vedere ponderea mai mică a populației autohtone. Totuși, atît participarea la „sondaje", cît și procentul de răspunsuri afirmative au întrecut așteptările, atestînd că ideea independenței a depășit barierele naționale, fiind susținută de numeroși ruși și ruscioni. O posibilă explicație ar fi convingerea că într-un stat independent (chiar mic) reforma economică și accesul la democrație și prosperitate ar fi mai rapide decît în cazul rămînerii în Uniune. Exemplul Finlandei vecine este concludent.

Referendumul din 17 martie nu ar avea, teoretic, nici un obiect în cele trei republici, care nu se mai consideră parte a URSS. De altfel, parlamentele lituanian și eston s-au și pronunțat în acest sens. Mai moderat, cel leton a precizat că, deși nu va participa la organizarea referendumului, nu-i va „împiedica" desfășurarea dacă alții și-ar asuma această sarcină. De bună seamă că se vor găsi doritori să folosească „autorizația" acordată de Sovietul Suprem unional ; în primul rînd liderii partidelor comuniste promoscovite, care prezic că separarea de Uniune va duce la „expulzarea populației de limbă rusă" dacă nu chiar la război civil. Militarii

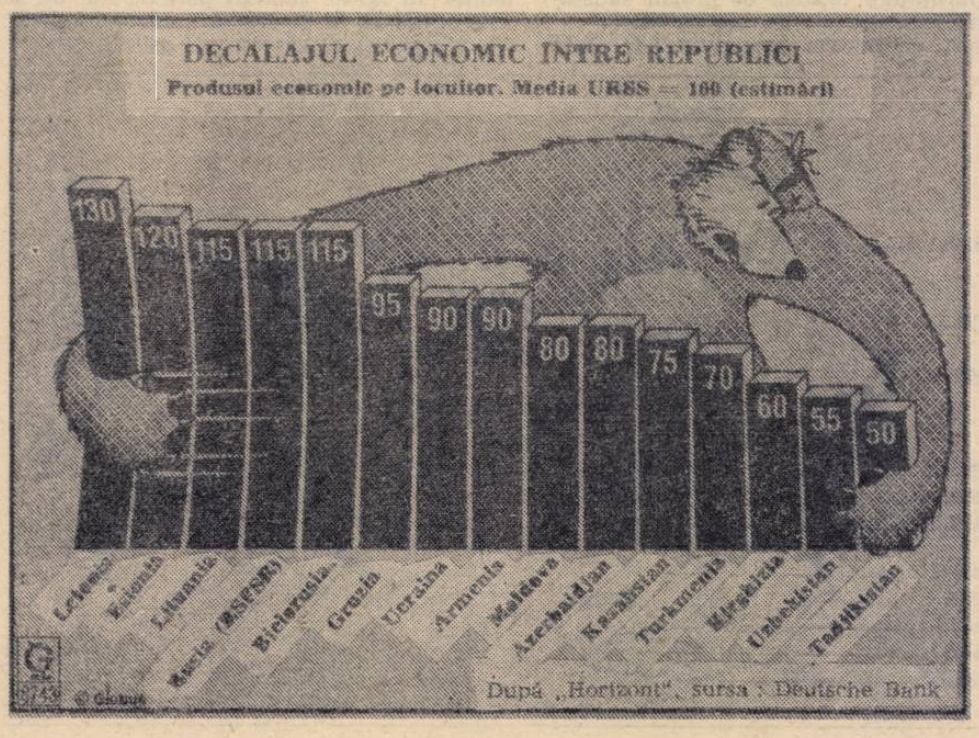

staționați în număr mare în Letonia, cărora nu li s-a permis să voteze în consultarea republicană, o vor face, probabil, la 17 martie, cu rezultate ușor de prevăzut. Pînă atunci, nu sînt excluse noi provocări dintr-o parte sau alta : recent, trei bombe artizanale au explodat la Riga, din fericire fără victime.

MOLDOVA. La 19 februarie, parlamentul de la Chișinău a decis să nu participe la referendumul unional. A urmat o perioadă de confuzie, marcată de cererile tot mai insistente de demisie a guvernului. Liderii separatiști din sudul republicii și din Transnistria ar putea profita de ocazie pentru a-și manifesta loialitatea față de „centru" — care i-a sprijinit în criza de anul trecut —, organizînd referendumul în zonele pe care le controlează. În acest context, principalele forțe politice moldovenești au declanșat o adevărată campanie împotriva referendumului. Pentru 15 martie s-a convocat o mare adunare, la care se va adopta „răspunsul oficial" în această problemă. Președintele Snegur, cu poziția întărită în urma respingerii demisiei sale de către parlament, s-a implicat activ în campanie, folosind termeni ce amintesc declarațiile din statele baltice : „URSS ca stat unitar și autoritar este sortită dispariției" iar hotărîrea Sovietului Suprem al Uniunii este „un dictat în stil totalitar, care urmărește sciziune și provocarea premeditată a haosului". La rîndul său, primul ministru Druc, cu moralul neatins de contestările diversioniste la care este supus, arăta că „nu există altă cale decît aceea de a nu participa la referendum", adăugînd totuși că, dacă el va avea loc în unele localități ale republicii, „nu se va întîmpla nimic catastrofal". El urmărea astfel să prevină o escaladare a controverselor, care ar putea duce la noi evenimente tragice.

TRANSCAUCAZIA. Atitudinea celor trei republici din această zonă față de referendum și față de Uniune în general este în mare măsură influențată de conflictele etnice din Osetia și Nagorno-Karabah — care, poate nu întîmplător, au răbufnit din nou în ultimul timp —, în care mulți văd diversiuni puse la cale de „centru" pentru a le frîna mersul spre suveranitate. Parlamentul **Gruziei,** confruntat cu intervenția autorităților centrale în problema osetină, și-a reiterat hotărîrea de a nu organiza referendumul ; o consultare republicană asupra independenței va avea loc la 31 martie. **Armenia** a adoptat o poziție similară, doar data consultării fiind diferită : 21 septembrie. O știre de ultimă oră anunță că referendumul de la 17 martie ar putea avea loc, totuși, și în Armenia, adăugîndu-i-se și întrebarea privind independența.

Pentru Armenia, menținerea Uniunii ar reprezenta perpetuarea unor anomalii precum situația regiunii Nagorno-Karabah, populată în majoritate de armeni dar inclusă, prin decupajele frontaliere din perioada stalinistă — pe care actuala conducere refuză cu înverșunare să le modifice — în componența Azerbaidjanului. Dar nici această din urmă republică — supusă, în urmă cu un an, unei intervenții a Armatei Roșii, urmată de instaurarea legii marțiale — nu are prea multe motive de atașament față de Uniune. Pînă în prezent, **Azerbaidjanul** a rămas oarecum în expectativă în ceea ce privește tratatul unional

ASIA CENTRALĂ. Deși după integrarea în URSS republicile Asiei Centrale au cunoscut un oarecare progres economic, ele rămîn, totuși, pe ultimele locuri în privința nivelului de dezvoltare. La aceasta se adaugă alți posibili factori de nemulțumire : devastarea mediului înconjurător — marea Aral este un trist exemplu ; prezența unor mafii atotputernice, grefate pe structurile comuniste și cu relații solide la „centru" ; conflicte interetnice pe care același „centru" se dovedește incapabil de le soluționa. Totuși, ele nu par să resimtă tentația separării, deși și-au declarat suveranitatea, urmărind să obțină controlul asupra resurselor naturale. Toate cele cinci au semnat tratatul unional — alături de „troika" republicilor slave — și vor organiza referendumul. Chiar și o mișcare care cere boicotarea acestuia, cum e Partidul Democratic din **Tadjikistan,** declară : „Nu ne imaginăm Tadjikistanul în afara URSS, dar această uniune nu trebuie să fie impusă prin forță".

De fapt, este puțin probabil că eliminarea tutelei centrului ar ameliora sensibil situația economiei republicilor Asiei Centrale.

În acest context, apare insolit demersul **Uzbekistanului,** cea mai populată din cele cinci republici, de a adăuga pe buletinele de vot, asemenea Ucrainei, o întrebare privind rămînerea sa în componența Uniunii.

REFERENDUM CU REPETIȚIE ? Cu zece zile înainte de data scrutinului, președintele Gorbaciov a prezentat parlamentului tratatul unional, definitivat, semnat, însă, doar de opt din cele 15 republici, ceea ce demonstrează încă o dată starea precară a Uniunii. În același timp, procurorul general N. Trubin, după obișnuitele amenințări cu deferirea în justiție a celor ce s-ar opune „exercitării dreptului de vot al cetățenilor", avansa o ipoteză surprinzătoare : dacă boicotul unora din republici ar „influența" rezultatele referendumului, acesta ar putea fi invalidat și reprogramat la o altă dată !

Ar fi o modalitate de a cîștiga timp în condițiile în care boicotul mai mult decît previzibil al „rebelilor" ar însemna o nouă sfidare la adresa conducerii sovietice.

Dar echipa lui Gorbaciov ar putea profita de acest prilej pentru a iniția un proces de „despărțire amicală" de acele republici care ar dori-o (ceea ce nu ar exclude acorduri de asociere liber consimțite, pe diferite planuri). În acest fel el s-ar disocia de aripa conservatoare, consolidîndu-și poziția de centru pe spectrul politic. Iar uniunea „păstrată" ar fi mai solidă, permițîndu-i aplicarea reformei pe care o dorește.

Întrebarea este dacă președintele sovietic mai dispune de suficient spațiu de manevră pentru o asemenea inițiativă. Cercurile conservatoare l-ar putea împinge către varianta forței sau, dacă e să credem zvonurile cele mai pesimiste, ar putea trece ele însele la acțiune fără a mai cere aprobare. Este o evoluție care ar fi de dorit să fie evitată.

În ce o privește, aripa democratică pregătește deja viitorul. La Moscova s-a constituit Consiliul Consultativ al Congresului Democratic, în care sînt reprezentate 11 republici. Definit ca o mișcare de largă opoziție anticomunistă, Consiliul își propune, pe lîngă boicotarea referendumului, definirea unui proiect de acord de colaborare a statelor suverane, ca alternativă la tratatul unional. La rîndul său, Boris Elțin a cerut „formarea unui puternic partid democratic", prezentînd o acutizare a conflictului cu actuala conducere și cu partidul comunist. În fond, „rebelii" se opun nu atît ideii de asociere, ci, pentru a cita ziarul de orientare democratică „Komsomolskaia Pravda", „încercărilor centrului de a construi această comunitate înnoită numai de sus și nu de jos, prin metode autoritare și nu democratice".

Rămîne de văzut ce surprize va aduce „ziua Z".

Alexandru Antonescu

Iugoslavia — în pragul războiului civil?

Secesionism. Un fenomen complicat cu implicații etnice, politice și religioase. Celor șase republici și celor două provincii autonome li se adaugă coexistența într-un spațiu relativ restrîns, comparativ, de pildă, cu URSS, nu mai puțin de opt naționalități cu obiceiuri și tradiții inconfundabile. Dacă luăm în considerare și practicarea paralelă a trei doctrine religioase, din care două creștine și una islamică, avem imaginea aproape completă a mozaicului iugoslav. A sosit ora revaluărilor. Reputația reformistă a Iugoslaviei e deja o amintire. Războiul civil pare mai aproape ca oricînd.

Ultima oră. Pe masa de lucru a Prezidiului RSFI, se află proiectele a două documente deosebit de importante pentru viitoarea organizare a comunității iugoslave. Este vorba de „Conceptul conținutului relațiilor de bază în cadrul comunității statelor iugoslave" și „Proiectul procedurii constituțional-juridice de disociere de Iugoslavia". Primul document definește principalele împuterniciri și competențe cu care va fi investit, prin Constituție, statul federal în exercitarea funcțiilor sale din domeniul sistemului și politicii economice, ca și în politica externă sau în domeniul apărării și securității țării. În esență, documentul relevă că funcțiile statului federal se îngustează în concordanță cu cerințele generale de democratizare și dezetatizare a vieții economice și sociale în ansamblu, dar, mai ales, în concordanță cu cerințele economiei de piață. În domeniul politicii externe și al relațiilor internaționale, Iugoslavia, ca subiect internațional-juridic, ar dispune, în continuare, de unele prerogative tradiționale, ca de exemplu : întreținerea relațiilor diplomatice, apartenența la organizațiile internaționale și încheierea de tratate. Aceasta nu exclude posibilitatea ca republicile să-și deschidă reprezentanțe corespunzătoare în străinătate, acolo unde au interese economice, naționale, ecologice sau regionale. Doar încheierea unor acorduri cu caracter politic și militar, care să fie în detrimentul comunității iugoslave, face obiectul unei interdicții. În fine, sînt precizate trăsăturile fundamentale ale conceptului de apărare a RSFI. El are la bază participarea întregului potențial al țării la apărarea independenței, suveranității și integrității teritoriale, potrivit politicii și doctrinei defensive elaborate de organele federale. De asemenea, de competența acestora rămîn dotarea, pregătirea, finanțarea și folosirea forțelor armate. Republicile dispun în schimb, de împuterniciri depline în organizarea, dotarea și angajarea apărării civile.

În ce privește cel de-al doilea text, autorii lui propun completarea Constituției RSFI cu un amendament care să reglementeze în mod general procedura de înfăptuire a dreptului popoarelor la secesiune și, în acest fel, la ieșirea unor republici din componența RSFI. Hotărîrea cu privire la lansarea acestei inițiative aparține fiecărui parlament local, urmînd ca opțiunea finală să fie consacrată prin referendum, în cazul exprimării pro sau contra a mai mult de jumătate din numărul total al participanților la vot. Documentul stabilește că, în republicile locuite de membri ai mai multor popoare, majoritatea necesară se stabilește pentru fiecare popor iugoslav în parte ; dacă unul dintre acestea se pronunță împotrivă, acele localități în care cetățenii poporului respectiv dețin majoritatea, se învecinează cu restul teritoriului Iugoslaviei și se pot constitui într-o entitate teritorială compactă rămîn în componența RSFI. În sfîrșit, dacă rezultatul referendumului este pozitiv, actul de succesiune va include și așa-numita „diviziune" a bunurilor și valorilor create în comun.

Rădăcini. Apartenența la imperii diferite, chiar rivale (otoman și habsburgic), și poziția adoptată la un moment dat în jocul marilor puteri europene sînt tot atîtea elemente care,

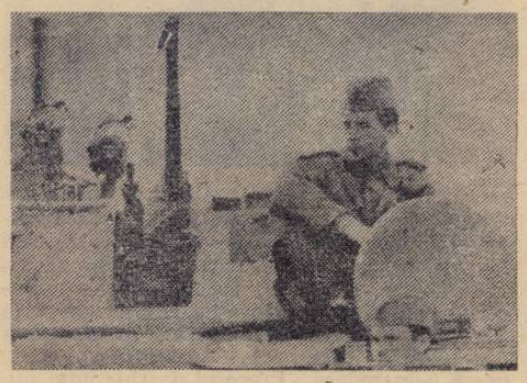

Intervenția armatei federale iugoslave în orașul Pakrac, aflat la circa 150 km de capitala Croației, Zagreb, s-a produs cu scopul de a evita escaladarea conflictului dintre poliția croată și radicalii sîrbi care urmăresc obținerea autonomiei unui teritoriu cu populație majoritar sîrbă

adăugate eterogenității lor interne, explică tendințele secesioniste ale republicilor iugoslave.

Existența Iugoslaviei s-a centrat, încă de la înființarea sa, în 1918, în jurul celui mai mare și mai puternic stat din zonă, regatul Serbia. Înainte de cel de-al doilea război mondial, Iugoslavia, devenită la rîndul ei, monarhie constituțională, a fost condusă de sîrbi, fiind un fel de Serbie mai mare. Supremația acesteia s-a manifestat nu atît ca o consecință a puterii sale, în raport cu celelalte provincii vecine(pe atunci), cît, mai ales, ca un rezultat al luptei duse de partea Antantei în primul război mondial. Influența și prestigiul Serbiei s-au datorat, desigur, și faptului că regatul fusese singurul stat care reușise să se elibereze de sub dominația străină, în urma războiului împotriva otomanilor, în 1876.

Spre deosebire de sîrbi, croații n-au izbutit să se constituie niciodată ca entitate statală independentă. Teritoriile ce formează acum Republica Croația au făcut parte, pînă în 1918, din regatul Ungariei (e cazul Croației propriuzise), sau din imperiul austriac, așa cum s-a întîmplat cu Dalmația, actualmente parte componentă a Croației. Și Slovenia a avut o traiectorie istorică cel puțin la fel de curioasă, compunîndu-se, în prezent, din teritorii care au făcut parte, pe rînd, Italia, Germania și Ungaria.

Celelalte elemente ale „combinației" iugoslave au avut o soartă similară. Macedonia, eliberată de sub dominația turcească în 1912—1913, a fost împărțită între Serbia, Grecia și Bulgaria. La rîndul ei, Bosnia și Herțegovina a aparținut Turciei pînă la anexarea de către habsburgi, în 1908. La acestea se adaugă provincia Voivodina și regiunea autonomă Kosovo, prima compusă din teritorii aflate sub stăpînire maghiară pînă la 1918, dar cu majoritate sîrbă, a doua fiind o enclavă cu populație preponderent albaneză.

Toate aceste schimbări au determinat, de-a lungul timpului, apariția unei multitudini de comunități cu religii diferite, fără a mai menționa deosebirile etnice aproape insurmontabile, explicabile mai ales prin migrația forțată a populației dintr-un teritoriu ocupat în altul. Astfel, există republici, precum Serbia și Croația, în care ortodocșii, respectiv catolicii, formează majoritatea zdrobitoare, în timp ce în Bosnia și Herțegovina, două cincimi dintre locuitori sînt musulmani, celelalte trei fiind creștini, dintre care două ortodocși și una catolici. Surprinzător poate fi faptul că minoritățile naționale din toate cele șase republici sînt mult mai compacte decît în alte zone ale Europei răsăritene. E cazul sîrbilor și maghiarilor din Croația.

Ceea ce complică și mai mult ecuația politică și națională a Iugoslaviei este istoria sa relativ recentă. În timpul celui de-al doilea război mondial, cînd Bosnia a făcut parte din Statul Croat, susținut de Puterile Axei, între croați și sîrbi a izbucnit un sîngeros război fratricid. Sistemul federal introdus în 1945 a redus la tăcere aceste dispute prin acordarea unei autonomii reale din punct de vedere economic, dar și politic, dreptul de veto în organismele federale fiind o realitate cînd Tito încă mai trăia. Mareșalul (croat) a temperat toate disputele dintre diversele naționalități, nelăsîndu-le să atingă vreodată incandescența. El a aplicat doctrina comunistă a modelului iugoslav", ceea ce a dus, pe de o parte, la formarea unui sistem de interdependență economică între republici, iar pe de altă parte, la o prosperitate cu trăsături occidentale. Liderul absolut al Iugoslaviei timp de 40 de ani a urmărit menținerea unității acesteia și după moartea sa.

Imediat după război, amenințarea permanentă a Moscovei a ușurat mult această sarcină. Sfidînd imperiul lui Stalin, mareșalul Tito și-a consolidat un prestigiu la adăpostul căruia a orchestrat alcătuirea unei infrastructuri economice bazate pe relativa „specializare" a republicilor. Acestea depind, acum, unele de altele, neputînd să-și asigure prin forțe proprii materiile prime sau suprastructura industrială. Astfel, Serbia deține ponderea în ce privește producția agricolă ; Bosnia și Herțegovina furnizează minereu de fier și bauxită, în timp ce Croația și Slovenia dispun de capacități de prelucrare moderne, fiind republicile cu cel mai ridicat indice de industrializare. Este posibil ca menținerea altor republici sau provincii (Macedonia și Kosovo) într-un stadiu de relativă înapoiere economică să fi făcut parte din aceeași strategie a pînzei de păianjen. O desprindere bruscă de federație ar fi echivalentă cu o catastrofă economică pentru toate republicile, chiar dacă Slovenia, cea mai europeană dintre ele, ar fi în măsură să se alinieze oricînd standardelor occidentale, așa cum susțin statisticile oficiale din vest. Și totuși...

Actualitatea. Dispariția motivației politice externe, dar și a celei interne (unanimitatea s-a prăbușit definitiv la alegerile de anul trecut), a deschis calea reizbucnirii unor conflicte cu consecințe imprevizibile. Deocamdată. Situația postelectorală din republici e, în general, cunoscută. Victoria naționaliștilor în Croația și Slovenia a adăugat o componentă politică lanțului de rivalități dintre statele membre ale federației iugoslave. Guvernele necomuniste din cele două republici se opun acum și din considerente ideologice guvernului de la Belgrad, dominat de comuniști, la rîndul lor, ultranaționaliști. Serbia însăși străbate o criză politică internă. Blindatele au invadat străzile Belgradului la sfîrșitul săptămînii trecute, după ce poliția împrăștiase o manifestație anticomunistă de proporții. E parcă un scenariu ce se aplică pe rînd. La început, a fost Kosovo, acum e vorba de inima federației. Vitrinele sparte și manifestanții împușcați pe străzile Belgradului sînt un semnal de alarmă care poate să anticipeze un nedorit început al sfîrșitului. Capitala arată ca un oraș asediat. Treptat, se conturează trei eșaloane relativ

(Continuare în pag. 14)

Ovidiu Dranga

Peste 10 000 de refugiaţi albanezi au „invadat" micul port italian Brindisi în ultimele zile, existînd riscul de a se declanşa epidemii datorită lipsei de condiţii sanitare. Descurajaţi, unii dintre ei par a-şi dori să se reîntoarcă în Albania, revenind în acest scop (cu dificultăţi...) la bordul vaselor care i-au adus

Albania

Mai bine emigrant... decît comunist!

Oare ce l-a putut determina pe Sali Berisha, preşedintele Comisiei de conducere a Partidului Democratic (de opoziţie) din Albania să declare recent că speră ca formaţiunea sa să obţină 250 de mandate de deputat în viitorul Parlament ? Declaraţia este, aparent, uluitoare, pentru că, nu demult, estimările venite din partea conducerii aceluiaşi partid se limitau la doar 50 de locuri.

Realitatea este că, între timp, evenimentele au confirmat neacceptarea de către o parte din ce în ce mai masivă a populaţiei albaneze, a politicii (ostentativă şi totuşi neconvingătoare) cu caracter reformist a preşedintelui Ramiz Alia. De ce neconvingătoare ? Pentru că declarata disponibilitate spre schimbări — atît politice, cît şi economice — pare a fi fost stopată brusc (cel puţin din punct de vedere politic) în urma manifestaţiilor de luna trecută. Rezultatul lor palpabil a constat în demontarea statuii lui Enver Hodja din centrul Tiranei şi din alte cîteva localităţi...

A urmat, aşadar, o schimbare de ton la nivelul autorităţilor. Iritare a nostalgicilor vechiului regim sau o alegere deliberată a momentului pentru a opri valul de revendicări populare care ameninţa din ce în ce mai acut să vizeze actuala conducere ? Optăm mai curînd pentru cea de-a doua variantă, fiindcă e greu de crezut că preşedintele Alia ar considera posibilă menţinerea şi pe viitor a cultului personalităţii fondatorului Albaniei comuniste. Schimburile de focuri, ulterioare marii manifestaţii, între civili, pe de-o parte, şi militari şi poliţişti, pe de altă parte, au fost urmate de operarea a zeci de arestări. Nu s-a precizat însă că între arestaţi s-ar afla, pe lîngă participanţi la demolarea statuii lui Hodja, şi „teroriştі", ceea ce bineînţeles generează neîncredere... Procesul deschis unui număr de 74 de persoane acuzate numai de „încălcare a legii privind protejarea bunurilor istorice şi culturale, precum şi a personalităţilor importante pentru istoria poporului albanez" ne permite să conchidem că formularea „trăgători neidentificaţi" va rămîne valabilă în continuare. Ceea ce nu l-a împiedicat pe Ramiz Alia să declare cu convingere că „armele folosite împotriva armatei şi forţelor de ordine de la Tirana au fost introduse în Albania de oameni care au prevăzut dinainte utilizarea lor", să facă aluzie la „lupta feroce dusă împotriva noastră din interiorul şi din afara ţării", să lanseze un apel „comuniştilor şi patrioţilor" la restabilirea calmului în ţară şi, în sfîrşit, să dea asigurări privind eforturile conducerii în vederea „eliminării focarelor teroriste".

Să fi fost, oare, întreaga poveste cu schimburile de focuri o simplă diversiune (soldată, ce-i drept, cu morţi, dar aşa ceva s-a văzut şi la case mai mari...) în scopul justificării acţiunilor represive şi a schimbării macazului pe o linie dură ? Cert e că, deocamdată, după crearea Consiliului Prezidenţial provizoriu (considerat de opoziţie drept un „stat major de criză"), preşedintele Ramiz Alia a preluat toate pîrghiile puterii. Şi poziţia sa a fost reafirmată cu ocazia unei întîlniri cu reprezentanţi ai mai multor localităţi din provincie, sosiţi („spontan" ?) la Tirana pentru a-şi exprima „indignarea" în legătură cu demolarea monumentelor lui Enver Hodja : „Chiar dacă statuia i-a fost răsturnată, opera sa rămîne", au fost cuvintele actualului conducător albanez. Elocvent. Şi la fel de elocvent e faptul că, din partea Consiliului Prezidenţial, se cere tuturor factorilor politici şi sociali să pună capăt mitingurilor şi demonstraţiilor „pentru a permite electoratului să cunoască cît mai bine programul şi personalitatea candidaţilor pentru care oamenii vor vota la 31 martie". Numărul uriaş al participanţilor la manifestaţia din 20 februarie, estimat la 100 000 (din totalul de 300 000 de locuitori ai Tiranei), a dat, cu siguranţă, de gîndit. Bineînţeles, într-un anumit fel puterii şi cu totul altfel opoziţiei, al cărei optimism privitor la rezultatele alegerilor capătă justificări serioase.

Tot mai mulţi albanezi îşi exprimă neîncrederea în promisiunile lui Ramiz Alia de a ameliora situaţia din ţară în ceea ce priveşte drepturile omului şi condiţiile economice ; neîncrederea lor se manifestă într-un mod ce nu lasă loc pentru interpretări : emigrarea. Ultimele zile au fost martorele unei „reeditări" a asaltării cartierului ambasadelor din Tirana, aşa cum s-a petrecut anul trecut, cînd aproape 5 000 de persoane au părăsit astfel ţara. De data aceasta, poliţia a tras focuri „de avertisment" (în urma cărora, totuşi, cel puţin o persoană a decedat).

Mult mai mulţi cetăţeni dornici de emigrare s-au îndreptat spre porturile Durres şi Vlora, încercînd, cu ajutorul unor vase încărcate mult peste capacitatea normal, să străbată cei 110 kilometri pe Marea Adriatică, ce-i separă de Italia. Numărul celor ce au reuşit traversarea se ridică, la închiderea ediţiei noastre, la peste 10 000. După ce iniţial, autorităţile italiene nu acordaseră permisiunea vaselor supraaglomerate să intre în rada micului port Brindisi, au făcut-o în cele din urmă, ba chiar au fost nevoite să accepte debarcarea persoanelor de pe o ambarcaţiune gata să se răstoarne. În nădejdea obţinerii statutului de refugiat politic, albanezii dorm sub cerul liber şi se hrănesc cu puţinul pe

Cronologie

11 decembrie 1990 : **Sub presiunea manifestanţilor, partidul comunist hotărăşte să autorizeze introducerea sistemului pluripartit, punînd astfel sub semnul întrebării monopolul p.c. aflat la putere de 45 de ani. Concomitent se anunţă constituirea primului partid politic independent, Partidul Studenţilor şi al Tinerilor Intelectuali, redenumit ulterior Partidul Democratic.**

13 decembrie : **Procesul de democratizare în Albania este „ireversibil", declară preşedintele Ramiz Alia, într-un mesaj televizat, adresat naţiunii.**

19 decembrie : **Adoptarea unui decret privind crearea de organizaţii politice, de către Adunarea Populară. Legalizarea Partidului Democratic.**

21 decembrie : **În Albania este angajat oficial procesul destalinizării.**

27 decembrie : **Ramiz Alia confirmă organizarea de alegeri pluraliste în februarie 1991 şi introducerea economiei de piaţă.**

31 decembrie : **Exod fără precedent în Grecia al cetăţenilor albanezi de etnie greacă. Refugiaţi — 4 000 de persoane, faţă de 770 în primele 11 luni ale anului.**

5 ianuarie 1991 : **Apare la Tirana primul ziar al opoziţiei, „Noua Democraţie".**

10 ianuarie : **Premierul albanez, Adil Carcani, preconizează adoptarea unei noi constituţii, menită să „transforme radical" ordinea economică şi socială din ţară.**

10 ianuarie : **Legalizarea Partidului Republican.**

16 ianuarie : **Preşedintele Ramiz Alia hotărăşte amînarea, pentru data de 31 martie, a primelor alegeri libere de după război (fixate iniţial pentru 10 februarie), în timp ce exodul albanezilor de etnie greacă continuă.**

16 ianuarie : **Sfîrşitul grevei minerilor din Valias — cea mai mare mină de cărbuni din Albania, cu revendicări de ordin politic. Greviştii cer amînarea alegerilor, dar şi revendicări de ordin social şi salarial.**

22 ianuarie : **Albania adoptă o lege privind dreptul la grevă.**

28 ianuarie : **Opoziţia cere depolitizarea armatei şi a poliţiei.**

6 februarie : **Începe greva a mii de studenţi de la Universitatea din Tirana. Ei cer demisia guvernului şi schimbarea denumirii „Enver Hodja" a lăcaşului lor de învăţămînt. În cîteva zile, busturile, fotografiile şi citatele fondatorului Albaniei comuniste dispar din incinta universitară şi din alte instituţii de învăţămînt.**

9 februarie : **Revolte în portul Durres, unde circa 10 000 de persoane, venite din toate colţurile ţării, au fost atrase de zvonurile privind posibilitatea emigrării în Italia.**

11 februarie : **Acţiunea contestatară studenţească se extinde la Shkoder, Elbasan şi Korca.**

13 februarie : **„Albania se află în pragul unor schimbări profunde" — declară Ramiz Alia, care ia însă în mod public apărarea lui Enver Hodja.**

12 februarie : **Economia albaneză se află „la limita stării de urgenţă" — afirmă liderul albanez.**

15 februarie : **Ministrul de interne ordonă poliţiei să împiedice manifestaţiile**

care li-l pot oferi localnicii. Declarațiile vicepremierului italian, Claudio Martelli, le lasă însă puține speranțe : el a apreciat că nu e vorba de refugiați politici, ci economici și a lăsat să se înțelcagă că îi va trimite înapoi în Albania, imediat ce va primi asigurări de la Tirana că nimeni nu va avea de suferit. Cererea Romei, adresată autorităților albaneze, de a opri exodul, a fost, oricum, urmată de măsuri drastice : portul Durres a fost declarat „zonă militară".

Ceea ce se întîmplă pe coasta de est a Italiei face să treacă neobservată primirea de către Iugoslavia a unui număr, mult mai redus, de etnici muntenegreni. Ca să nu mai vorbim de cei cîțiva albanezi care au reușit (e drept, cu vize false) să ajungă în România, fiind trimiși însă înapoi pentru a obține actele necesare de la ambasada română din Tirana. Vor reuși, oare, aceștia să depășească dificultățile impuse de prezența forțelor de ordine, care, după cum am arătat, n-au ezitat să deschidă focul asupra doritorilor de vize ?

Albania se află din nou în atenția comunității internaționale. SUA, Franța, Italia au făcut apeluri pentru menținerea dialogului și păcii civile și au cerut conducerii de la Tirana să se abțină de la orice fel de acte de violență care, după cum declara o oficialitate italiană, „ar compromite procesul de apropiere dintre Albania și Europa". Președintele în exercițiu al Adunării Generale a ONU, Guido de Marco, a dat asigurări privind sprijinul Națiunilor Unite pentru integrarea Albaniei în comunitatea popoarelor europene. Va accepta Ramiz Alia „condițiile" minime impuse de Occident și va reuși să demonstreze că propriile afirmații de la finele anului trecut — potrivit cărora „procesul de democratizare în Albania este ireversibil" — au un fond real ? Din păcate, ultimele evoluții ne sugerează mai degrabă o hotărîre de a nu renunța cu nici un preț la putere. Certitudinea că actuala conducere nu și-ar putea permite să nu cunoască în amănunt gradul de nepopularitate de care „se bucură" ne face să așteptăm cu scepticism alegerile prevăzute pentru sfîrșitul lunii.

Bogdan Torcătoru

de protest, extinse între timp în întreaga țară.

18 februarie : **circa 700 de studenți de la Universitatea din Tirana declanșează o grevă a foamei, în cadrul celei mai lungi perioade de acțiuni revendicative din istoria comunistă a țării.**

19 februarie : **PC respinge revendicările studenților, în timp ce mii de muncitori susțin acțiunile acestora.**

20 februarie : **108 deținuți politici sînt eliberați, ridicînd la 500 totalul celor puși în libertate de la începutul anului.**

20 februarie : **Statuia lui Enver Hodja este răsturnată de pe soclu de o mulțime estimată la circa 100 000 de persoane, adunată în centrul Tiranei. Sub presiunea manifestanților, se obține schimbarea numelui Universității. Președintele Ramiz Alia anunță formarea unui nou guvern pe care îl va conduce personal.**

21 februarie : **Militari trag focuri de armă automate în preajma clădirii Comitetului Central, iar circa 3 000 de persoane participă la manifestații în centrul capitalei.**

22 februarie : **Se înființează Consiliul Prezidențial al Albaniei și un nou guvern, „ca urmare a situației grave politice și economice determinate de recentele acte de vandalism care au pus în pericol ordinea publică". Au loc schimburi de focuri la Tirana între „trăgători neidentificați" și forțele de ordine, soldate cu cel puțin 3 morți (bilanț oficial). Ulterior se vor opera zeci de arestări din rîndul manifestanților care dărîmaseră statuia lui Enver Hodja.**

25 februarie : **Ramiz Alia declară că „deși statuia lui Enver Hodja a fost dărîmată, opera sa rămîne..." și face aluzii la „obiectivele dușmanilor din exterior" care ar duce o „luptă feroce din interiorul și afara țării".**

6 martie : **Sali Berisha, șeful Partidului Democratic (de opoziție) declară că partidul său speră să obțină 250 de mandate de deputat la alegerile de la 31 martie.**

7 martie : **Numărul refugiaților albanezi în Italia (exodul începuse în urmă cu circa 10 zile) ajunge la aproximativ 10 000. Roma cere Tiranei să ia măsuri, și portul Durres este trecut sub controlul armatei.**

9 martie : **Unele surse apreciază numărul refugiaților din Brindisi la 20 000.**

Bangladesh

Peisaj postelectoral

Alegerile parlamentare, desfășurate la 27 februarie, în Bangladesh, au fost un eveniment inedit atît ca mod de desfășurare, cît și ca rezultate :

Pentru prima oară de la crearea, în 1971, a statului Bangladesh, (pe teritoriul fostei părți estice a Pakistanului) nici un partid politic nu a controlat procesul electoral. Guvernul interimar, instalat la putere după căderea regimului președintelui M. H. Ershad, în decembrie anul trecut, și-a făcut cunoscută, de la început, neutralitatea. Pentru a preveni violențele care însoțeau, de obicei, campaniile electorale din Bangladesh, a fost mobilizată o forță însumînd 360 000 de soldați, forțe paramilitare și polițiști, iar cele 16 victime înregistrate, totuși, au reprezentat puțin în comparație cu momente electorale anterioare.

De asemenea, scrutinul s-a desfășurat în prezența unor observatori străini din Japonia, diverse state sud-asiatice, Europa și Statele Unite.

La urne au fost chemați peste 60 de milioane de alegători și circa 70 de formațiuni politice au prezentat candidați pentru cele 300 de locuri în parlament. Dar principalele partide angajate în competiție au fost : Liga Awami, avînd în frunte pe Hasina Wajed, 43 de ani, fiica primului șef de stat al Bangladeshului, Mujibur Rahman, înlăturat de la putere în 1975, printr-o lovitură de stat în care și-a pierdut viața ; Partidul Național, condus de Khaleda Zia (46 de ani), văduva unui alt fost președinte, Ziaur Rahman, asasinat în 1981, Jamaat-e-Islami, formațiune politică de tendință conservatoare și religioasă, și Partidul Jatiya (Național), al fostului președinte M.H. Ershad, care a condus Bangladeshul din 1982 pînă la finele anului trecut, cînd un val de manifestații populare inițiate de opoziție l-au înlăturat de la putere sub acuzația de corupție și abuz.

Principala deosebire dintre programele cu care s-au prezentat în alegeri primele două formațiuni a fost că, în vreme ce Partidul Național susține instaurarea unui regim prezidențial, cu o economie bazată pe libera inițiativă și menținerea tradițiilor islamice, Liga Awami s-a pronunțat pentru un regim parlamentar, cu o economie mixtă și laicizarea structurilor statului.

Victoria a revenit, în cele din urmă, Partidului Național. El a obținut 140 din cele 300 de locuri, urmat de Liga Awami-83 de mandate, Partidul Jatiya-35, restul de 42 fiind împărțite între ceilalți participanți la vot. Nici una dintre formațiuni neobținînd majoritatea, viitorul guvern se configurează ca unul de coaliție, ipoteza cea mai plauzibilă fiind o alianță a partidului învingător, cu fundamentaliștii din Jamaat-e-Islami, cărora le-au revenit 18 locuri în noul parlament.

Imediat după alegeri, președintele interimar al țării a solicitat formațiunii cîștigătoare să formeze cît mai curînd noul guvern, dar liderul Partidului Național a refuzat să-și dezvăluie intențiile. Begum Khaleda Zia a declarat răspicat ziariștilor nerăbdători, care au asaltat-o la prima sa conferință de presă : „Nu acord interviuri".

Între timp, la Dhaka s-au făcut auzite primele comentarii despre neobișnuita evoluție a doamnei Zia. O „simplă casnică" pînă la dispariția soțului său, generalul Ziaur Rahman — așa și-o amintește un ofițer în retragere, căpitanul Mazharul Haque. Iar economistul Rehman Sobhan, pe același fir al evocărilor, afirmă că nu crede ca „ea să fi rostit vreodată mai mult de cinci fraze de-o dată". Și, dintr-o dată, — remarcă R. Sobhan — această persoană discretă, mamă a doi băieți, s-a transformat într-un mod miraculos. „A devenit un lider de încredere" — susține el. Un lider în care și-au pus speranțele mulți din cei peste 100 de milioane de locuitori ai acestei sărace și predominant islamice țări sud-asiatice care este Bangladeshul.

În timpul campaniei electorale, Begum Khaleda Zia a rostit și 30 de cuvîntări pe zi, a străbătut țara în lung și-n lat și a fost, se pare, destul de convingătoare pentru a asigura victoria formațiunii sale. Principalei sale rivale, Hasina Wajed, i s-a reproșat, între altele, participarea la alegerile organizate de regimul președintelui Ershad, în 1986. Khaleda Zia, în schimb, a boicotat atît scrutinul din 1986, cît și pe cel ulterior, din 1988, susținînd ferm că nu va participa niciodată la un vot organizat de cel pe care îl suspecta că a jucat un rol important în moartea soțului ei, în 1981. Potrivit unor surse politice din Dhaka, ei i s-a oferit locul pe care-l deținuse soțul său în fruntea Partidului Național ca o expresie a continuității urmărite de conducerea formațiunii.

Doamna Zia este prima femeie care își asumă rolul de lider național în Bangladesh. Ascensiunea sa confirmă fenomenul „ofensivei feminine" asupra structurilor puterii, într-o serie de state asiatice. După președintele Corazon Aquino în Filipine și Benazir Bhutto în Pakistan, un alt stat asiatic, Bangladeshul, își încredințează viitorul politic unei femei. Și, nu trebuie ignorat că, asemeni Pakistanului, este vorba de o țară cu puternică tradiție islamică.

Liana Enescu

1000+1

Premierul polonez Jan Krzysztof Bielecki (în dreapta) și cancelarul german Helmut Kohl (în stînga) trec în revistă garda de onoare, după sosirea șefului guvernului polonez într-o vizită de două zile la Bonn

Doi polițiști olandezi călare pe o bicicletă tandem... furată ! Cei doi au descoperit bicicleta, proprietatea unor turiști elvețieni, care, în septembrie anul trecut, au trebuit să se întoarcă acasă cu... trenul, într-o mică localitate olandeză. S-au hotărît să returneze ei înșiși obiectul, făcînd astfel nu numai o faptă bună ci și un serios... antrenament sportiv

Tezaur

La 46 de ani după încheierea celui de al doilea război mondial, primăria din localitatea Quedlinburg, landul Saxonia-Anhalt, începe să-și recupereze fabulosul tezaur medieval furat de un soldat american cu puțin timp înainte de capitulare. Două din obiecte se află deja în Germania : o carte a lui Samuel, încrustată cu diamante, datînd din anul 840, și o carte de rugăciuni de mare valoare din anul 1513. Alte opt capodopere așteaptă încă de partea cealaltă a Atlanticului, la Dallas (Texas). Printre ele, o lădiță din aur și argint, un pieptene din fildeș încrustat cu diamante și un flacon de cristal bizantin — toate din secolul al X-lea. Obiectele ar fi rămas, probabil, și acum în Texas, dacă moștenitorii hoțului nu ar fi încercat să le vîndă. Din 1983 pînă în 1990 ei au tot încercat să le valorifice inclusiv la licitații, dar colecționarii au înțeles imediat că era vorba de o afacere necurată și nu s-au lăsat momiți. Aceste încercări au trezit bănuielile autorităților vestgermane, care au trimis în SUA un istoric german, Willi Korte pentru a face investigații. În vara lui 1990, Korte a reușit să recupereze două din obiecte pe care le-a expediat în Germania. În ianuarie 1991, a avut loc la Londra o reuniune de conciliere între moștenitori și autoritățile vestgermane, care s-au angajat să plătească suma de 3 milioane de dolari pentru toate capodoperele. Cel care a pierdut în toată afacerea este... istoricul-detectiv, căci Bonnul refuză să-i ramburseze cheltuielile din timpul anchetei, deoarece Willi Korte nu are... acte justificative.

Delict

La Nijni Novgorod, în URSS, a fost dată în vileag o metodă cu totul neobișnuită de a obține vodcă și diverse alimente : groparii și alți lucrători de la cimitirul din oraș au fabricat circa o sută de certificate de deces false. Conform unei tradiții rusești și unor necazuri comuniste, în caz de căsătorie sau deces, sovietici primesc bonuri speciale pe baza cărora pot cumpăra mărfuri alimentare cu care să-și trateze musafirii. Așa că, tot „îngropînd" persoane fictive, groparii din Nijni Novgorod au reușit să dobîndească aproape 5 000 de sticle de vodcă și rachiu, 600 de kilograme de zahăr și alte delicatese care lipsesc din magazinele obișnuite.

Filme

Televiziunea sovietică a prezentat un film documentar despre viața președintelui sovietic Mihail Gorbaciov la o zi după ce acesta a împlinit 60 de ani și la două zile după ce fusese proiectată, la Moscova, o peliculă dedicată rivalului său, Boris Elțîn. Filmul despre Gorbaciov cuprinde informații despre copilăria și adolescența petrecute în regiunea Stavropol, despre studiile la Moscova, precum și fragmente din diverse discursuri. Cealaltă peliculă, prezentată în avanpremieră la Casa centrală a ziariștilor din Moscova, se ocupă numai de o scurtă perioadă din viața zbuciumată a liderului Rusiei, din octombrie 1986 pînă în martie 1989, dar privită din două puncte de vedere : al adepților și al adversarilor lui Boris Elțîn. Din această primă versiune, care durează trei ore și se intitulează „Vicisitudinile soartei", regizorul va alcătui o a doua, de numai 90 de minute destinată marelui public.

Recompensă

Ayatolahul Hassan Sanei, șeful fundației iraniene „5 iunie", a anunțat dublarea recompensei (de la unu la două milioane de dolari) pentru uciderea scriitorului britanic de origine indiană Salman Rushdie, autor al romanului „Versetele satanice". Deși ayatolahul Khomeini, care l-a „condamnat la moarte" pe Salman Rushdie în 14 februarie 1989, a decedat între timp, sentința pronunțată pentru ofensă la adresa „Islamului, Profetului și Coranului" a rămas în vigoare și, după cum se vede, răsplata pentru eventualul executant a crescut.

Azil

Echipa de fotbal a Etiopiei (tineret sub 19 ani), care participă la Cairo la campionatul Africii, a cerut, in corpore, azil politic în Egipt. Cererea celor 14 jucători de fotbal a fost remisă comisiei pentru refugiați din cadrul Ministerului de interne al Egiptului. Motivele care i-au animat pe etiopieni nu par a fi de natură politică, întrucît Etiopia a renunțat la sistemul partidului unic de tip marxist și se îndreaptă spre multipartitism.

Pantomimă

Mimul Marcel Marceau a fost ales membru al Academiei de arte frumoase a Franței, act ce constituie o recunoaștere a meritelor sale în popularizarea unei ramuri a artei care nu are prea mulți reprezentanți sau adepți. Marcel Marceau, în vîrstă de 66 de ani, a debutat ca interpret și regizor în 1947, cînd a și creat personajul de pantomimă „Bip", care i-a adus repede celebritatea mondială.

Adepții Partidului Congresului condus de fostul premier indian Rajiv Gandhi încearcă să forțeze barajul de polițiști care apără reședința primului ministru al Indiei Chandra Shakhar. Ei au cerut demisia șefului guvernului indian iar acesta a cedat în cele din urmă, afirmînd că nu mai poate conduce țara cu guvernul său minoritar din pricina „sforilor" trase de Rajiv Gandhi

Căpitanul pilot Steve Hill din Toronto (Canada) a fost întîmpinat de soția sa la un aeroport militar de lîngă Baden-Baden, la întoarcerea de pe frontul din Golful Persic. Cuvintele sînt inutile pentru a descrie bucuria revederii

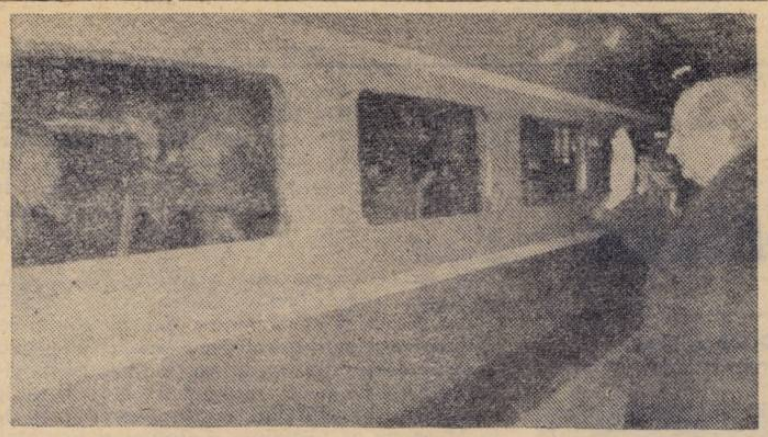

Regina Beatrix a Olandei și prințul Claus părăsesc Parisul la sfîrșitul vizitei lor oficiale de trei zile în Franța. Gestul președintelui François Mitterrand pare a fi nu numai de „la revedere" ci și de... încurajare, deoarece regina și prințul pleacă spre Nantes, în vestul Franței, cu celebrul TGV (tren de mare viteză) care va rula cu 300—350 km pe oră !

La Viena se desfășoară un proces care a impresionat puternic opinia publică. Patru infirmiere (în fotografie prima, a treia, a cincea și ultima) sînt acuzate de a fi omorît 42 de pacienți bătrîni și neputincioși prin însetare sau doze prea mari de medicamente. Ce sentință ar putea pronunța pentru asemenea crime ?

Vinovăție

Valeria Novodvorskaia, lidera partidului încă nerecunoscut oficial „Uniunea Democratică", a fost acuzată că l-a insultat pe președintele Gorbaciov, pe care l-a numit „fascist" la un miting ținut în septembrie anul trecut la Moscova și că a dat foc drapelului Uniunii Sovietice. Tribunalul de la Moscova a stabilit că Valeria Novodvorskaia este nevinovată în ce privește primul „delict", dar vinovată pentru al doilea. Ca atare, a fost condamnată la doi ani de lagăr de muncă.

Morfină

În luna ianuarie, într-o provincie din nord-vestul Iranului, au fost confiscate 2,4 tone de morfină, ceea ce reprezintă cea mai mare cantitate de droguri descoperită în Iran. Potrivit comandantului șef al milițiilor urbane însărcinate cu lupta împotriva drogurilor, transportul, introdus în Iran din Pakistan, urma să ia drumul Italiei via Turcia și făcea parte dintr-un convoi de 8 tone de morfină „destinată" Europei. În cursul ciocnirilor armate dintre traficanți și membrii milițiilor, au fost arestate 32 de persoane, din care 9 au fost condamnate la pedeapsă cu moartea, 7 milițieni au fost uciși iar 9 se află în mîinile criminalilor.

Deces

A încetat din viață, la vîrsta de 31 de ani, lord William Penney, cunoscut ca „părinte al bombei atomice britanice". A făcut parte din echipa de experți britanici care, în 1944, a lucrat împreună cu specialiștii americani la fabricarea primei bombe nucleare, iar în anii '50 a condus programul de experiențe nucleare britanice, activînd aproape un deceniu la centrul de cercetări nucleare de la Aldermaston, în sudul Angliei. În 1952, William Penney a fost ales de premierul Winston Churchill pentru a conduce prima experiență nucleară britanică în insulele Monte Bello, la vest de Australia. În 1967 a primit titlul de lord.

Prizoniere

Melissa Rathbun-Nealy, prima femeie din armata americană luată prizonieră de irakieni în timpul războiului din Golful Persic și eliberată de curînd, este asaltată cu propuneri, care mai de care mai tentante de a face film, a scrie o carte sau a prezenta la televiziune povestea captivității sale. Printre propuneri figurează și cea a săptămînalului „The Globe", gata să plătească 100 000 de dolari pentru un interviu în exclusivitate. Dar Melissa, care abia a împlinit 21 de ani, nu se consideră o eroină. Rănită la un braț, Melissa și un alt militar american au fost capturați de irakieni în deșert, întrucît vehiculul în care se aflau a rămas blocat în nisip. Tînăra a povestit, după eliberare, că și-a petrecut cea mai mare parte a captivității singură, într-o cameră din Bagdad, că vedea de la fereastră bombele lansate de aliați asupra orașului și că, în general, a fost tratată bine de irakieni. O altă tînără din armata americană, Rhonda L. Cornum, care nu se mai întorsese dintr-o misiune, a fost și ea eliberată împreună cu alți 14 prizonieri. Rhonda are ambele brațe în atele.

La tîrgul internațional de turism de la Berlin, trei instrumentiști pakistanezi încearcă să atragă vizitatorii în pavilionul Pakistanului. O reclamă muzicală care dorește să șteargă amintirea încă vie a zgomotelor de război din zona Golfului Persic...

Aproximativ 200 de piloți ai fostei companii aeriene est-germane Interflug au protestat la Bonn împotriva planului autorităților germane de a desființa compania. Piloții, purtînd mici avioane albe ca simbol al dorinței lor, s-au adunat în fața reședinței președintelui Germaniei. „Spectacolul" a fost, probabil, frumos dar rămîne de văzut în ce măsură a reușit să impresioneze autoritățile

Premiu

Premiul „Templeton", cel mai substanțial din lume (410 000 lire sterline, respectiv circa 800 000 de dolari), a revenit anul acesta rabinului șef al Marii Britanii și Commonwealth-ului, Immanuel Jacobovits, și îi va fi înmînat de prințul Philip în cursul unei ceremonii programate pe data de 7 mai, la Buckingham Palace. Printre cîștigătorii din anii precedenți se numără Maica Tereza și Alexandr Soljenițîn. Premiul este acordat anual pentru contribuție deosebită la aprofundarea cunoștințelor religioase ale oamenilor. Rabinul șef Jacobovitz este respectat pentru moderația și compasiunea de care a dat dovadă în privința relațiilor arabo-israeliene. În 1989 i s-a conferit titlul de baron. Este căsătorit și are șase copii.

Golf

În localitatea scoțiană St. Andrews, un oraș liniștit situat pe coasta de est, există un străvechi club regal de golf, unde se pare că s-a desfășurat prima partidă de golf din istoria acestui sport, a cărui popularitate a crescut mereu. Conform documentelor istorice, în 1457, regele James II al Scoției a dat un edict care stabilea primele reguli ale unui joc, care va evolua pînă la forma de azi. Terenul din St. Andrews, care va fi, în 1995, gazdă — pentru a douăzeci și cincea oară din 1873 încoace — a turneului de golf open al Marii Britanii, se bucură de reputația de a fi unul din cele mai... dificile din lume.

Rubrică realizată de Manuela Ștefănescu

Moscova

Contact direct Gorbaciov-Major

Corespondență de la trimisul special „Rompres" Nicolae Crețu

Vizita premierului Marii Britanii, John Major, la Moscova — într-o perioadă deosebit de „încinsă" pentru Uniunea Sovietică — poate fi analizată din mai multe unghiuri de vedere.

În viziunea amfitrionului de la Kremlin — Mihail Gorbaciov — această vizită se înscrie în multiplele contacte cu liderii statelor membre permanente ale Consiliului de Securitate. Și nu numai — avîndu-i în vedere și pe cancelarul Germaniei și premierul Japoniei, precum și — în perspectivă „consultările" cu președintele SUA, George Bush.

John Major, care îi succede doamnei de fier — Margaret Thatcher — a discutat mai mult protocolar cu noul premier sovietic, Valentin Pavlov, succesorul lui Nikolai Rîjkov, convorbirile de conținut fiind purtate, de fapt, cu președintele Gorbaciov.

Ziua de 5 martie este considerată în cercurile oficiale sovietice drept un nou moment de referință în raporturile sovieto-britanice, John Major stabilind relații interpersonale cu Mihail Gorbaciov — pe linia tradițională din ultimii ani, inițiată de Margaret Thatcher — relații apreciate ca „un factor stabilizator al politicii mondiale".

La Moscova se afirmă că prezența lui John Major la Kremlin a permis părților să examineze întregul complex al problemelor legate de edificarea „noii Europe", sovieticii susținînd că „URSS și Marea Britanie acționează pe baza încrederii reciproce, fiind gata să-și asume răspunderea comună pentru o nouă ordine pe continentul nostru".

Desigur, în actualul context al situației internaționale, un loc central în cadrul întrevederilor Gorbaciov — Major l-au ocupat problemele legate de situația din Golful Persic și din Orientul Apropiat. Ambele părți au manifestat disponibilitatea de a acționa în vederea creării unui asemenea sistem de securitate în zonă care să asigure, în primul rînd, interesele tuturor statelor din regiune, cît și ale Comunității Internaționale. Cu deosebită satisfacție, a fost receptată la Moscova declarația prin care se afirmă că Marea Britanie nu intenționează să-și permanentizeze prezența militară în regiune, considerîndu-se aceasta „o contribuție pozitivă în căutarea unei soluționări juste, trainice și durabile în zona Golfului".

Președintele Gorbaciov l-a întîmpinat la Kremlin pe primul ministru Major

Dar vizita de lucru a lui John Major trebuie considerată și ca un moment de „reanalizare" a tuturor problemelor sovieto-britanice, de „limpezire" a neclarităților ce mai există și de găsire a numitorului comun pentru evoluția ascendent pozitivă a acestora — după cum sublinia ministrul sovietic de externe, Aleksandr Bessmertnih, referitor la această vizită.

Limpezirea „neclarităților" se pare că s-a produs după explicațiile ample oferite de Mihail Gorbaciov în legătură cu stadiul actual al procesului de perestroică din URSS, cu evoluția reformei economice sovietice și a perspectivelor Uniunii. Din partea britanică s-au cerut explicații de detaliu, considerîndu-se absolut necesare, avîndu-se în vedere că cercurile de afaceri din „City" au nevoie de „garanții" pentru eventualul sprijin economic pe care îl vor acorda Moscovei, garanții care să spulbere temerile că acest ajutor ar putea intra în sacul fără fund al „economiei socialiste planificate". Acest eventual sprijin mai este condiționat și de continuarea perestroicăi și glasnostului așa cum au fost concepute inițial, de respectarea de către Kremlin a angajamentelor internaționale în privința drepturilor omului și ale popoarelor.

Se spune că aproape o treime din timpul consacrat convorbirilor Gorbaciov — Major a fost destinat problemelor interne sovietice, cu precădere evoluțiilor din republicile baltice. Trebuie consemnat faptul că înaintea întîlnirilor oficiale de la Kremlin, premierul britanic s-a întîlnit — neoficial — cu reprezentanții de la Moscova ai Lituaniei, Letoniei și Estoniei. „Este foarte firesc și normal ca șeful guvernului unui asemenea stat ca Marea Britanie să se întîlnească cu cine dorește" — a arătat Vitali Ignatenko, șeful serviciului de presă al președintelui sovietic ; la o conferință de presă, el a precizat, totodată, că la întîlnirea cu Mihail Gorbaciov, continuată la un dejun de lucru, John Major „a primit răspunsuri detaliate în legătură cu republicile baltice". De altfel, însuși primul ministru a confirmat ziariștilor că „i-a transmis președintelui Gorbaciov neliniștea sa și preocuparea Occidentului în legătură cu evenimentele din ianuarie care au avut loc la Vilnius și Riga". El a mai spus reprezentanților presei că președintele URSS „a contestat" unele declarații occidentale făcute pe această temă în Occident dar a recunoscut dificultățile cu care se confruntă din cauza „balticilor". John Major și-a exprimat deplina satisfacție față de declarația lui Mihail Gorbaciov, potrivit căreia „procesul constituțional sovietic oferă posibilitatea soluționării acestor probleme, și dacă republicile (Lituania, Letonia, Estonia) nu vor merge pe această cale, rezultatul posibil ar putea fi independența". Probabil că această interpretare a dat-o premierul britanic și interlocutorilor săi din republicile baltice, cărora le-ar fi exprimat convingerea că pentru soluționarea problemelor republicilor baltice „trebuie realizat un compromis rațional în cadrul negocierilor cu Moscova".

În general, în capitala sovietică se exprima satisfacția pentru primul contact direct Gorbaciov-Major. Cei doi bărbați de stat s-au invitat reciproc, oficial, pentru vizite în URSS și Marea Britanie în vederea continuării și adîncirii dialogului bilateral. Prin intermediul actualului premier, Mihail Gorbaciov a ținut să reînnoiască invitația adresată d-nei Margaret Thatcher de a face o vizită în Uniunea Sovietică, fapt ce se vrea o confirmare a „continuității noii gîndiri" în politica internațională a Kremlinului.

Iugoslavia – în pragul războiului civil?

(Urmare din pag. 9)

distincte în abordarea situației prezente și de perspectivă a Iugoslaviei, plus un caz particular. Din primul fac parte Serbia și Muntenegru, care rămîn atașate formulei de federație centralizată. În tabăra opusă se află Slovenia și Croația, care s-au pronunțat explicit pentru disocierea de federația iugoslavă. Pe o poziție de mijloc se află Bosnia și Herțegovina, precum și Macedonia, susținătoare ale creării unei comunități de republici suverane, care să încredințeze afacerile externe și apărarea unor organe comune. Doar în Kosovo se manifestă o tendință vizibilă de abandonare a federației, simultan cu alipirea la un alt stat, Albania.

Există semne că Slovenia și, mai ales, Croația au pornit pe un drum fără întoarcere. Pentru a-și atinge scopul, declarat, de altfel, în sesiunile parlamentului local, croații s-au implicat într-un trafic periculos cu armament din Ungaria, menit să le asigure protecția împotriva unei eventuale intervenții militare a autorităților federale. Periculos, pentru că, pe de o parte, blindatele armatei federale nu se vor împiedica niciodată de cîteva mii de automate, dar vor avea un pretext să pătrundă oricînd masiv în republică — ceea ce au și făcut, dar din alte motive acum două săptămini — iar, pe de altă parte, armele nu ajung întodeauna la destinatari. Scandalul a provocat nemulțumire și îngrijorare la Belgrad. Dar el a confirmat hotărîrea guvernului de la Zagreb de a-și îndeplini obiectivul cu orice preț, inclusiv cu ajutor diplomatic extern, preferabil american, după cum a lăsat să se înțeleagă președintele Tudjman adresîndu-i o scrisoare în acest sens lui George Bush.

În aceste condiții, poziția Sloveniei s-a radicalizat brusc, odată cu adoptarea, la 7 martie, a unei legi care fixează condițiile satisfacerii stagiului militar de către tinerii sloveni în unitățile de apărare teritoriale ale republicii sau în poliția locală. Participarea recruților sloveni la constituirea armatei federale nu mai este, așadar, obligatorie.

Între timp, la Belgrad conflictul dintre studenți și forțele de ordine a căpătat accente deosebit de dure. La închiderea ediției noastre, manifestația din centrul capitalei, la care au luat parte circa 8 000 de studenți, continua, după ciocniri violente ale acestora cu poliția în timpul nopții de duminică spre luni. Tancurile desfășurate în jurul clădirilor oficiale fuseseră retrase, dar dispozitive de securitate împînzeau orașul. Al doilea lider al opoziției sîrbe, Iovan Marionovici, a fost arestat duminică dimineață. Ce va urma ?

Perspective. O variantă avansată de președintele Bosniei și Herțegovinei, Alia Izetbegovici, se referă la crearea, într-o primă fază, a două state urmașe : Slovenia și Croația ar forma, în concepția sa, o confederație, iar Serbia, Macedonia și Bosnia-Herțegovina o federație. Președintele Sloveniei, Milan Rucean, a prezis crearea a trei state suverane : Slovenia, Croația și restul Iugoslaviei actuale, sub conducerea Serbiei. În fine, președintele Croației, Franjo Tudjman, nu s-a pronunțat încă asupra viitoarelor state, iar președintele Macedoniei, Kiro Grigorov, a subliniat : „O federație împreună cu Serbia și Mutenegru este inacceptabilă pentru noi."

Să fie iminentă, oare, redesenarea hărții în această zonă a Europei ? Oricum, visul unității Iugoslaviei pare pe cale de a fi spulberat.

Cursă cu obstacole

Henri Zalis

O şansă pentru pace, după ce strategia victorioasă a forţelor multinaţionale s-a impus pe cîmpul de luptă, trebuie căutată în deschiderea dialogului între arabi şi israelieni. Dialog care presupune negocieri. Înfrîngerea Irakului, cu consecinţa divizării lumii arabe între partizani şi adversari ai lui Saddam Hussein, are sau va avea drept consecinţă imediată regîndirea raporturilor vitale în regiune. Curînd, arabii vor începe să recunoască pe rînd sau în grup dreptul la existenţă al Israelului. Vor stabili cu acesta relaţii diplomatice. Normalitatea va deveni, să sperăm, şi pentru ei prioritară.

Fără startul normalizării nu se poate ajunge la pachetul de înţelegeri sectoriale presupuse de reglementarea contenciosului între Statul evreu şi palestinieni. Alegerea neinspirată făcută în numele Organizaţiei sale de Yasser Arafat, bine cunoscut de acum prin duplicitatea lui, i-a compromis total şansele în tratativele ce ar putea începe. Palestinienii ar face bine să-şi caute un nou conducător. Este, pe de altă parte, limpede că şi asupra guvernului israelian se exercită presiuni să accepte un număr de concesii. Faptul că Israelul a fost atît de înţelept să nu răspundă la atacul irakian cu Scud-uri lansate asupra populaţiei paşnice din Tel Aviv şi Haifa ar trebui răsplătit. A fost o decizie care a salvat coaliţia şi a permis desfăşurarea eficace a ostilităţilor.

Gestul rămîne deocamdată un privilegiu pe care numai Kuweitul, înţelepţit de drama lui, înţelege să îl asume, recunoscînd cît de preţioasă a fost reţinerea politică şi militară dovedită de israelieni. Însă premiul de excelenţă meritat de unicul non-beligerant va veni, pentru Israel, de la preşedintele Bush. Simplul fapt că acesta îşi trimite într-un turneu cu miză mare secretarul de stat în toate capitalele importante din Orientul Mijlociu mi se pare primul indiciu că şeful Executivului american preferă o cale restrînsă (şi fără OEP) mult reclamatei conferinţe internaţionale. De aici să tragem nişte concluzii. Anume că : a) relaţia Statelor Unite cu lumea arabă se va dispensa, pe viitor, de ONU. Unanimitatea în Consiliul de Securitate devenind din nou improbabilă, George Bush va face tot posibilul să se dispenseze de ea ca de ceva conjunctural ; b) Uniunea Sovietică, ţară care a încercat fără succes să preia rolul de intermediar între aliaţi şi Bagdad, a rămas captiva unui joc oscilant şi, pe undeva, greu de definit. Ca atare, nu i se cuvine altceva decît o prezenţă pe un strapontin. Fie şi pentru că c) americanii, după sfatul lui Margaret Thatcher, vor asigura stabilitatea în Golf cu trupe de intervenţie rapidă, cărora li se vor asocia, mai mult ca sigur, Egiptul, Siria, Iranul şi Turcia. Avansurile făcute de Iran Arabiei Saudite cît şi Emiratelor Unite merg în aceeaşi direcţie. În fine, d) este de presupus că NATO, după ce a luat sfîrşit războiul rece ar putea şi chiar ar trebui să-şi extindă sfera de acţiune pe acest teatru de operaţiuni, exact în sensul cerut de Washington. Ca un garant suplimentar, venit din partea Europei, pentru ipotetice disensiuni în zonă.

Sigur, ni s-ar putea răspunde că în Europa lucrurile nu sînt perfect clare. Franţa, cu jocul ei politic proarab, ar putea pune probleme, cum a şi pus pînă la un punct în planul coeziunii occidentale. Nu foarte diferit evoluează Spania şi Italia, tradiţional proarabe.

Dar americanii, în alianţă strînsă cu Anglia şi cu statele arabe moderate din coaliţia anti-Saddam dispun de mijloacele determinante pentru orice situaţie. Va fi de soluţionat, rezumînd, rolul kurzilor în desemnarea entităţi lor autonome, dintr-o minoritate persecutată într-un factor local de control. Apoi, nu va trece fără corecţii, în rîndul aliaţilor non-arabi, analiza pe care ei o rezervă Israelului.

Dovada supremă de tărie acest stat democratic a dat-o exact în planul în care mulţi sînt dispuşi să vadă un semn de umilire şi de resemnare. În fapt, Israelul a fost aliatul cel mai discriminant, dar care acum, după război, merită aranjamente bilaterale şi generale, de natură a limita drastic adversităţile cu care s-a văzut confruntat decenii la rînd. Numeroase elemente legate de comportarea lui şi a unor state arabe moderate care au identificat în el un posibil aliat ies din scenă actualmente. Altele pot apărea pe neaşteptate în legătură cu fluctuaţia unor conducători arabi. Să observăm pentru moment numai în fugă că dintre şefii de state vecine cu Israelul puţini au răbdarea, puterea de calcul şi privirea aţintită spre viitor, cum o are preşedintele Siriei, Assad. Urmările rele, cele generatoare de conflicte, au decurs din fanatism şi lăcomie, din disparităţi revoltătoare între săraci şi bogaţi. Urmările bune nu pot întîrzia. Prima dintre acestea o putem formula astfel : integritatea statelor din zonă trebuie ferită de orice risc, tocmai pentru că spaţiul geografic dăruit cu mari rezerve de petrol merită protejat de imprevizibil.

Sindromul vietnamez, inhibant, răspunzător de nenumărate erori, a rămas în urmă, tristă amintire a unui trecut marcat de paradoxul puterii în criză de putere. Acum America iese mărită dintr-o aventură în care şi-a apărat cu brio interesele. Însă interesele ei, după trezirea din euforie, presupun un cost real încă neevaluat. Rămîne de văzut cînd ora socotelilor, a bilanţului le bate la uşă.

Pe axa Washington-Londra Japonia, Germania, Coreea de Sud urmează să găsească un loc pe măsură ? Cînd uriaşii economiei mondiale devin şi prezenţe militare, cum socot că se impune după retragerea într-o poziţie de culise a URSS, lumea îşi va creşte copiii în cultul valorilor necontroversate. Dar numai atunci exerciţiul păcii, oricît de dificil, conduce încheierea de înţelegeri unanim respectate. Coexistenţa, ah, cît de lăudată pînă deunăzi, va descuraja, să sperăm, apariţia unor noi focare de război.

Orientul Mijlociu se grăbeşte să nu mai fie jucăria altora. Nu e rău deloc.

P.S. Prezentul articol a fost predat redacţiei în 11 martie, la ora prînzului. Mă vor confirma evenimentele ?

Ratificarea tratatelor sovieto-germane

La 4 martie, Parlamentului sovietic i-au fost prezentate spre ratificare „Tratatul privind reglementările definitive faţă de Germania" şi un pachet de acorduri bilaterale sovieto-germane.

Sovietul Suprem a ratificat trei din cele cinci acorduri încheiate, în septembrie 1990, între URSS şi RFG : „Cu privire la reglementările faţă de Germania", „Cu privire la buna vecinătate, partenariat şi colaborare între URSS şi RFG" şi „Cu privire la dezvoltarea unei colaborări largi în domeniul economiei, industriei, ştiinţei şi tehnicii", aprobînd totodată în principiu tratatul intitulat „Cu privire la condiţiile de staţionare temporară şi retragere planificată a trupelor sovietice de pe teritoriul RFG" şi acordul intergu-vernamental privind „unele măsuri tranzitorii".

Iuli Kviţinski, ministru adjunct de externe, a arătat că problema germană, una din cele mai complexe şi mai acute din istoria postbelică, a fost definitiv rezolvată. În „Tratatul celor şase", a precizat el, este consfinţit pentru prima dată, fără echivoc, caracterul actualelor frontiere ale Germaniei unificate şi sînt formulate obligaţiile de a nu avea şi a nu emite în viitor pretenţii teritoriale faţă de alte state. Una din prevederile tratatului este şi asumarea obligaţiei că „de pe pămîntul german va emana doar pacea".

Prezentînd apoi Tratatul de bună vecinătate, partenariat şi colaborare între URSS şi Germania, ministrul adjunct a specificat că documentul în speţă „a conturat un drum magistral spre viitor", întrucît prevede cele mai diverse forme de conlucrare bilaterală între cele două ţări.

Preşedintele Comitetului parlamentar pentru relaţii internaţionale, Al. Dzasohov, a declarat că pachetul de tratate a fost apreciat drept „corespunzător intereselor URSS". Polemizînd cu parlamentarii din grupul „Soiuz" care susţin că URSS „a făcut concesii nejustificate", Dzasohov a spus că pachetul de tratate pune capăt definitiv urmărilor celui de-al doilea război mondial, încheind o întreagă perioadă de confruntare politico-militară în Europa şi contribuind la edificarea sistemului general-european de securitate.

Din seria luărilor de poziţie faţă de această chestiune se cuvine menţionat interviul acordat ziarului „Trud" de generalul de armată M. Moiseev, şeful Marelui Stat Major al forţelor armate, care consideră că prevederile pachetului de documente semnate „nu sînt irepro-şabile şi convenabile în totalitate din punctul nostru de vedere", precizînd că „în ansamblul problemelor examinate s-a realizat un pas mare spre reglementarea deplină a relaţiilor cu Germania". Întrebat dacă „lichidarea grupării de vest a trupelor va afecta capacitatea de apărare a ţării", generalul Moiseev a declarat că „nu merită să dramatizăm situaţia".

La Bonn, guvernul federal, ca şi partidele, au salutat ratificarea „Tratatului 2+4" de către Sovietul Suprem al URSS. Cancelarul Helmut Kohl a apreciat ziua ratificării drept bună şi hotărîtoare pentru relaţiile germano-sovietice. El a numit decizia Moscovei „un mesaj al speranţei şi păcii pentru întreaga Europă".

Ministrul de externe, Hans-Dietrich Genscher, a salutat, la rîndu-i, cu profundă satisfacţie ratificarea tratatului. El a subliniat importanţa politicii de reforme a lui Mihail Gorbaciov, care a modificat complet baza relaţiilor Est-Vest, creînd astfel posibilitatea unificării Germaniei.

Mărturie

Nu-mi amintesc să fi citit sau să fi auzit despre o recentă sau mai veche mărturie directă referitoare la receptarea, la București, a invadării Cehoslovaciei, la 21 august 1968. În paralel cu articolul alăturat, încerc să refac cîteva momente intense pe care le-am trăit în orele consecutive intrării în Praga a trupelor „celor 5". Numărul revistei „Lumea" 35 din 22 august 1968, era consacrat, într-o parte a lui, conform cerințelor oficiale, sărbătorii de la 23 august. Cum era vorba de două zile libere, în care chioșcurile de difuzare a presei rămîneau închise, spre a evita orice dereglare a difuzării, el fusese pregătit mai devreme, așa încît 21 august ne-a găsit cu revista tipărită și, în unele cazuri, chiar expediată în provincie. Profitînd de pauza care se crease, mulți membri ai redacției plecaseră din București, unii la mare, alții la munte sau în alte locuri.

Cînd, în dimineața de miercuri 21 august, am ajuns la birou, eram o mînă de oameni : cei mai tineri din redacție (dintre care subsemnatul și încă o colegă aveam să fim angajați oficial la 1 septembrie), unul sau doi la secretariat, o dactilografă și secretara redactorului șef, plus cîțiva dintre cei cu ștate mai vechi. Uluiala și șocul au fost dominantele stării sufletești a tuturor. Simțeam că începe un moment foarte greu, dar urmările lui multiple încă nu ne încumetam să le anticipăm. După un soi de dezmeticire, am plecat, tinerii redactori (viitori totuși), în Piața Palatului, spre a asista la o manifestație sinceră, spontană, deschisă și de o amploare pe care aveam s-o regăsesc abia peste vreo două decenii. Cum ziaristul este istoric al clipei prezente, trebuie să reamintesc, aici, că se simțea românește înainte de orice, se susținea că o orînduire își are specificul ei, precum națiunea respectivă este una singură, se condamna direct și nestingherit invazia, susținîndu-se ideea potrivit căreia libertatea de a-ți alege singur destinul și calea nu se negociază în piața mare sau în spatele ușilor închise, fie că este vorba de oameni politici de marcă, diplomați ori generali. O stare de grație, de rostire la unison a sentimentului descătușării de dogme, tribulații și ascultării orbește a comenzii de la „farul" din Kremlin, a cărui lumină n-a pîlpîit cu adevărat decît puțin și demult.

Reveniți în redacție l-am regăsit și pe redactorul nostru șef, ION CÂRJE (membru fondator al revistei, director și dascăl de excepție al celor mai mulți dintre noi, ce am urmat școala de presă a „Lumii", cu rol și loc distincte în presa română postbelică), sub a cărui îndrumare a trebuit refăcută prima parte a revistei. Am primit, astfel, „botezul focului", unul care, din principiu, nu se uită, dar care, pentru noi, era cu adevărat ieșit din comun. „Plumbul" deja turnat în picioare a devenit și mai greu după ce, seara, la telefon, un distins intelectual mi-a dezvăluit că la Mamaia, „Radio Vacanța" fusese bruiat total din vecinătate și că nu se exclude ideea unei repetiții înainte de... ! Brrr ! !

Noaptea și zorile zilei următoare m-au găsit în tipografie. Acolo, am împins căruțul cu paginile revistei, spre a fi pregătite pentru tipar, și, într-o forfotă căreia acum nu-i găsesc comparație, condus de Papa, Mircea Grigorescu (marele gazetar democrat interbelic, personalitate de seamă a presei românești), a trebuit să citesc, drept corector și cap limpede, corespondența de la Praga a colegului nostru mai în vîrstă, Cristian Popișteanu (un alt publicist de largă respirație și de mare calibru profesional) privind primele momente ale invaziei.

Dar cel mai spectaculos lucru și mai copleșitor ca misiune, de neuitat, a fost cererea expresă ca din corespondența colegului Romulus Căplescu pe seama rezultatelor dialogului la nivel înalt româno-cehoslovac, să elimin toate referirile la Tratatul de la Varșovia ! Emoția, agitația m-au făcut să citesc articolul de atîtea ori, spre a nu scăpa nimic, încît l-am învățat pe dinafară. Luni la rînd, știam că are 4 coloane, 13 paragrafe, două aflîndu-se pe pagina 4, iar restul pe cea următoare. Ș.a.m.d.

Anii au trecut și la „Lumea" scriind despre problemele lumii, dar ceea ce n-am „văzut" în acele clipe singulare și dramatice a fost că peste 22 de ani și jumătate, în numărul revistei în care se consemna destrămarea, neregretată, cred, de mulți, a Tratatului de la Varșovia, voi îngriji și publicarea unui articol apărut în „Pravda" referitor la culisele invadării Cehoslovaciei la 21 august 1968.

Roata istoriei s-a întors implacabil și neezitant, iar pentru un moment botezul focului și în groaznic de frumoasa gazetărie a devenit obiectul unei duioase amintiri.

Este tributul pe care-l plătim noi, gazetarii, clipelor ce ne-au marcat destinul !

Dumitru Constantin

Dezvăluiri

nia, W. Gomulka remarca faptul că nu s-a făcut totul pentru curățirea partidului de elementele sioniste. În Polonia nu sînt puțini cei care ar dori să repete ceea ce se petrece în Cehoslovacia. Asupra Poloniei exercită o influență tot mai negativă evenimentele care se petrec acolo. Această influență o resimt și alte țări de democrație populară. În ziarele și revistele poloneze au început să apară cîteva articole periculoase. În legătură cu aceasta vor fi luate măsurile necesare în privința redactorilor acestor ziare și reviste. Noi, a spus Gomulka, nu vom permite, ceea ce s-a întîmplat în Cehoslovacia, cînd presa, radioul, precum și unii membri ai Biroului Politic al CC (din Polonia -n.n.) încep să interpreteze, fiecare în felul lui, politica partidului"..

La 21 mai ambasadorul anunța că „tov. Gomulka știe că Ceaușescu l-a invitat și îl invită insistent pe tov. Dubcek să facă o vizită în România. Tov. Dubcek, însă, a răspuns că, în prezent, nu poate onora această invitație. Atunci, Ceaușescu s-a invitat singur să viziteze Cehoslovacia, dar se pare că ceho-

W. Gomulka : „Ceea ce se întîmplă în Cehoslovacia trebuie stopat imediat"

„Era în august 1968..." 2

În episodul precedent, interlocutorul ziaristului de la „Pravda", I.V. Buharkin, expert al Direcției istorico-diplomatice din MAE sovietic, s-a referit la manevrele militare organizate în Cehoslovacia, în iulie 1968, de URSS, concepute ca o demonstrație clară de forță împotriva noului curs al vieții politice din această țară și, totodată, că o adevărată repetiție a invaziei din august. Convorbirea continuă cu prezentarea liderilor de partid și de stat care au decis soarta Cehoslovaciei. Primul este polonezul Wladyslaw Gomulka, iar următorul Janos Kadar.

Discuție cu I. V. Buharkin

expert al direcției istorico-diplomatice din M.A.E. al U.R.S.S.

I :Să începem cu Polonia, cea mai mare țară din Europa de Est.

W. GOMULKA : „Este necesară intervenția noastră imediată"

R : *Am în mînă două informații ale ambasadorului nostru A.B. Aristov. La 17 aprilie, el comunica despre faptul că primul secretar al CC al PMUP, W. Gomulka, apreciind situația din R.S. Cehoslovacă, spunea că „acolo a început deja procesul transformării Cehoslovaciei socialiste în republică burgheză". El își exprima opinia că „este necesară intervenția noastră imediată, aici nu se poate să fi un observator indiferent cînd în Cehoslovacia încep să se înfăptuiască planuri contrarevoluționare. În privința situației din Polo-slovacii nu au dat deocamdată un răspuns.*

De asemenea, Broz Tito îl invită insistent pe tov. Dubcek să viziteze Iugoslavia, și el însuși n-ar avea nimic împotrivă să-i facă o vizită tovarășului Dubcek.

După părerea tov. Gomulka aceste trei țări sînt unite prin atracția lor spre Occident, prin dorințele lor comune de a se rupe de lagărul socialist, de a crea un fel de alianță tacită, care se poate înfiripa între ele.

Se știe că Cehoslovacia, încă de pe vremea lui Novotny (Antonin Novotny, primul secretar al CC al PC din Cehoslovacia, președinte al RS Cehoslovacia pînă în 1968 — n.n.), dorea foarte mult restabilirea relațiilor diplomatice cu Germania Occidentală. Cînd, anul trecut, delegația de partid și guvernamentală a RP Polone a fost la Praga, în legătură cu semnarea Tratatului de prie-

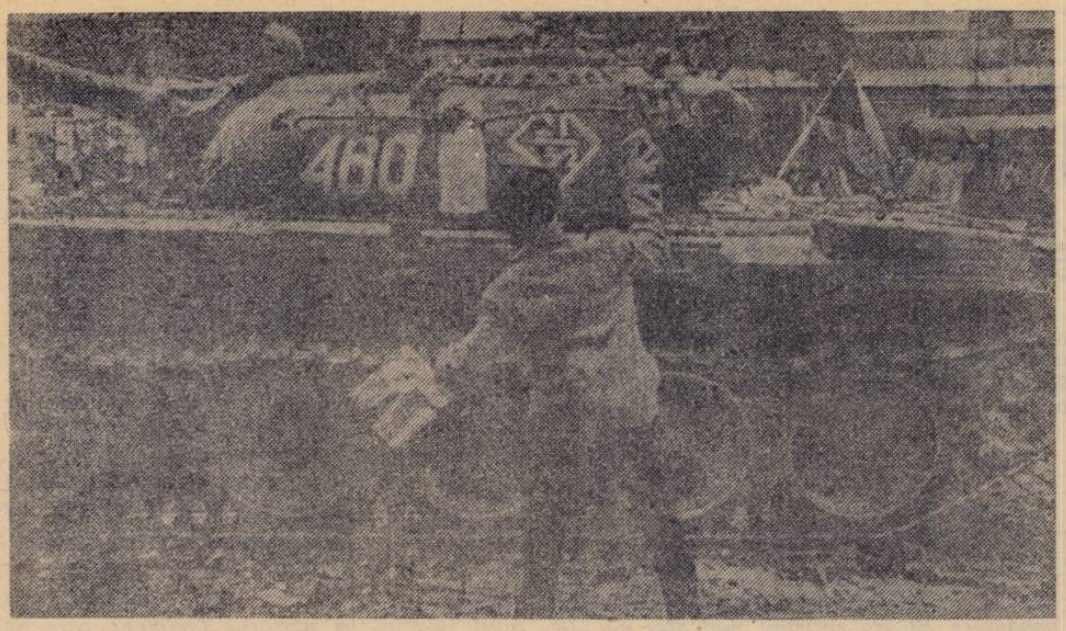

Praghezii nu au primit cu flori pe „eliberatori"

tenie și ajutor reciproc între Polonia și Cehoslovacia, tov. Gomulka a avut impresia că Cehoslovacia era deja dispusă să-și trimită reprezentanții la Bonn. În această privință, Dubcek continuă aceeași linie de apropiere de Germania Occidentală. Iar dacă, acum, cehoslovacii nu au stabilit relații diplomatice cu Germania Occidentală, în fapt, aceste relații există deja.

Mii și mii de germani din Vest vizitează, fără piedici, Cehoslovacia. De asemenea, din partea Cehoslovaciei, un mare număr de oameni au contacte largi cu Germania Occidentală pe linie științifică și în toate problemele relațiilor economice și industriale și în problemele culturii. Trebuie să ne gîndim că, mai devreme sau mai tîrziu, ele tot vor stabili relații diplomatice". „Deși, după cum îi este cunoscut tovarășului Gomulka, continua ambasadorul, în ultimul timp, CC al PC din Cehoslovacia mai întreprinde cîte ceva împotriva reacțiunii interne (interzicerea unei mari demonstrații studențești, care se preconiza în Cehoslovacia, cu cîteva zile în urmă, unele măsuri de control al presei, radioului și televiziunii), totuși, tovarășul Gomulka consideră că nu se poate să nu se vadă dezvoltarea unui proces periculos — transformarea Cehoslovaciei socialiste într-o republică burgheză. Nu este deloc obligatoriu ca o asemenea transformare, o asemenea lovitură să se realizeze pe cale armată. Burghezia a devenit și ea vicleană. Această transformare se poate petrece și «pe cale pașnică», treptat. De aceea, noi nu trebuie să slăbim atenția asupra evenimentelor din Cehoslovacia. Faptul rămîne fapt, că, în unele locuri, au deja loc alegeri ale organizațiilor de sindicat fără comuniști. Se reorganizează industria după tipul lugoslaviei sau poate chiar mai rău. «Nu știu în ce măsură corespunde aceasta cu realitatea, a spus tov. Gomulka, dar există mărturii că aproape 200 de comuniști în Cehoslovacia s-au sinucis». Acum, partidul este în realitate paralizat.

Tov. Gomulka a relatat despre vizita sa în Ungaria, în legătură cu încheierea Tratatului de prietenie și ajutor reciproc, și despre discuțiile cu tov. Janos Kadar. Tov. Gomulka a spus că între el și tov. Kadar sînt puncte de vedere diferite despre evenimentele din Cehoslovacia.

Tov. Kadar afirmă că nu există pericolul unei lovituri contrarevoluționare în Cehoslovacia. El continuă să considere că tov. Dubcek este un conducător de nădejde și matur din punct de vedere politic. Este adevărat, tov. Kadar spunea că în Cehoslovacia există elemente de anarhie, dar că acestea constituie un fenomen temporar și că Cehoslovacia nu se va abate de la calea socialistă. După cuvintele tov. Gomulka, tov. Kadar, într-o discuție cu el, «chiar a afirmat că în condițiile date este greu să-ți imaginezi partidul comunist fără Dubcek». Eu, spune tov. Gomulka, nu puteam fi de acord cu părerea tov. Kadar și i-am expus alt punct de vedere.

În primele ore ale invaziei „celor 5"

Mi s-a creat impresia că tov. Gomulka vorbea, de data aceasta, mai liniștit despre starea de lucruri din Cehoslovacia. Pentru prima oară am auzit de la el reflecții puțin măgulitoare despre Novotny. El a spus că ar fi fost bine dacă pe teritoriul Cehoslovaciei ar fi fost demult instalate trupe sovietice, așa cum este în RDG și în Ungaria. Despre Polonia, este adevărat, nu a vorbit, dar trebuie să înțeleg că e mulțumit de prezența trupelor sovietice pe teritoriul Poloniei".

I : Poziția lui Gomluka era fără compromis. Dar, într-adevăr, Janos Kadar, pe atunci prim-secretar al CC al PMSU, aprecia situația din Cehoslovacia, rolul și personalitatea lui Dubcek în alt fel ?

R : Dv, desigur, ați reținut : telegramele din Varșovia erau datate din mai. În august, aprecierile și concluziile lui Kadar au suferit schimbări, s-au apropiat de pozițiile lui Gomulka. Deși, el, aproape pînă în ultima zi „pașnică", a încercat să-l influențeze pe Dubcek, să evite măsurile extreme. Aceasta este confirmată de două documente.

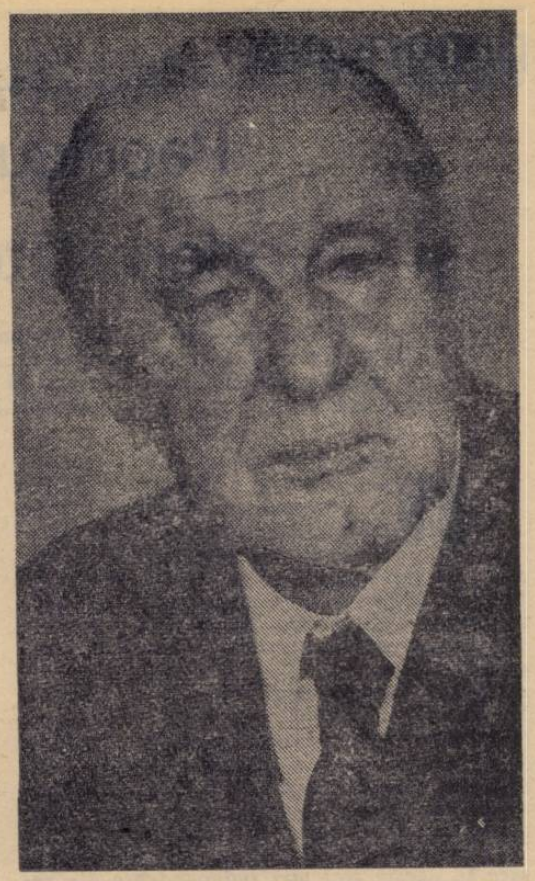

J. KADAR : „Vă invit la o întîlnire între patru ochi"

Ambasadorul Uniunii Sovietice la Budapesta, F.E. Titov, a comunicat, la 8 august, despre cuvîntarea lui J. Kadar la plenara lărgită a CC al PMSU, care, printre altele, a declarat : „Din partea PCUS și a celorlalte patru partide frățești sînt întreprinse toate măsurile necesare în scopul rezolvării pe cale politică a problemelor apărute în legătură cu ultimele evenimente din Cehoslovacia, dar dacă aceasta nu se rezolvă, atunci nu este exclusă luarea altor măsuri..."

La 16 august, ambasadorul nostru la Praga a comunicat despre discuția cu ambasadorul Ungariei în Cehoslovacia, care, la 15 august, a transmis o scrisoare a lui Kadar către Dubcek. Ultimul era invitat la „o întîlnire între patru ochi" la graniță, în Ungaria sau în Slovacia, sîmbătă (17 august)... Din discuția cu ambasadorul... reieșea că J. Kadar apreciază situația din RS Cehoslovacă, la fel ca și Biroul Politic al CC al PCUS. Kadar apreciază în mod deosebit pasul înțelept și flexibil al conducerii PCUS (întîlnirea de la Cierna nad Tisa, Bratislava), că PCUS a făcut mai mult decît ar fi putut în privința noii conduceri a PC din Cehoslovacia și, personal, a lui Dubcek, că el, Kadar, nu se aștepta la o asemenea răbdare din partea PCUS și că toate acestea au crescut foarte mult autoritatea conducerii PCUS în ochii lui Kadar. Acum, însă, situația a devenit astfel încît soarta PC din Cehoslovacia va fi hotărîtă la al XIV-lea congres. Kadar, deja, nu mai are încredere în Dubcek, vorbește despre el că „este dus de nas de cei de dreapta sau în persoana lui Dubcek avem de-a face cu un țăran slovac șiret, care vrea să ducă de nas PCUS și pe noi toți".

I : Cînd studiezi documentele ai impresia că din partea conducerii țărilor aliate se exercita o puternică presiune asupra liderilor politici sovietici de a folosi forța armată pentru „instaurarea ordinii" în Cehoslovacia. Sînteți de acord cu aceasta, Igor Vasilievici ?

R : Sînt de acord. Drept confirmare vă prezint documentele care caracterizează poziția conducătorilor RDG. Pentru cititorii tineri amintesc că Walter Ulbricht, pomenit în materiale, era, pe atunci, prim-secretar al CC al Partidului Socialist Unit al Germaniei, președintele Consiliului de Stat al RDG. (Va urma).

Pacificul de sud și „modernitatea distructivă"

Micile state insulare din Oceania păreau, pînă nu demult, „imune" la instabilitatea politică, atît de comună în Asia, Africa și America Latină. Se pare, însă, că această imagine calmă începe să dispară... Iată cum analizează publicația „Le Monde Diplomatique" **aceste evoluții „inedite" :**

Numai într-un singur an — 1989 — președintele Republicii Palau (Micronezia) a fost asasinat, șeful statului Nauru, ce părea de neînlocuit, a fost răsturnat de la putere, iar înverșunații deputați din Tonga au boicotat sesiunile Parlamentului în semn de protest față de poziția dominantă a marilor familii aparținînd monarhiei. Însă cea mai gravă criză a apărut în cele trei principale state ale Pacificului de Sud : Fiji (în 1987), Vanuatu (în 1988) și Papua Noua-Guinee (în 1989 și 1990). Avînd o populație totală de peste 4,6 milioane de locuitori, aceste trei țări sînt considerate a fi cele trei „mari" ale zonei Pacificului de Sud dominat de „ministate" și „microstate" insulare.

La prima vedere, crizele politice declanșate în aceste trei țări independente ale regiunii par să confirme că prezența franceză ar constitui o „garanție" care să le pună la adăpost de pericolele și capcanele ce amenință independența. Totuși, dincolo de aspectul său de conjunctură, ele sînt semnul unor tulburări mult mai profunde.

La alegerile parlamentare din Fiji, din aprilie 1987, Partidul Laburist (FLP), în coaliție cu Partidul Național Federal al burgheziei indiene, a repurtat o victorie clară în fața Alianței — partidul etnicilor fijieni — dominată de aristocrația ereditară a „ratu" (șefii reprezentînd cutuma). Șeful FLP, avocatul fijian Timoci Bavadra, formează un guvern din 15 membri, din care șapte fijieni și șapte indieni. El anunță reforme moderate, o diplomație nealiniată și supravegherea conducătorilor Alianței implicați în afaceri de corupție.

Însă, începînd cu 14 mai, colonelul Rabuka, sprijinit de mișcarea naționalistă extremistă Tankei, de armată și, mai discret, de către „ratu", ia puterea în mod brutal, îi aresta pe membrii cabinetului Bavadra (atît fijieni cît și indieni) și suspendă Constituția.

După cîteva luni de confuzie, timp în care guvernatorul general M. Ganilau, reprezentantul reginei Elisabeta a II-a, pare a negocia un compromis destul de ambiguu, în septembrie, o nouă lovitură de stat îi permite colonelului Rabuka să-și consolideze puterea. Este proclamată republica, sînt rupte relațiile cu Commonwealth-ul și se anunță o nouă Constituție, mai favorabilă fijienilor etnici. Se va pune capăt astfel compromisului realizat în 1970 între diferite comunități. În colaborare cu armata, ratu Ganilau, devenit președinte al Republicii, alcătuiește un „guvern interimar" condus de ratu Kamisese Mara, cel ce fusese răsturnat de la putere în urma alegerilor din aprilie 1987.

Aceste evoluții au fost interpretate în Occident într-o manieră destul de simplistă : ele ar fi fost rezultatul unei reacții defensive a fijienilor etnici (ce alcătuiesc 46 la sută din populație) împotriva indienilor (48 la sută). Cu toate că, în majoritate, alegătorii fijieni au susținut Alianța, o minoritate considerabilă a votat pentru Partidul Laburist. FLP își propunea să pună capăt polarizării vieții politice din Fiji și rivalităților „comunale" (etnice) ; principalul său sprijinitor era influenta centrală radicală „Fijian Trade Union Congress", avînd 50 000 de membri din cele două comunități ale țării.

Însă acestea nu puteau forma un „bloc unit". T. Baradra era disprețuit de către „ratu", care și-au rezervat totdeauna puterea politică atît înainte cît și după obținerea independenței. El era sprijinit mai ales de fijienii din vestul arhipelagului, regiune cu tradiții mai democratice, în vreme ce propulsarea la putere a „ratu" se datora celor din est, unde aristocrații veniți din Tonga impuseseră cîndva autohtonilor melanezieni organizarea lor socială mult mai ierarhizată, după modelul polinezian.

Pentru „ratu", ajungerea la putere a unui lider ca Bavadra era de neconceput, fiind asemănătoare cu aceea a unui „vulagi" (străin). Loviturile de stat asigură apărarea unei ordini sociale amenințate.

O clasă politică instabilă

În Vanuatu, *criza din 1988 s-a declanșat între cei doi conducători vechi ai mișcării naționaliste Vanuaku Pati (VP), care a condus la obținerea independenței statului în 1980. Pastorul Walter Lini, fondatorul partidului, prim-ministru, era rivalul lui Barak Sopé, secretar general și ideolog al mișcării Vanuaku, ambasador, dar și om de afaceri care controla societatea Vila Urban Land Corporation (Vulcan), ce se ocupa cu modernizarea capitalei statului, Port-Vila. La alegerile din 1987, VP nu a obținut decît 47 la sută din voturi (față de 56 la sută în 1983 și 63 la sută în 1979), păstrîndu-și, totuși, majoritatea în Parlament, rezultat care punea în evidență instabilitatea climatului politic. În mai 1988, W. Lini ia inițiativa rupturii dizolvînd societatea Vulcan, acuzată de afaceri ilegale. Adepții lui B. Sopé au ripostat organizînd revolte în insula Vaté, unde se află capitala. Exclus din Adunare, B. Sopé împreună cu patru din sprijinitorii săi a fost susținut de președintele Republicii, Georges Sokomanu, și de deputați ai Uniunii partidelor moderate (UPM), îndeosebi francofone. Însă tentativa formării unui guvern interimar ostil pastorului Lini a eșuat. Acesta din urmă, stăpîn pe situație, i-a arestat și condamnat pe B. Sopé și Sokomanu ; în decembrie 1988, șeful statului a fost înlocuit cu pastorul Timikata, care nu făcea parte din nici una din cele două tabere adverse. În 1989, criza s-a mai diminuat, „războiul șefilor", între W. Lini și B. Sopé, reflectînd totuși precaritatea puterii de stat, instabilitatea clasei politice, dar și relațiile dificile între insula Vaté și restul arhipelagului.*

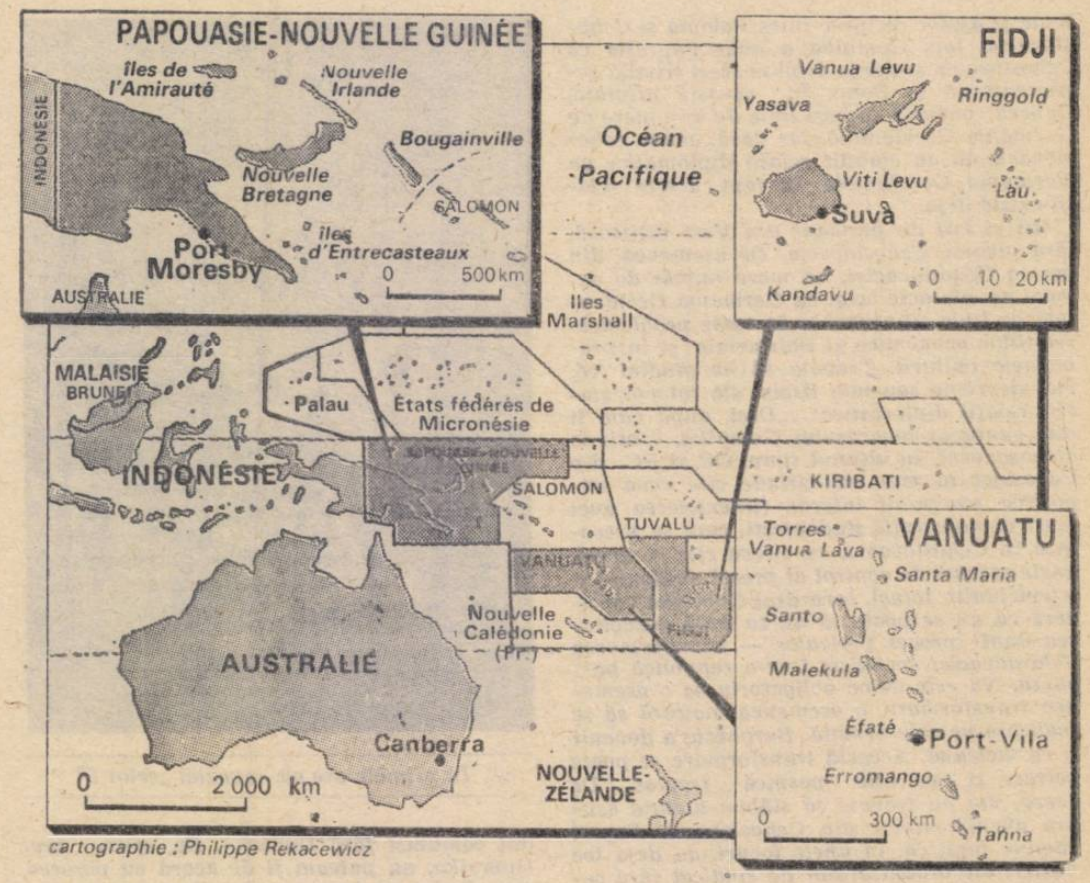

cartographie : Philippe Rekacewicz

În Papua Noua-Guinee, criza de la Bougainville, cel mai mare oraș din provincia insulelor Solomon de Nord, s-a declanșat în 1988, continuînd pe parcursul anilor 1989 și 1990, în cadrul unui conflict dintre proprietarii funciari și societatea australiană Bougainville Copper Ltd (BCL), care exploatează mina de cupru din Panguna.

Francis Ona, proprietar al unor imense terenuri, a organizat Armata Revoluționară din Bougainville (BRA) ale cărei activități de gherilă s-au amplificat în 1989 și s-au soldat cu zeci de morți. F. Ona și BRA își dispută dominația asupra efemerei Republici a insulelor Solomon de Nord, proclamată în 1975, anul obținerii independenței de către Papua Noua-Guinee ; ei cer oprirea

completă a exploatării cuprului și independența provinciei.

Mina din Bougainville este o uriașă „cavitate" sub cerul liber, avînd o rază de întindere de 2,5 km și o adîncime de 500 de metri, ale cărei deșeuri toxice sînt deversate în apele din vecinătate. Sloganul BRA „mai bine să murim luptînd decît să trăim otrăviți" reflectă grija pentru conservarea mediului înconjurător, care nu este un caz aparte. Mina uriașă de la Ok Tedi, situată la frontiera indoneziană, în cealaltă extremitate a țării, a provocat și ea mari nemulțumiri triburilor regiunii muntoase, care se tem de poluarea întregii zone. Cuprul de la Bougainville reprezintă 45 la sută din exporturile țării și 17 la sută din resursele guvernului central. Pierderile ar fi, astfel, considerabile. Guvernul provincial, favorabil negocierilor cu rebelii, a pierdut șansa unei înțelegeri datorită asasinării, în condiții suspecte, a unui posibil interlocutor, ministrul Biku. Autoritățile de la Port-Moresby (capitala), care au decretat stare de urgență încă din iunie 1989, au încercat fără succes să stabilească ordinea înainte de a evacua regiunea în martie 1990. Unul din liderii a declarat atunci că mina nu va fi repusă în exploatare înainte ca Bougainville să-și dobîndească independența, proclamată în cele din urmă la 17 mai 1990, dar pe care nici un stat nu a recunoscut-o.

Crizele declanșate în aceste state insulare nu pot fi interpretate a fi numai „sechele" ale epocii coloniale. Desigur, colonizarea britanică a organizat în Fiji o masivă imigrare indiană pentru plantațiile de trestie de zahăr, dar și pentru administrație. Însă loviturile de stat din 1987 nu au fost de natură să reducă bipolarismul dintre fijieni și indieni.

În același fel, criza din Vanuatu a demonstrat că antagonismul dintre anglofoni și francofoni, moștenit din timpul condominiumului franco-britanic din Noile Hebride, își pierdea din importanță.

Trecutul colonial din Papua Noua-Guinee se înscrie, și el, într-o bipolaritate evidentă : fosta colonie britanică Papua și fosta colonie germană Noua-Guinee (din nord-est) au trecut amîndouă, încă din 1919, sub administrație australiană, au fost reunite în 1949 și au obținut independența împreună în 1975. Astăzi, această fostă dualitate este aproape dată uitării.

Papua Noua-Guinee ar putea să-și definească sistemul politic a fi în stil italian, infrastructura socială în stil african, politica monetară în stil german iar piața muncii în cel australian.

Chiar noțiunea de teritoriu de stat a fost greșit adaptată la aceste spații dispersate, atît de caracteristice societăților Pacificului, spații pe care statul ce s-a format după decolonizare le-a unificat foarte superficial. Dispersare etnică, împinsă la extrem, cu cele 700 de limbi vorbite în Papua Noua-Guinee. Dispersare insulară care alimentează particularitățile (insularitatea).

Degradarea sistemelor cutumiare

Mai mult decît statul, obiceiul, *cu convențiile, constrîngerile, dar și solidaritatea sa, este factorul care domină organizarea relațiilor sociale — inclusiv în domeniile „moderne"*

Cei trei „mari" ai regiunii

FIJI

Arhipelag format din cîteva sute de insule (din care patru sînt importante) avînd o suprafață de 18 376 kmp. Populația : 715375 locuitori (la recensămîntul din 1986), din care 48,7 la sută indieni și 46,1 la sută fijieni. Capitala : Suva. Colonie britanică din 1874 și pînă la obținerea independenței la 10 octombrie 1970. Principalele activități economice : agricultura (trestie de zahăr, nuci de cocos), pescuitul, industria ușoară, turism, Fiji a semnat convenția de la Lomé din 1975 și beneficiază astfel de acordurile comerciale ce leagă Piața comună de zona Africa-Caraibi-Pacific.

VANUATU

Aproximativ 80 de insule cu o suprafață de 12 190 kmp. Populația : 150 000 locuitori, din care 90 la sută autohtoni, restul este format din imigranți europeni, chinezi, polinezieni. Capitala : Port-Vila. În 1906, Noile Hebride devine condominium franco-britanic ; insulele iau numele de Vanuatu la obținerea independenței, la 30 iulie 1980. Populația trăiește de pe urma agriculturii (80 la sută). Alte activități : pescuit, turism. Cîteva sute de firme străine se află în acest „paradis fiscal".

PAPUA NOUA-GUINEE

Circa 3,8 milioane de locuitori sînt răspîndiți pe cei 462 840 kmp de insule, între care Noua-Guinee propriu-zisă (a cărei parte orientală este indoneziană), arhipelagul Bismarck și nordul insulelor Solomon (unde se află insula Bougainville). Capitala : Port-Moresby. O parte a țării a fost inițial colonie britanică, după care a trecut sub administrarea australiană ; cealaltă parte s-a aflat tot sub dominația australiană după căderea puterii imperiale germane în 1918. Papua Noua-Guinee a obținut independența la 16 septembrie 1975. Tendințele centrifuge, prezente la Bougainville, au determinat puterea centrală să acorde o autonomie de gestiune unui număr de 20 de provincii ale țării. Peste 80 la sută din populație trăiește de pe urma economiei de subzistență. Principalele activități : agricultura (cafea, cacao, nuci de cocos, lemn) ; minerit (cupru, aur, argint, rezerve de gaz natural, de petrol, cobalt, de nichel). Țara dispune de un important potențial hidroelectric.

Cutuma exclude încă femeile din activitatea politică. Nici o femeie nu joacă un rol important în Papua Noua-Guinee și aproape deloc în Vanuatu. Fapt simbolic, văduva lui Timoci Bavadra a luat conducerea Partidului Laburist de la soțul său.

Clasa politică *are o bază formată din absolvenți ai învățămîntului superior (inclusiv clerul) și este nesemnificativă. Puternic influențați de cutume, politicienii („big man" — melanezian și „ratu" — fijian) sînt legați și de lumea afacerilor. O carieră politică reușită asigură averea, ca și statutul social. Ceea ce nu protejează nici Vanuatu și nici Fiji de loviturile de stat.*

Armata *tinde, astfel, să devină un agent politic autonom, cum a fost cazul Africii negre a anilor '60. „Defence Force" din Papua Noua-Guinee a ignorat de nenumărate ori guvernele, atît pe cel central, cît și pe cele provinciale, în vreme ce neutralitatea lui „Mobile Force" din Vanuatu a contribuit la victoria lui W. Lini în fața lui Barak Sopé. Tocmai intervenția lui „Royal Fijian Military Forces", cu o bogată experiență în Liban și Sinai, sub egida ONU, și ai cărei 2 600 de militari activi și 600 de rezerviști se recrutau, de facto, din fijieni, a dat posibilitatea șefilor „ratu" să ia, din nou, puterea pierdută în alegeri.*

În Pacific, ca și în restul lumii a treia, nici *statul și nici clasa politică nu dețin mijloacele de a înfrunta criza socială din zonă declanșată de tarele modernității : migrația forței de muncă, ruptura legăturii cu pămîntul, mărirea periferiilor, pierderea identității culturale, dezorientarea tineretului. „Sindromul tahitian", care a zguduit în acel „octombrie negru" din 1987, o Polynezie căreia „mana" nucleară nu-i putea aduce fericirea, apare deja în Vanuatu. În Fiji, măsurile restrictive luate de la lovitura de stat și creșterea prețurilor ce rezultă de aici au adîncit criza socială ; creat la început pentru șomerii indieni, sistemul de ajutor al indigenilor ia sub protecție un număr tot mai mare de fijieni pauperizați. • În Papua Noua-Guinee se instalează la periferii în vreme ce războaiele tribale iau amploare. Infracțiunile sînt caracteristice populației tinere de pînă la 20 de ani. Tradiția australiană a salariilor garantate și indexate nu-i stimulează pe tineri să muncească, pentru că ei sînt asigurați, potrivit cutumei, că vor fi luați sub protecția tribului din care fac parte. Fără nici o putere în fața infractorilor, „expatriații" se baricadează în vilele lor de lux, iar studenții campusurilor universitare sînt expuși răufăcătorilor.*

Contrastul este flagrant între fragilitatea structurilor politice și sociale și euforia cercurilor financiare internaționale atrase de resursele acestor țări. Astfel, Papua Noua-Guinee continuă să fie un „eldorado" minier, iar zăcămintele de la Lihir fac din acesta al doilea producător de aur al lumii occidentale după Africa de Sud. Experții salută politica monetară riguroasă de la Port-Moresby „la fel de sănătoasă ca cea a Bundesbank". Port-Vila, „paradis fiscal" și port deschis, este o enclavă de prosperitate financiară „offshore", insolită pentru o țară unde 90 la sută din populație este dependentă de o agricultură precară de subzistență.

Crizele din Pacificul de Sud, departe de a reflecta numai intervenția și rivalitățile puterilor sînt pentru aceste țări mai mult o sursă a tulburărilor. De asemenea, aceste stări de criză sînt „locale" numai în aparență. Ele se înscriu, într-adevăr, în condițiile specifice regiunii, dar reflectă și marile dezechilibre ale lumii contemporane : decalajele economice ; migrațiile necontrolate, în special către orașe ; degradarea mediului natural ; criza statului-națiune ; destrămarea valorilor colective.

Mihaela Brumă

STALIN și stalinismul*) 20

Roy Medvedev

Restructurarea organelor V.C.K.-C.P.U. s-a încheiat către jumătatea deceniului al treilea ; curînd, însă, s-a procedat la o altă reorganizare, de data aceasta în altă direcție. Sub influența lui Stalin, G.P.U. a început să se transforme într-o organizație de reprimare : i s-a acordat dreptul de a trimite oameni la închisoare sau în lagăr, de a-i deporta în zone îndepărtate ale țării, iar mai tîrziu chiar de a-i executa pe unii deținuți.

V.R. Menjinski, președintele O.G.P.U., care i-a urmat lui Dzerjinski după moartea acestuia, nu avea influența și autoritatea predecesorului său. În afară de aceasta, Menjinski era grav bolnav și nu se prea implica în munca cotidiană a O.G.P.U. Practic, șef al O.G.P.U. era adjunctul său, G. Iagoda, care se afla sub influența puternică a lui Stalin. La începutul deceniului al patrulea, O.G.P.U. a condus acțiunea de strămutare a chiaburilor. Stalin s-a sprijinit pe organele O.G.P.U. în desfășurarea represiunilor din rîndurile intelectualității „burgheze", ale tehnicienilor și specialiștilor militari. Încă de pe atunci se practica pe scară destul de largă mistificarea materialelor de anchetă și torturarea celor arestați. Cînd, la sfîrșitul anului 1930, M.P. Iakubovici i-a spus anchetatorului că pe vremea lui Dzerjinski asemenea metode de anchetă ar fi fost imposibile, torționarul a izbucnit în rîs : „V-ați și găsit de cine să vă amintiți ! Dzerjinski e o etapă depășită în evoluția revoluției noastre !"

Salarii de patru ori mai mari

Treptat, a sporit și personalul O.G.P.U. ; acesta a devenit Comisariatul Poporului pentru Afaceri Interne (N.K.V.D.), în componența căruia au fost incluse, de asemenea, miliția și trupele de grăniceri. În 1934, după moartea lui Menjinski, comisar al poporului pentru afacerile interne a fost numit Iagoda. Prerogativele N.K.V.D.-ului au sporit considerabil. Pe lîngă acest comisariat a fost creată Instanța Specială, învestită cu dreptul de a trimite oameni în lagăr, în închisoare sau în deportare fără proces judiciar. Din Instanța Specială, în afară de comisarul poporului pentru afacerile interne, făceau parte adjuncții lui, șeful Direcției Generale a Miliției și Procurorul U.R.S.S. sau adjunctul său. Hotărîrea Instanței Speciale putea fi anulată, la apelul Procuraturii U.R.S.S., numai de către Prezidiul C.E.C. al U.R.S.S.

După asasinarea lui Kirov — și mai ales după primul proces judiciar „public" —, în 1933, Stalin și Ejov au efectuat o „epurare generală" a organelor N.K.V.D.-ului, despre care am vorbit deja. Este important de menționat că în 1937 salariile lucrătorilor N.K.V.D.-ului au fost majorate brusc de patru ori și au depășit considerabil salariile lucrătorilor altor instituții de partid și de stat. Organelor N.K.V.D.-ului li se repartizau cele mai bune apartamente, case de odihnă, spitale. Lucrătorilor din aceste organe li se decernau distincții guvernamentale pentru misiunile reușite. În 1937, efectivul N.K.V.D.-ului a crescut și mai mult acest comisariat al poporului a devenit o armată uriașă cu divizii și regimente proprii, cu sute de mii de lucrători de securitate, cu zeci de mii de ofițeri. Direcții ale N.K.V.D.-ului funcționau nu numai în toate centrele regionale, ci și în cele raionale. N.K.V.D.-ul avea secții speciale în toate marile întreprinderi, în instituții, în institutele de învățămînt. Sub controlul lui se aflau toate întreprinderile mijlocii, ca și parcurile, bibliotecile, căile ferate, teatrele ș.a. În toată țara a fost creată o uriașă rețea de informatori și delatori care desfășurau o „activitate obștească". S-au alcătuit dosare speciale pentru zeci de milioane de oameni. În afară de secțiile pentru cadeți și monarhiști, menșevici și eseri și pentru „alte partide contrarevoluționare", în Direcția a patra a N.K.V.D.-ului a fost creată o secție pentru B.C. (b) U.S. însărcinată cu supravegherea și observarea tuturor organizațiilor de partid, pînă la C.C. Secretarii comitetelor regionale, orășenești și raionale de partid erau confirmați pe post numai după consultarea organelor N.K.V.D.-ului. În N.K.V.D. existau și secții „cu sarcini deosebite", care supravegheau chiar pe cekiști, ca și „secții speciale",

care supravegheau munca secțiilor „cu sarcini deosebite". Colaboratorilor N.K.V.D.-ului li se inculca convingerea că disciplina cekistă era mai presus decît disciplina de partid. Programul de pregătire a cadrelor cuprindea studierea istoriei profesiunii, inclusiv a istoriei inchiziției. Desigur, metodele de tortură și multe altele se învățau în practică, în teorie acestea erau dezavuate. Chiar și la direcțiile raionale, puteai citi lozinci cu cuvintele lui Lenin : „Cea mai mică ilegalitate este o breșă prin care ajunge la noi contrarevoluția". Totul era à la Stalin.

Împuternicirile și drepturile organelor N.K.V.D. erau neobișnuit de mari și la începutul deceniului al patrulea ; cu toate acestea, la propunerea lui Stalin, în vara anului 1936, C.C. al P.C. (b) U.S. a adoptat hotărîrea de a se acorda organelor N.K.V.D.-ului pe timp de un an „împuterniciri excepționale" pentru nimicirea completă a „dușmanilor poporului". La plenara din iunie 1937 a C.C. al P.C. (b) U.S., aceste „împuterniciri excepționale" au fost prelungite sine die, iar funcțiile juridice-punitive ale N.K.V.D au fost lărgite. După această plenară, în decurs de 24 de ore au fost arestați 18 membri ai C.C. al P.C. (b) U.S.

În afară de Instanța Specială, la Comisariatul Poporului pentru Afacerile Interne, în cadrul tuturor direcțiilor mari ale lui, a fost creat sistemul „troicilor", care pronunțau sentințe în lipsă și fără să țină seama de nici un fel de formalități și norme de procedură judiciară. Organele de represiune au fost scoase de sub controlul partidului și cu atît mai mult de sub cel al procuraturii. Probarea procuraturii avea pentru N.K.V.D. un caracter pur formal. În multe regiuni, procurorii semnau post factum, uneori semnau în alb, iar anchetatorii N.K.V.D.-ului scriau apoi orice nume voiau. Tot acest sistem represiv monstruos, care s-a dezvoltat fără măsură și care s-a supus ordinelor și voinței unui singur om — lui Stalin — a constituit temelia solidă a regimului stalinist. El avea, însă, și o secție proprie, deoarece o parte considerabilă a ofițerilor din aparatul privilegiat al N.K.V.D.-ului nu voia să rămînă fără lucru, iar pentru ei „a lucra" însemna a căuta, a judeca și a izola „dușmani ai poporului".

În legătură cu aceasta, trebuie menționată și „cererea" de forță de muncă ; aceasta a făcut necesară crearea unei uriașe rețele de lagăre de muncă. La jumătatea deceniului al patrulea, deținuții construiau mai ales canale, mai întîi canalul Marea Albă-Marea Baltică, apoi canalul Moscova-Volga. Spre sfîrșitul deceniului al patrulea, situația s-a schimbat, întrucît dezvoltarea rapidă a sistemului GULAG-ului (Direcția Generală a lagărelor de reeducare prin muncă) a coincis cu amplificarea construcției industriale. Activitatea GULAG-ului era integrată în planurile guvernului și ocupa un loc din ce în ce mai important în ele. La sfîrșitul deceniului al patrulea, GULAG-ului îi revenea o parte considerabilă a exportului de cherestea, a extracției de cupru, aur, cărbune. GULAG-ul n-a construit numai canale, ci și drumuri strategice, întreprinderi industriale în zone îndepărtate ale țării. La sfîrșitul deceniului al șaselea, GULAG-ul exploata cîteva mine din Donbas, o parte a fabricilor de confecții, administra aproape integral industria lemnului din regiunea Arhanghelsk ; a construit clădirea înaltă a Universității din Moscova și alte cîteva clădiri din Capitală, precum și sanatorii în Crimeea, locuințe pentru lucrătorii N.K.V.D.-ului la Orel etc., etc. Prin aparatul apropiat lui Stalin, organizațiile de planificare făceau adesea presiuni asupra GULAG-ului pentru a grăbi construirea unor obiective. Se planifica nu numai creșterea volumului lucrărilor repartizate GULAG-ului, dar și sporirea forței de muncă din lagăre. Înainte de deschiderea unor mari șantiere, organele regionale ale N.K.V.D.-ului primeau dispoziții de livrare de „forță de muncă". În felul acesta, odată apărut, amplul sistem de muncă forțată a devenit una din cauzele importante ale unor noi represiuni de masă. **(Sfîrșit)**

Traducere și adaptare de Margareta Șipoș

* Din volumul cu același titlu în pregătire pentru **Editura Humanitas**

„Super-Borgia din Kremlin"

■ ÎN romanul de anticipație al lui V. Soloviov „Operația Mauzoleul", care a apărut peste hotare, autorul referindu-se la articolul lui L. Trotki „Super-Borgia de la Kremlin", dezvoltă versiunea otrăvirii lui Lenin de către Stalin. Acest articol a fost scris în 1939, iar cu cîteva zile înainte de asasinarea lui Trotki a fost publicat pentru prima dată în editura americană „Liberty library corporation". Se redă acest articol cu unele prescurtări.

...Gîndurile din acest articol precum și bănuielile exprimate în el s-au copt în mine nu dintr-o dată. Întrucît ele mi-au apărut demult, le-am îndepărtat ca pe un produs al unei temeri exagerate. Procesele de la Moscova care au dezvăluit în spatele dictatorului de la Kremlin cuibul infernal al intrigilor, al falsurilor, mișeliilor, otrăvirilor și crimelor comise pe ascuns, au aruncat o lumină sinistră și asupra anilor care le-au precedat. Am început tot mai insistent să-mi pun întrebarea : care a fost adevăratul rol al lui Stalin în perioada bolii lui Lenin ? Nu cumva elevul a întreprins unele măsuri pentru grăbirea morții profesorului ?

(Mai departe Trotki descrie amănunțit istoria luptei aprige dintre Lenin și Stalin de la sfîrșitul anului 1922 — începutul anului 1923 și evenimentele legate de testamentul lui Lenin.)

...Testamentul nu numai că nu a stăvilit lupta internă, așa cum dorise Lenin, dar i-a imprimat chiar ritmuri febrile. Stalin nu se mai îndoia că revenirea lui Lenin în activitate ar fi însemnat pentru „secretarul general" moartea politică. Iar invers : numai moartea lui Lenin i-ar fi netezit calea lui Stalin.

În timpul celei de a doua îmbolnăviri a lui Lenin, cam prin februarie 1923, la o adunare a Biroului politic (Zinoviev, Kamenev și autorul acestor rînduri), Stalin a anunțat că Ilici l-a chemat la el pe neașteptate și i-a cerut să-i procure otravă. El își pierduse din nou capacitatea de a vorbi, socotea situația lui fără speranță, prevedea apropierea unei noi congestii cerebrale, neavînd încredere în medicii care aveau opinii contradictorii. Păstrîndu-și deplinele capacități mintale el se chinuia cumplit...

Îmi amintesc cît de neobișnuit, enigmatic, nepotrivit împrejurărilor mi s-a părut chipul lui Stalin.

— Se chinuie bătrînul. Ar vrea, spune el, să aibă otrava la îndemînă... să recurgă la ea dacă nu are scăpare în situația sa.

— ...Se chinuie bătrînul — repeta Stalin privind pe lîngă noi într-o direcție neclară.

Apare firească întrebarea : cum și de ce Lenin, care în această perioadă era foarte bănuitor față de Stalin, i s-a adresat tocmai lui cu asemenea cerere, care, la prima vedere, presupunea cea mai mare încredere personală ? Cu cîteva zile înainte Lenin scrisese acel nemilos post-scriptum la Testament. După cîteva zile de la cererea sa făcută lui Stalin, Lenin a rupt cu el toate relațiile. Nici chiar Stalin nu putea să nu-și pună întrebarea : de ce Lenin i s-a adresat anume lui ? Dezlegarea este simplă : Lenin vedea în Stalin pe singurul om capabil să îndeplinească tragica rugăminte sau pe cel care era direct interesat în îndeplinirea ei.

Cu simțul său fără greș, bolnavul ghicise ce se punea la cale în Kremlin și după zidurile lui, precum și care sînt adevăratele sentimente ale lui Stalin față de el.

Laboratorul otrăvurilor

Pentru a înțelege cum acționa el în zilele bolii și morții lui Lenin trebuie lămurite unele episoade ale ultimului mare proces înscenat în martie 1938.

Un loc aparte pe banca acuzaților l-a ocupat Henrich Jagoda care lucrase în Ceka și GPU timp de 16 ani, la început ca adjunct al șefului, iar apoi ca șef, tot timpul în strînsă legătură cu „secretarul general", ca persoană de încredere în lupta cu opoziția. Sistemul mărturiilor în crimele neînfăptuite este opera miinilor lui Jagoda sau ale minții sale.

În aprilie 1937, Jagoda a fost arestat... Jagoda avea un dulap special de otrăvuri, de unde la nevoie scotea prețioasele flacoane și le dădea agenților săi speciali, conform instrucțiunilor respective. În privința otrăvurilor, șeful GPU, de altfel un fost farmacist, manifesta un interes deosebit. El avea la dispoziție cîțiva toxicologi pentru care a creat un laborator separat și pentru care se alocau fonduri nelimitate și fără a fi controlate. Nu se poate admite că Jagoda și-a creat o asemenea întreprindere pentru nevoi personale.

Moartea și funeraliile lui Lenin

La procesul din 1938 Stalin a aruncat parcă în treacăt asupra lui Buharin învinuirea de pregătire a unui atentat împotriva lui Lenin în anul 1918. Naivul și entuziastul Buharin îl venera pe Lenin și îl iubea cu dragostea unui copil pentru mama sa, iar dacă îndrăznea să polemizeze cu el, aceasta o făcea în genunchi.

Știindu-l pe Stalin, pot spune precis că acesta fusese un răspuns la bănuielile pe care Buharin, neprecaut, le-a rostit în privința lui Stalin. În general toate acuzațiile de la procesele din Moscova sînt construite după acest tip. Principalele elemente ale infamiilor lui Stalin nu sînt pură fantezie, ci sînt luate din realitate, în mare parte din ideile „maestrului felurilor de mîncare picante"...

Eu îmi imaginez lucrurile în felul următor. Lenin a cerut otrava, dacă, în general, a cerut-o, pe la sfîrșitul lui februarie 1923. La începutul lui martie el era din nou paralizat. Prognoza medicală era în această perioadă prevenitoare. Stalin acționa ca și cum Lenin era deja mort. Dar bolnavul i-a înșelat așteptările. Datorită organismului său puternic, susținut de o voință neclintită, Lenin a început spre iarnă să se înzdrăvenească, să se miște liber, asculta lecturi și citea singur : îi revenea vorbirea. Avizul medicilor era tot mai încurajator...

Dar pentru Stalin se punea problema propriei lui soarte : ori reușește acum, astăzi, să devină stăpînul aparatului — și deci al partidului și al țării —, ori de acum pentru toată viața lui îi va reveni un al treilea rol. Stalin vroia puterea și nu dorea să aștepte pasiv momentul cînd soarta sa va atîrna de un fir de păr.

În a doua jumătate a lui ianuarie 1924 am plecat la Suhumi în Caucaz. Știrea privind moartea lui Lenin am primit-o pe drum. În legătură cu funeraliile Stalin a modificat data organizării lor, temîndu-se că eu voi lega moartea lui Lenin de discuția avută în anul trecut privitor la otravă și că voi pune problema în fața medicilor dacă nu a fost cumva otrăvit ; și că voi cere analize speciale. De aceea se simțea mai în siguranță dacă mă țineа cît mai departe de ziua cînd corpul va fi îmbălsămat iar viscerele vor fi arse, deci nu va mai fi posibilă nici o expertiză.

Cînd am întrebat medicii despre cauza directă a morții pe care ei nu o așteptau, aceștia dădeau vag din mînă.

...Cu Zinoviev și Kamenev am reluat relațiile personale numai peste doi ani, cînd ei au rupt relațiile cu Stalin. Ei evitau discuțiile privind împrejurările morții lui Lenin, răspundeau monosilabic, privind în lături... Numai expansivul și vorbărețul Buharin făcea uneori între patru ochi aluzii neașteptate și stranii.

— O, voi nu-l cunoașteți pe Koba, spunea el cu un zîmbet speriat. Koba e capabil de orice...

În legătură cu procesele de la Moscova și ultimele evenimente de pe arena internațională, numele lui Nero și Cezar Borgia erau amintite nu o dată. Dacă se amintesc aceste umbre vechi, atunci cred că ar trebui să se vorbească despre un Super-Nero și un Super-Borgia, ale căror crime sînt modeste în comparație cu faptele ce se petrec în vremea noastră.

...Acum trăim din nou la răscrucea a două sisteme, într-o epocă de cea mai adîncă criză socială, care, ca întotdeauna, este însoțită de criza morală. Vechiul este zguduit din temelii. Noul abia începe să se construiască. Cînd într-o casă s-a prăbușit acoperișul, cînd ferestrele și ușile au zburat, acolo devine incomod și greu de trăit. Acum vînturile suflă pe întreaga planetă. Și Nero a fost produsul epocii sale. Dar după moarte statuile sale au fost sfărîmate iar numele lui șters de peste tot. Răzbunarea istoriei este mai cumplită decît cea mai puternică răzbunare a „secretarului general". Eu îmi permit să consider aceasta drept o alinare. (Această scrisoare a fost scrisă la 13 octombrie 1939)

V. Grancea

(Traducere și adaptare după „Argumenti i fakti")

Noaptea generalilor... argentinieni

Niciodată așa ceva!*) 10

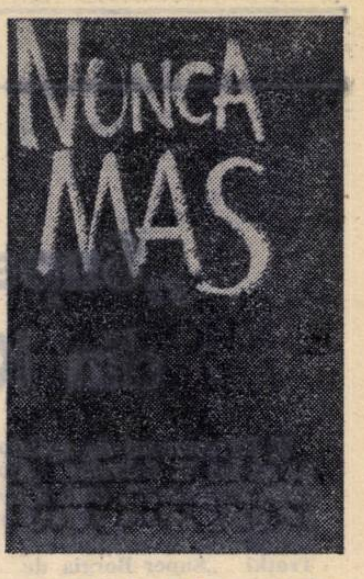

Totuși, puține din aceste documente le-am putut obține pînă acum. — *se arată în nota Comisiei, adresată în 1984 președintelui Raul Alfonsin.* La tăcerea încăpățînată a celor care, simțindu-se responsabili, își ascund acțiunile sub anonimat, recurgînd la secretul militar, se adaugă răspunsul incomplet, tardiv sau nul la cererile noastre. În consecință, pricipala însărcinare trasată acestei Comisii — stabilirea locului unde s-au aflat sau s-ar putea, eventual, afla persoanele dispărute — se lovește de o lipsă esențială de informații în legătură cu ordinele operative specifice acțiunii represive, identificarea persoanelor arestate, judecate, eliberate ori nu, ca și în legătură cu locurile unde au fost deținute sau au fost înmormîntate.

Veți fi de acord, domnule președinte, că raportul ce va încheia munca noastră va trebui să menționeze cu claritate — ca urmare a necesarei responsabilități ce o avem față de opinia publică — atît sursele de informație ce vor sta la baza conținutului acestui raport, cît și canalele ce au rămas închise în fața cererilor noastre...

S-a reușit, de fapt, prin distrugerea sau ascunderea documentelor, să se stînjenească sarcina de a se strînge dovezi despre gravele fapte comise în timpul guvernării de facto, transferîndu-se acestei Comisii, Puterii Judiciare și cetățenilor în general dificila muncă de a reconstitui ceea ce s-a întîmplat, avînd la dispoziție doar puținele acte găsite. Cu toate acestea, cu ajutorul declarațiilor obținute de la cei eliberați, de la familiile dispăruților și de la efectivele forțelor de securitate, plus documentele găsite, s-a reușit cunoașterea elementelor fundamentale ale acțiunii represive ilegale ce s-a desfășurat în Argentina.

Persoanele arestate și ținute într-unul din centrele clandestine de detenție erau interogate asupra datelor de familie și a activităților politice, sindicale sau studențești pe care le desfășurau. În toate cazurile se confecționau „fișe" individuale, dîndu-se acestora numărul sub care era identificat deținutul în timpul captivității sale. În unele centre, persoanele erau fotografiate, iar declarațiile lor se înregistrau. Mărturiile culese de la cei eliberați din diverse centre, de pe tot teritoriul țării, coincid. De pildă, despre ceea ce s-a întîmplat la Școala de Mecanică a Marinei povestește Carlos Munoz (dosar nr. 704) :

...Prin ianuarie, au coborît la parter vreo 60 de oameni (se referă la deținuții care erau împreună cu el) ; tuturor li s-a făcut cîte o fotografie... Toate cazurile erau incluse în arhiva de microfilme.

Mărturia lui Lazaro Jaime Gladstein (dosar nr. 4912) :

...Cazurile erau individuale, iar informațiile se culegeau conform aceluiași sistem. Exista un fișier cu fișe de carton, regrupate după unele indicative sau după nume și prenume. În același birou se afla un registru cu toate cazurile de la Școala de Mecanică a Marinei. În acest registru se înscriau numele, prenumele și indicativul, dacă acesta exista, ca și data intrării și ieșirii ; de asemenea, pe o coloană scria „E" sau „D" ; locul putea fi și lăsat gol ; după toate aparențele, era vorba de „eliberat", „dispărut" sau, respectiv, aflat încă în captivitate.

S-a putut constata că datele obținute de la centrele de detenție erau trimise serviciilor de inteligență ale diferitelor forțe sau comandamente militare comune. Existența documentației a fost descoperită prin cunoașterea „Directivelor Comandantului Șef al Armatei cu nr. 504/77" din 20 aprilie 1977. emise de cel ce ocupa atunci această funcție, generalul Jorge Rafael Videla. Directivele erau alcătuite dintr-un text principal și 15 anexe. Ele conțin, în detaliu, indicații despre felul cum trebuia procedat în efectuarea unui anumit tip de acțiune.

O serie de documente dovedesc existența centrelor clandestine de detenție. Această realitate a fost negată în mod repetat de autoritățile guvernării militare. Dovada clară a acestui refuz constant o constituie informațiile furnizate Comisiei interamericane pentru drepturile omului a Organizației Statelor Americane, care ne-a vizitat țara în 1979 în legătură cu funcționarea locului de detenție pentru civili din cadrul închisorii militare de la „Campo de La Ribera" (provincia Cordoba) ; o altă dovadă constă în refuzul încăpățînat de a recunoaște existența centrului clandestin aflat în sediul Corpului III al armatei din aceeași provincie și cunoscut sub numele „La Perla".

În unele cazuri, Comisia a reușit să găsească o serie de cópii ale documentelor ce s-au elaborat în momentul arestării persoanelor. S-a constatat și falsificarea de documente. Activitatea aparatului terorist a beneficiat, conform mărturiilor obținute, de o structură administrativă destinată să falsifice documentele ce urmau a fi folosite pentru desfășurarea de noi acțiuni ilegale. O asemenea constatare apare acreditată, în primul rînd, de modul de funcționare a centrului de detenție care a fost instalat la Școala de Mecanică a Marinei. Mărturiile, care concordă, ale lui Miriam Lewin de Garcia (dosar nr. 4912) și Victor Melchor Basterna (dosar nr. 5011) arată că, în calitatea lor de deținuți — dispăruți, au trebuit să îndeplinească munci la subsolul Cazinoului Ofițerilor de la Școala de Mecanică a Marinei, unde funcționa o tipografie destinată fabricării de documente false : „pașapoarte, documente de identitate, titluri de proprietate, carnete de conducere, acreditări ale Poliției Federale, titluri universitare etc".

Această activitate constituia un element de bază pentru facilitarea altor delicte : vînzarea de proprietăți, utilizarea de mașini furate, ocuparea locuințelor care aparțineau persoanelor dispărute, intrarea și ieșirea din țară a membrilor „grupurilor operative" (represive) și infiltrarea acestora în diverse sectoare și activități ale societății.

Cele arătate mai sus apar confirmate de Lazaro Jaime Gladstein :

Munca pe care trebuia să o desfășurăm consta în falsificarea de documente. Era vorba de pașapoarte oficiale și diplomatice, pașapoarte comune, hîrtii de identitate și carnete ale conducătorilor auto.

Victor Melchor Bastera povestește :

...Dacă un anumit membru al „grupurilor operative" avea nevoie de un document care nu era autentic, se consulta lista sosiților și se alegea cel ce semăna cel mai mult : de exemplu, cel de aceeași vîrstă. De aici începea un întreg joc al documentelor false, după cum avea nevoie cel din „grupul operativ", dar folosind datele altei persoane...

Investigațiile făcute au dus la constatarea că, în unele cazuri, au fost fie modificate, fie ascunse actele existente, cu scopul de a se șterge urmele activităților ilegale. Este elocventă situația Silviei Isabella Valenzi, care, în timp ce se afla sechestrată la Pozo de Quilmes, a fost dusă să nască la spitalul din Quilmes. Faptul ar fi trebuit notat în registrul de nașteri al spitalului ; la fel și nașterea fiicei sale, Rosa Isabella Valenzi. Registrul, a cărui copie a fost obținută de Comisie, apare, la pagina 156, falsificat în mod grosolan. Aici a fost inserată mențiunea „neidentificat" în dreptul locului unde ar fi trebuit să se afle numele pacientei : în dreptul numărului 82019 unde figura nașterea Rosei Isabella, era adăugat „decedată". Infirmiera și moașa spitalului au fost sechestrate pentru „delictul" de a fi adus la cunoștință familiei Silviei faptele petrecute.

Deși am mai spus-o, trebuie s-o repetăm încă o dată : încălcările drepturilor omului, comise de cei însărcinați cu represiunea, nu s-au limitat la a atenta la libertatea și integritatea fizică a persoanelor. Au fost încălcate și dreptul la proprietate sau morala publică, simultan și aproape sistematic, pentru a se ușura transferul unor bunuri prin simularea unor tranzacții, care de fapt erau inexistente. Semnături false, acte false, titluri false sau înregistrări false de automobile — totul pentru a permite furtul și jaful.

Mentorii așa-numitului Proces de Reorganizare Națională au folosit de multe ori termenul „ilicit" cu scopul, poate, de a defini astfel modul de lucru în numele „exceselor" pe care ei înșiși au recunoscut că le-au comis în timpul luptei antisubversive.

Ceea ce proclamau ei era aspru și ferm :

„Imoralitatea și corupția trebuie sancționate corespunzător. Speculațiile politice, economice și ideologice trebuie să înceteze a fi mijloace folosite de grupuri de aventurieri în atingerea scopurilor lor. Ordinea și securitatea argentinienilor trebuie să învingă dezordinea și insecuritatea".

Așa declara generalul Videla, comandant șef al armatei, adresîndu-se, cu prilejul Crăciunului din 1975, trupelor aflate la Tucuman.

Amiralul Eduardo Massera declara și el în iunie 1978 :

„Nimeni să nu se gîndească la o țară fragmentată în feude private ; nimeni să nu pună mai presus interesul de grup față de interesul comun. Aceasta este o problemă de responsabilitate și deci, o problemă morală", (Ziarul „Clarin", 17 iunie 1978).

Că nu a fost așa, ci exact invers, o știe azi o lume întreagă și mai ales poporul argentinian. Dar cum a fost de fapt, în mod concret și de la caz la caz, o știm doar cei ce am cules mărturiile și sesizările. De exemplu, cele de mai jos, care au fost prezentate și justiției :

...Îmi amintesc cazul unei deținute și al fiicei sale de 12 ani, torturată în fața mamei pentru că răpitorii credeau că femeia păstra ascunse actele casei sale (dosar nr. 3034).

...La Școala de Mecanică a Marinei, unde am stat arestat de la 10 august 1979 pînă în ultimele luni ale anului 1983, se falsificau tot felul de documente (dosar nr. 5011).

Dr. Rafael Andres Perrotta era directorul și proprietarul ziarului „El Cronista Comercial". În ziua de luni, 13 iunie 1977, a plecat de acasă cu intenția de a-și face, din motive de sănătate, plimbarea cotidiană. Nu s-a mai întors, iar cîteva ore mai tîrziu familia a fost anunțată telefonic că fusese sechestrat și că ar fi bine ca totul să rămînă secret, pentru a se evita probleme și mai mari. În aceeași zi, răpitorii au cerut o recompensă substanțială. (Va urma).

Versiune românească de
Anca Voican

*) Extrase din raportul Comisiei argentiniene privind dispariția de persoane (Raportul Sabato)

Moșoiu Florentin, Pitești. Convocate sub egida ONU, conferințele internaționale dezbat subiecte care privesc existența omenirii, începînd cu mediul înconjurător, hrana și populația, trecînd prin energie și materii prime și sfîrșind cu așezările urbane și cu știința și tehnica. Dar aceste dezbateri nu au loc doar pe plan oficial, numeroase cercuri de inițiativă, asociații savante, grupuri de opinii se constituie organizînd cercetări și discuții. Rolul lor este foarte important. Se știe că discuțiile oficiale beneficiază de pe urma muncii unor laboratoare în care experții efectuează o primă triere a problemelor încercînd să identifice și variantele soluțiilor. Mișcarea Pugwash a fost un asemenea laborator util de studiere a problemelor științei moderne și ale dezarmării care figurau și pe agenda întrunirilor guvernamentale. Unul din cercurile neoficiale care s-au impus atenției este Clubul de la Roma. Inițiativă care are similitudini cu Pugwash-ul, el a luat ființă în anul 1968, întrunind în jurul meselor rotunde personalități din cele mai diferite sectoare din întreaga lume pentru dezbaterea în comun a problemelor omenirii contemporane. Inițiatorul său, dr. Aurelio Peccei, a subliniat valoarea dezbaterilor deschise, oneste, oglindind convingeri diverse orientate spre îndreptarea relelor care afectează lumea. Nu există un plan sau un manifest al preocupărilor Clubului de la Roma, dar ele rezultă din studiile pe care le pune în lucru și din întrunirile la care participă un număr crescînd de specialiști venind din cele mai diferite direcții.

Pot afirma că sînt un cititor consecvent al revistei de cîțiva ani, descoperind în paginile ei chiar în perioada de tristă amintire a dictaturii ceaușiste, știri, informații și comentarii în exclusivitate asupra unor evenimente care nu erau comentate decît laconic în presă sau mijloacele audio-video sau deloc aflînd despre ele din alte surse străine.

După Revoluție „Lumea azi" a devenit cel mai interesant săptămînal politico-economic în noianul de publicații apărute sau transformate după 22 decembrie.

În condițiile proastei difuzări a presei despre care au semnalat și paginile revistei am reușit să posed întreaga colecție pe anul 1990, considerîndu-mă, cred, un fericit.

Vă doresc ca anul 1991 să sporească consacrarea internațională a revistei, ea trebuind să devină o publicație de informație politico-economică pentru românii de pretutindeni.

Dorin Flucuș — Sibiu

Alexandru Iavorski, Siret. Pentru problema pe care o aveți credem că un avocat bun poate să vă lămurească de partea cui este dreptatea.

Viorel Costea, București. Irakul a folosit arma bacteriologică la sfîrșitul anului 1988 împotriva kurzilor irakieni. Autoritățile irakiene au utilizat împotriva kurzilor bacilul febrei tifoide și al holerei. Specialistul belgian Aubin Heyndrickx, șeful departamentului de toxicologie al Universității din Gand, a declarat într-un interviu acordat Agenției France Presse că în actualul război din Golf există teama ca irakienii să folosească bacilul antraxului și botulismului, dar împotriva acestor maladii există protecție, folosindu-se masca de gaze și vaccinarea.

Prof. Elena Codreanu, Moroieni. Situația pe care ne-o descrieți este — sîntem de părerea dvs — intolerabilă. V-am expediat prin poștă numerele lipsă (din micile noastre rezerve, practic, din exemplarele de colecție). Scrisoarea dvs. am înaintat-o Direcției pentru Expedierea Presei pentru a lua măsurile ce se impun. Vă mulțumim pentru aprecierile făcute la adresa muncii noastre.

Octavian Andrei, Slobozia. Noul președinte al Comitetului Central al Partidului Popular Revoluționar Mongol este Budragchaa Dashyondon, ales în această funcție la cel de-al 20-lea Congres al partidului care s-a încheiat la 1 martie — dată la care se împlineau 70 de ani de la crearea sa. Dashyondon îi urmează lui G. Ocirbat, ales în această funcție cu un an în urmă și care i-a succedat lui J. Batmunh. Acesta din urmă a demisionat împreună cu cei cinci membri ai Biroului Politic ca reacție la cererile ca partidul să fie condus de membri mai tineri înclinați spre reforme. Proteste în masă și o grevă a foamei declanșate de manifestanți în iarna și primăvara anului trecut i-au obligat pe comuniști să legalizeze partidele de opoziție și să organizeze alegeri. Budragchaa Dashyondon, în vîrstă de 45 de ani, a fost ales în Comisia de control a CC al partidului în luna aprilie anul trecut. El a devenit membru al Comitetului Central și membru al Prezidiului CC în luna noiembrie. Președintele partidului comunist este omul cel mai puternic din Mongolia, dar el nu mai deține puterea absolută. Președintele partidului nu mai este președintele țării, iar partidele de opoziție reprezintă acum glasul minorității în parlament. Ziarul „Unen", organ al PPRM, scria că partidul va respecta și aborda în mod creator teoria marxist-leninismului și se opune negării ei totale, aceasta constituind un răspuns dat comuniștilor care pledau pentru renunțarea la calea socialistă.

profil

Dimităr Iliev Popov

primul ministru al Bulgariei

Născut la 26 iunie 1927, dl. Dimităr Popov a fost ales ca prim-ministru la 20 decembrie 1990.

Este titrat al Universității din Sofia „St. Kliment Ohridski", absolvind, în 1950, facultatea de drept.

Peste 20 de ani a lucrat ca avocat, fiind angajat în același timp în activități științifice de jurisprudență, precum și în publicistică.

În timpul alegerilor parlamentare pentru Adunarea Națională, din iunie 1990, a fost secretarul Comitetului Central Electoral. Este căsătorit și are doi copii.

Victor Vălkov

ministrul afacerilor externe al Bulgariei

Născut la 3 aprilie 1936, la Sofia, dl. Vălkov are studii universitare inginerești. Timp de zece ani (1959—1969), a lucrat ca inginer într-o fabrică și la o companie de comerț exterior. Intrat în diplomație, lucrează la ambasadele țării sale din Singapore (1969—1972) și Olanda (1980—1983). Între 1983—1989 este șeful Departamentului relații internaționale al Uniunii Naționale Agrariene Bulgare ; este membru-candidat și membru al Consiliului administrativ al Uniunii Agrariene Bulgare, membru în Comitetul director al acestei formațiuni politice. Din decembrie 1989 devine secretar al Comitetului director al Uniunii Agrariene Bulgare, iar din martie 1990 — președinte al acesteia.

În 1990 a fost ales adjunct al primului ministru și ministru al afacerilor externe. Vorbește engleza, franceza și rusa, este căsătorit și are un fiu.

Constantin Vasiliu, Pitești. Președintele american a dat la iveală unele detalii privind strategia națională americană în domeniul energiei. Potrivit acestui program, se va reduce dependența față de importul de petrol. Programul domnului Bush prevede o mare reducere a importurilor de petrol, dar și o masivă creștere a extracției interne. Punctul principal al acestui plan prevede reducerea, pînă în anul 2010, a consumului de petrol de 3,4 milioane de barili zilnic. Al doilea obiectiv este creșterea producției extractive interne la 3,8 milioane barili zilnic, în următoarele două decenii. Actualul consum în SUA este de 16 milioane barili zilnic, 45% din petrolul necesar provenind din import, iar peste un sfert din aceste cantități provenind din Golful Persic. Președintele Bush a spus că strategia sa în privința consumului de energie va face să crească siguranța Americii în acest domeniu.

poşta redacţiei

FREE BIBLE CORRESPONDENCE COURSE

For your free course, please print your complete name and address and send to:

WORLD BIBLE SCHOOL
Dept. V-1
P.O. Box 9346
Austin, TX 78766 USA

When you have completed the full course, you will receive a certificate.

Aurel Moisescu, Cluj. Există un plan de acţiune comună al unor savanţi sovietici şi americani pentru conservarea resurselor de apă dulce ale Terrei. Acordul încheiat între cercetători se referă la schimbul de informaţii de ordin tehnologic, ştiinţific şi educaţional obţinute din studiile efectuate asupra lacurilor Baikal şi Superior. (Lacul Baikal este cel mai mare lac cu apă dulce din lume ca volum, iar Lacul Superior este cel mai mare ca suprafaţă. Împreună ele deţin 30 la sută din rezervele mondiale de apă dulce). Preşedintele Mihail Gorbaciov a trimis o scrisoare către Casa Albă în care îşi dă acordul pentru acţiunea comună. Casa Albă a arătat, de asemenea, că preşedintele George Bush ar fi de acord cu acest program. Lake Superior Center a obţinut teren la Duluth pentru a construi un centru de cercetări şi educaţie în valoare de 30 milioane dolari. Centrul pentru promlemele apei dulci din Moscova intenţionează să construiască un centru similar în apropiere de Lacul Baikal. Nick Smith, director la Lake Superior Center, a afirmat că acordul constituie „un pas înainte în cadrul eforturilor noastre de a încuraja o recunoaştere globală a importanţei resurselor de apă dulce".

Coordonatorul rubricii : Ileana Iordache

ABONAMENTE

Anunţăm pe cititorii noştri că, pînă la data de 15 a fiecărei luni, pot face în continuare abonamente la revista „Lumea azi" pentru oricare din lunile următoare. Abonamentele se fac pe o perioadă de minimum trei luni.

Revista „Lumea azi" figurează la poziţia 18 pe lista publicaţiilor interne — 1991, înaintată oficiilor poştale din ţară.

STIMAŢI CITITORI

Revista vă pune cu plăcere la dispoziţie spaţii publicitare cu plata în lei sau în valută prin intermediul Agenţiei de publicitate „PRESTIP", specializată în publicitate prin presă.

Pentru informaţii vă rugăm să vă adresaţi la „PRESTIP" — Agenţie de publicitate, Calea Victoriei, Nr. 135 Intrarea A, et. 7, cam. 33—35, sector 1, tel. 59.25.77, zilnic între orele 8—16, sau la redacţie, telefon 18.50.81.

LUMEA azi săptămînal independent de politică externă

ANUNŢ radio CONTACT

IMPORTANT

După trierea sutelor de scrisori ale participanţilor la CONCURSUL INIŢIAT DE REVISTA „LUMEA AZI" în colaborare cu RADIO „CONTACT" au fost omologate 136 de răspunsuri exacte. Tragerea la sorţi a acestora pentru a-i afla pe fericiţii cîştigători va avea loc la data de miercuri 3 aprilie 1991, ora 11 în sala „Flacăra", Casa Presei Libere, corpul C, parter. Sînt invitaţii noştri toţi cei care doresc să participe.

NOUVELLES PRÉCISIONS IMPORTANTES

A partir du 1er janvier 1991, les lecteurs de l'étranger peuvent s'abonner à notre revue directement à la rédaction de „LUMEA — Azi", Bucarest, 1 Piaţa Presei Libere, code 71341.

Les lecteurs sont priés de communiquer, par courier, à la rédaction, l'adresse à laquelle ils veulent recevoir l'abonnement.

Le coût de l'abonnement sera déposé, par l'intermédiaire des filiales de la Banque Roumaine de Commerce Extérieur qui existent dans les grandes capitales du monde entier, au compte no. 53.51.04.43.007-7, titulaire „Revue Lumea Azi" auprès de la Banque Roumaine de Développement S.A., Bucarest, téléx no. 11238 ; 11289 ; 10138.

Les coûts des abonnements (en dollars EUA) sont les suivants :

— 6 mois — 40 $
— 12 mois — 75$

Nous prions nos lecteurs de l'étranger de ne plus s'adresser pour abonnements à l'entreprise „Rompresfilatelia" car nous avons renoncé à ses services.

„LUMEA — Azi"

NEW IMPORTANT DETAILS

From 1st January 1991, our readers from abroad may subscribe to our magazine directly to „LUMEA — Azi" office, Bucharest, 1, Piaţa Presei Libere, code 71341.

Our readers are requested to inform the office by mail of the address where they want to have their issues sent.
The subscription cost will be deposited through the branches of the Romanian Bank for Foreign Trade which exist in all important capitals of the world, to account no. 53.51.04.43.007-7, holder „Lumea Azi Magazine", with the Romanian Development Bank S.A., Bucharest, telex no. 11238 ; 11289 ; 10138.

The subscription costs (in US dollars) are as follows :

— 6 months — 40 $
— 12 months — 75 $

We request our readers from abroad not to resort anymore to „Rompresfilatelia" enterprise for subscriptions because we renounced their services.

„LUMEA — Azi"

Revista „Lumea azi", Bucureşti, Piaţa Presei Libere nr. 1, sector 1, Oficiul Poştal 33, cod 71 341, căsuţa poştală 33-29, telefon : 17 60 10, internaţional : 18 50 81. Abonamentele se fac la oficiile poştale, factorii poştali şi difuzorii voluntari din întreprinderi şi instituţii. Cititorii din străinătate se pot abona direct la redacţia „Lumea azi", costul abonamentelor urmînd a fi virat în contul nostru nr. 53.51.04.43.007-7 deschis la Banca Română de dezvoltare S.A., Bucureşti, telex nr. 11 238 ; 11 289 ; 10 138.

C.P.B.

FRANŢA

în biblioteca dumneavoastră

la un preţ
de vînzare directă de

278 lei

fiecare volum
plus cheltuielile de expediere

Capodopere ale spiritului uman, de la Balzac, autor al „Comediei umane" şi întemeietor al romanului modern, pînă la neîncetatele frămîntări interioare ale lui Baudelaire în „Florile răului", modele inegalate de generaţiile ce le-au urmat, aceste opere de căpătîi ale literaturii franceze se află la baza oricărei culturi. Anii trec, regimurile se succed, generaţia noastră, cea a copiilor noştri, aidoma generaţiilor ce ne-au precedat, vor găsi în aceste capodopere savoarea unui adevăr etern : acela al cunoaşterii umane.

Plăcerea de a citi textul în original în limba autorului, în franceză, va reuşi să vă facă să înţelegeţi mai bine dictonul : „Traduttore, traditore". Vă oferim, aşadar, cheia unei lecturi ce nu trădează spiritul autorului.

Fiecare carte, frumos legată, tipărită pe o hîrtie de o calitate impecabilă, cu coperţile aurite şi somptuos decorate, este o carte de bibliotecă ce răspunde gustului occidental. Cumpărînd-o, veţi fi mîndru de a o avea în biblioteca dvs., şi bucuria de a poseda această colecţie va fi comparabilă cu cea a exigenţilor bibliofili din Franţa, cărora aceste ediţii le sînt destinate.

Deci, nu ezitaţi, aceste unicate în materie de carte vă mai pot fi încă accesibile.

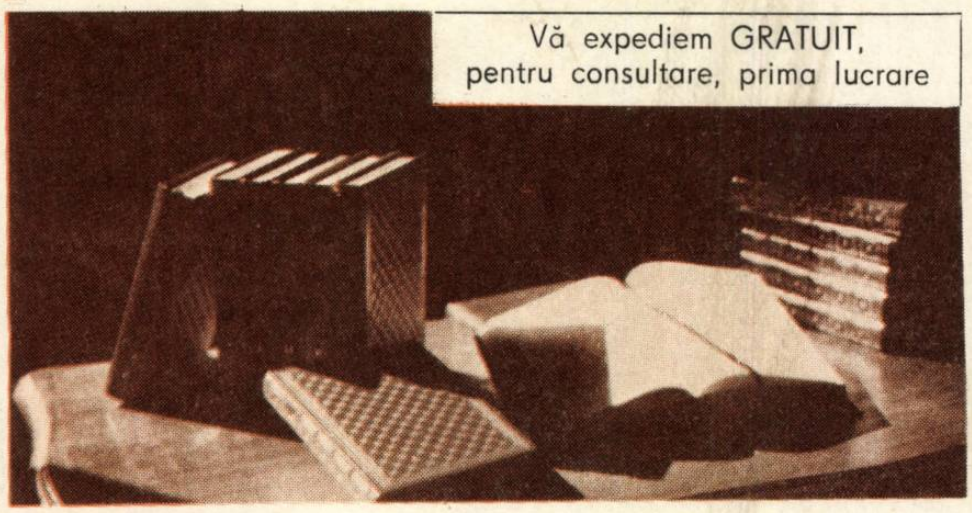

Vă expediem GRATUIT,
pentru consultare, prima lucrare

Pentru a putea aprecia personal calitatea acestei colecţii, vă propun să primiţi acasă primul volum spre consultare, în mod gratuit. Veţi putea aşadar să-l cercetaţi pe îndelete şi să preţuiţi la justa valoare calitatea colecţiei respective : volume bine tipărite, elegante, făcute să dureze, opere de valoare, într-o prezentare demnă de însuşirile lor literare.

Această colecţie vă scuteşte să plătiţi suprapreţ pentru a vă procura volumul dorit. Vă sfătuiesc să ne trimiteţi cît mai curînd răspunsul prin poştă. Tirajul fiind limitat, se va epuiza repede.

BALZAC – Eugenie Grandet
SAND – La Petite Fadette
NERVAL – Les Filles du Feu
MAUPASSANT – Bel Ami
MERIMEE – Colomba
FLAUBERT – Madame Bovary
HUGO – Notre Dame de Paris
PROUST – Swann
BAUDELAIRE – Les Fleurs du Mal
BALZAC – Le Pere Goriot
A. FRANCE – Les Dieux ont soif
STENDHAL – De l'amour

Cum se procedează pentru a primi primul volum din această colecţie prestigioasă, în limba franceză, la un preţ pe care nu-l poate asigura decît vînzarea fără intermediar a unor astfel de cărţi ?

— Veţi indica pe cupon numele şi adresa dvs. ; ne autorizaţi să vă trimitem această carte, adăugînd şi semnătura dvs.

— Veţi introduce cuponul de răspuns într-un plic pe care îl veţi adresa la : PRIETENII CĂRŢII, Str. Sibiu nr. 7, sect. 6 CP 58—47, Bucureşti.

— Cînd veţi primi volumul, veţi achita 278 lei (+ 9,60 lei cheltuieli de expediere) factorului poştal pentru fiecare volum.

— Veţi dispune de 8 zile pentru a cerceta în voie acasă acest prim volum din colecţie, iar aceasta nu vă angajează cu nimic.

— Dacă nu sînteţi pe deplin mulţumit, este de ajuns să ni-l trimiteţi înapoi în acelaşi ambalaj cu factura lui, pentru a vi se deconta imediat după primire. Nu aveţi de dat nici o explicaţie.

— Dacă doriţi să-l păstraţi, nu aveţi nimic în plus de făcut şi veţi primi cele 11 volume următoare, în ritmul de un volum pe lună cu aproximaţie. Vi se va rezerva sistematic un volum pentru ca nu cumva să vă lipsească din colecţie.

— În orice moment aveţi dreptul, printr-o simplă scrisoare, să puneţi capăt expediţiei noastre.

decupaţi aici

MFC1LUME

NUME ..... **Prenume** .....

Strada ..... **Nr.** .....

Bloc ..... **Scara** ..... **Et.** ..... **Apart.** .....

Judeţul ..... **Sector** .....

Cod ..... **Localitatea** .....

CUPON DE RĂSPUNS
de completat şi de trimis în plic timbrat la
PRIETENII CĂRŢII
Str. Sibiu nr. 7,
sect. 6 CP 58—47
77314 — Bucureşti

Vă rog să-mi trimiteţi, pentru examinare şi fără nici un angajament din partea mea, primul din cele 12 volume din această colecţie, la preţul de vînzare directă de 278 lei (+ 9,60 lei cheltuieli de expediere) pe volum.

Am la dispoziţie 8 zile pentru a-l examina. Dacă voi hotărî să nu-l păstrez, îmi va fi de ajuns să-l trimit înapoi, iar suma îmi va fi decontată. Dacă doresc să-mi procur colecţia, voi păstra acest prim-volum ; volumele următoare îmi vor parveni în ritmul de un volum pe lună cu aproximaţie. Am dreptul să pun capăt expedierilor în orice moment.

Semnătura ..... **Data** .....

ABAX PUBLICITATE

Lei 10

MUZEUL PRESEI ȘEVER BOCU
JIMBOLIA
NR. D. 555

LUMEA azi

Nr. 12 21 martie 1991

Iugoslavia momente de criză

- Un nou serial: Crizantema și sabia
- Kurzii în ecuația Golfului
- Reportaj pe glob: Istanbul

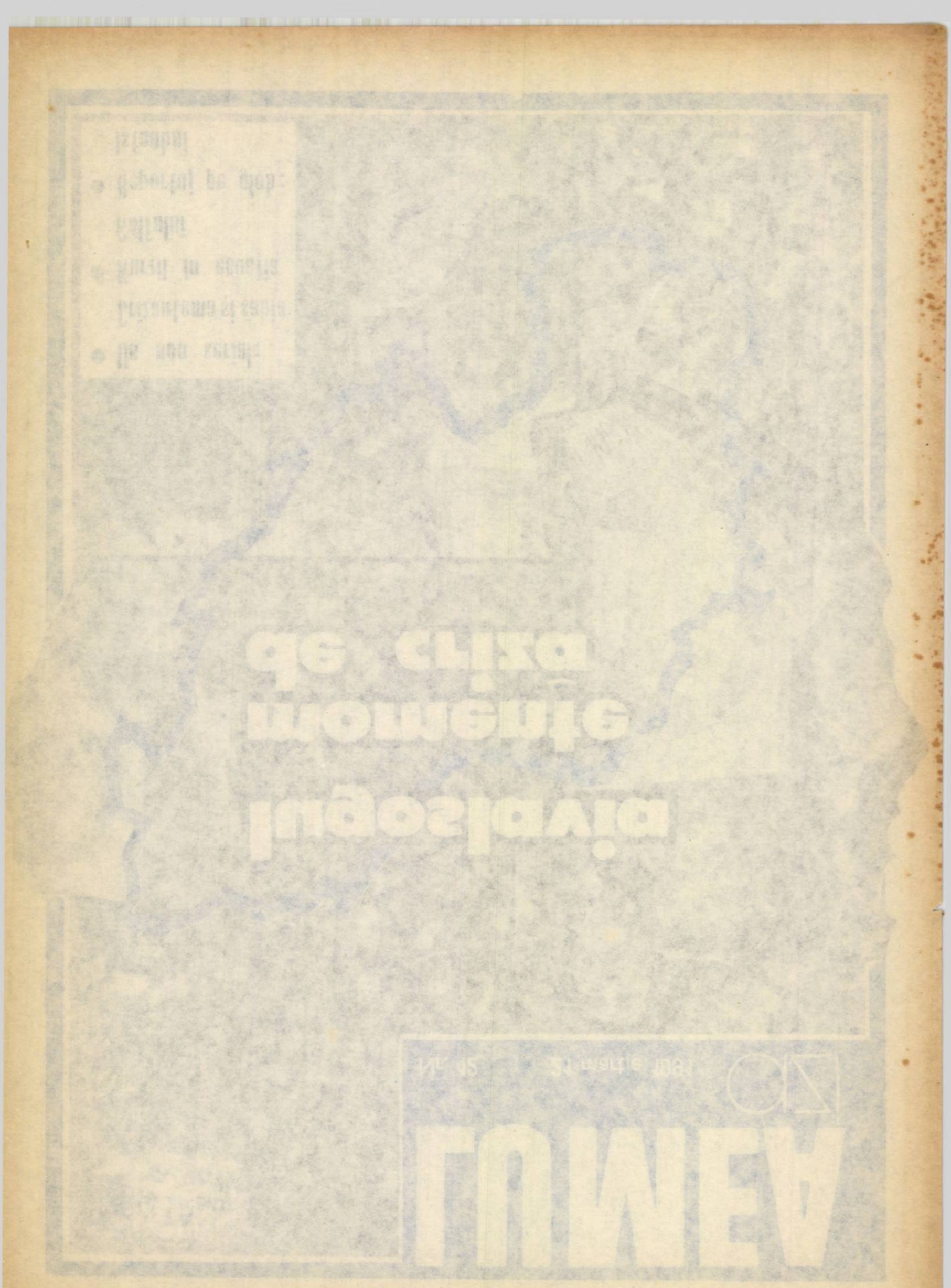
GAMA
momente
inoubliables

LUMEA săptămînal independent de politică externă azi

Anul III, serie nouă,
nr. 12 (1427), 21 martie 1991

Sumar

EDITORIAL. **Basarabia, mon amour.** Ștefan Nicolae 1

PROBLEME ROMÂNEȘTI. **Un turneu al „deschiderii spre America Latină".** Anca Voican 2

— ÎN EXCLUSIVITATE : **Declarația d-lui prim-ministru Petre Roman.** 2

— **Convenția FSN. Între ideologie și pragmatism.** Ovidiu Dranga 3

ACTUALITATEA INTERNAȚIONALĂ. **Iugoslavia. Momente cruciale pentru destinul țării.** Vera Georgescu 5

— **URSS. Un vot care nu rezolvă nimic.** Alexandru Antonescu 6

— **Irak. Kurzii în ecuația Golfului.** Ștefan Nicolae 7

— **OPEC. În căutarea prețului pierdut...** 8

— **Cehoslovacia. Tensiuni de... catifea ?** Cristian Moanță 9

— **Marea Britanie. Cabinetul Major — primele 100 de zile.** Mihaela Maxim 10

— **Păcăleală cu tancuri.** Manuela Ștefănescu 11

1 000 + 1 12

IN MEMORIAM. **Titulescu — un mare european** 14

OPINII. **În hățișul unui mister îngropat.** Henri Zalis 15

DOSARE ÎN ACTUALITATE. **Runda Uruguay — un acord amînat.** N. Ștefan 16

— **„Trilaterala" și unilateralitatea ei.** Dumitru Constantin 21

REPORTAJ PE GLOB. **„Instanbul, Constantinopole..."** Ana Maria Tatovici 16

„Eu nu sînt Dumnezeu. Sînt un produs al vremurilor" — cazul Jivkov : noi dezvăluiri. 18

UN NOU SERIAL. **Crizantema și sabia.** Florea Țuiu 19

Noaptea generalilor... argentinieni. Niciodată așa ceva ! (11) 20

DEZVĂLUIRI. **„Era în august 1968..." (3)** 22

PROFIL. **Mario Soares, președintele Portugaliei.** 23

POȘTA REDACȚIEI 23

Revista noastră folosește serviciile Rompres, precum și alte surse.

Închiderea ediției : 19 martie 1991

Coperta I
Sorin Turculeț

Basarabia, mon amour

Dintr-o prudență impusă sau calculată, explicabilă conjunctural, dar de fapt inacceptabilă, tema Basarabiei a fost zeci de ani un subiect prohibit în presa noastră. Soarta românilor dintre Prut și Nistru o discutam pe șoptite, cărțile sau documentele istorice despre acest ținut românesc ni le strecuram cu teamă de la unul la altul, între prieteni. Nutream cu toții speranța secretă de nestrămutat că acest subiect va înceta să fie tabu și vom putea să rostim adevărul. Să spunem că în urma pactului Ribbentrop-Molotov acest teritoriu românesc a fost înglobat Uniunii Sovietice.

De la acest adevăr (cu rădăcini mult mai adînci și mai puternice în istorie) s-a pornit în formarea convingerii moldovenilor de peste Prut că nu trebuie să participe la referendumul din 17 martie cu privire la menținerea URSS ca „federație reînnoită de republici egale". O asemenea participare ar fi însemnat „o renunțare rușinoasă la toate cuceririle poporului pe calea libertății și democrației, o reîntoarcere la regimul totalitar", după cum se arată într-un apel al Adunării republicane a reprezentanților localităților Moldovei. În hotărîrea Parlamentului de la Chișinău s-a spus clar că Basarabia („Nume cu patru «a», ca patru turle de biserică" — așa cum a zis inspirat un poet) nu va organiza această consultare populară, lăsînd să se înțeleagă că nu vrea să legitimeze o nedreptate de peste cinci decenii. Nu e lipsit de interes să înțelegem momentul în care are loc acest referendum. Confruntat și cu alte dificultăți interne, președintele sovietic Mihail Gorbaciov a renunțat, sau amînat la calendele grecești, unele din prevederile „perestroikăi". El este nevoit să efectueze un echilibru dificil între împlinirea promisiunilor de pe urma cărora a obținut atîtea simpatii în străinătate și presiunile conservatoare din rîndul partidului și armatei, care-și exprimă deschis frustarea și nemulțumirea mai cu seamă în legătură cu „pierderea" prea ușoară a foștilor „sateliți" est-europeni și cu felul în care Gorbaciov a acceptat reunificarea Germaniei.

În plus, pe plan intern, este tot mai evident pericolul dezagregării imperiului sovietic. Pe acest fundal, și judecînd lucrurile mai realist, poate că altădată nu s-ar fi pus problema unui referendum. Pe de altă parte, atitudinea moldovenilor și-a găsit solidaritatea în poziția de respingere a acestui plebiscit manifestată de republicile baltice, Gruzia, Armenia, în timp ce în alte republici unionale chestionarul propus electoratului a fost modificat sau completat. Centrul și-a manifestat vădit iritarea față de acești nedisciplinați, ajungînd pînă la intervenția militară în țările baltice în momentul în care atenția lumii întregi era captată de războiul din Golf. (De altfel, sînt tot mai mulți cei care cred că pentru Moscova acest conflict a constituit o uriașă diversiune, în spatele căreia ar fi dorit să-și reglementeze rapid o serie de probleme interne.)

Evenimentele menționate au pregătit într-un fel atmosfera referendumului de la 17 martie, menținută, mai mult fără voie decît cu voie, deosebit de tensionată.

În Basarabia, zăngănitul de arme al unităților aduse suplimentar, manipulările de tot felul, deschiderea ostentativă a votării în centrele militare și în zona cu populație rusofonă sau găgăuză cu trei zile mai devreme au reprezentat tot atîtea măsuri menite să intimideze. De aceea, este cu atît mai remarcabilă hotărîrea cu care moldovenii noștrii au știut să spună NU, boicotînd plebiscitul, fiind în consens cu respingerea a ceea ce președintele Mircea Snegur numea „un amestec grosolan în treburile interne".

În această încercare, basarabenii nu s-au simțit singuri. Toți românii au vibrat alături de ei, presa din România și-a manifestat solidaritatea, s-au organizat mitinguri, cel mai mare — și mai oportun — avînd loc la București în ajunul referendumului. Au fost manifestări demne de sprijin, nu prin exacerbarea unui șovinism și naționalism de joasă extracție (în spatele cărora mulți, de pe la noi, urmăresc de fapt alte scopuri). De aceea, a rămas cu atît mai de neînțeles atitudinea temătoare, a pașilor mărunți și timizi, spre care ne-au îndemnat unii parlamentari de-ai noștri. Nimeni nu spune că trebuiau adoptate hotărîri emoționale, lipsite de realism, dar de aici și pînă la o alunecare spre dezinteres, e o cale mare. A menaja susceptibilitatea Moscovei și a ține seama de poziția ei de mare putere, e una, iar a afirma anumite adevăruri istorice (mai ales unele esențiale pentru noi), este cu totul altceva.

Iată de ce a fost salutară atît declarația (abia în ultimul moment) a președintelui român, cît și rezoluția adoptată la Convenția FSN în care s-a exprimat clar atașamentul față de poziția adoptată de moldovenii de peste Prut.

Afirmarea unor adevăruri nu înseamnă și propunerea unor soluții pripite, cu caracter definitiv și ultimativ. Acesta pare să fie adevărul pe care nu l-au înțeles nici pînă în acest moment unii factori politici de la noi care au preferat să-și vîre capul în nisip.

În această privință prin atitudinea lor demnă, de calm și înțelepciune, basarabenii s-au afirmat mult mai ferm decît ar fi putut s-o facă prin alte mijloace, dînd și o lecție celor care se ascund în spatele unei tăceri catifelate și a unei prudențe care poate deveni complice.

Ștefan Nicolae

Un turneu al „deschiderii spre America Latină"

Santiago de Chile, Quito și Brasilia — capitalele celor trei țări latino-americane vizitate, în cadrul unui nou turneu în regiune, de premierul Petre Roman. El urmează celui întreprins, în noiembrie trecut, în Columbia, Uruguay și Argentina. Iar, în a doua jumătate a acestui an se va desfășura o nouă vizită oficială, la nivel înalt : cea a președintelui Ion Iliescu, programată să aibă loc — cum a precizat premierul român într-un interviu acordat săptămînalului chilian „El Mercurio" — în Mexic, Costa Rica și Venezuela.

Se preconizează, așadar, spre această parte de lume, o extindere a colaborării, intențiile fiind, conform declarațiilor prilejuite de recentele vizite ale premierului român, vădit reciproce. „România — sublinia dl. Petre Roman în același interviu — este în prezent intim interesată în a-și lărgi relațiile cu America Latină. Există un întreg program de deschidere către lumea latină din Americi, din America de Sud, și noi credem că România poate servi ca punte pentru America Latină în Europa". Personalități din capitalele recent vizitate au ținut, la rîndule, să releve locul special pe care, în unghiul de interes al țărilor lor, îl ocupă România între statele est-europene.

Prezentul, ca și perspectiva, beneficiază de o tradiție acreditată și consolidată în timp. Ea trebuie, însă, revalorificată și relansată pe temelia schimbărilor produse atît pe continentul latino-american, cît și, după 22 decembrie 1989, în România. Eforturile de democratizare și experiențele în domeniul privatizării și al economiei de piață, pe care le-au pus în evidență multe din statele din această regiune, se întîlnesc — ca sferă de preocupări și interese — cu începutul de drum românesc. Există apoi o premisă cu totul specifică, favorizînd apropierea : afinitățile de limbă și cultură, respectiv acea latinitate comună, care auspiciază, individualizîndu-le, relațiile dintre România și țările Americii Latine.

Sferele de interes sînt multiple, iar distanțele — deși considerabile — nu par să inhibe. Noi parteneri economici, comerț cu diverse produse, noi surse de materii prime, relații financiar-bancare se constituie în tot atîtea domenii favorabile schimburilor. Au fost semnate, de pildă, la Santiago de Chile, un acord de cooperare economică și tehnică și un altul comercial. Concepute ca documente-cadru, acestea stabilesc o anumită structură ce urmează a fi folosită de cei interesați — agenți economici, întreprinzători particulari, bănci. Sînt de interes pentru partea română o serie de importuri din Chile — cupru, cherestea, produse textile și încălțăminte, produse alimentare, făina de pește —, în timp ce România are disponibilități să livreze acestei țări tractoare, piese de schimb pentru mașini agricole, aparatură electrică, alte produse.

Rezultate concrete s-au înregistrat, de asemenea, cu prilejul vizitei la Quito : cîteva importante acorduri și decizia de relansare a activității comisiei mixte româno-ecuadoriene. Cooperarea în domeniul petrolier va include programe de asistență tehnică, schimburi de personal, tehnologie și o utilă informare tehnico-comercială ; sînt prevăzute, în egală măsură, importuri de utilaj petrolier românesc, ca și exploatarea în comun a unor zăcăminte și, ulterior, comercializarea produselor obținute. Colaborarea bilaterală are, pe de altă parte, în vedere sectorul minier și pe cel al ecologiei. Un acord de lărgire a raporturilor privește învățămîntul, știința și cultura, presa și radioteleviziunea. Iar un protocol aparte se referă la un mecanism de consultări între ministerele de externe din cele două țări, încheindu-se și un acord de desființare a vizelor diplomatice.

Brazilia a marcat ultima etapă a recentului turneu în America Latină. „Noi știm că între România și Brazilia comerțul este departe de a reflecta potențialul economic al țărilor noastre", a declarat președintele Fernando Collor de Mello. „Am deschis calea

Momente ale vizitei în Chile,...

...Ecuador...

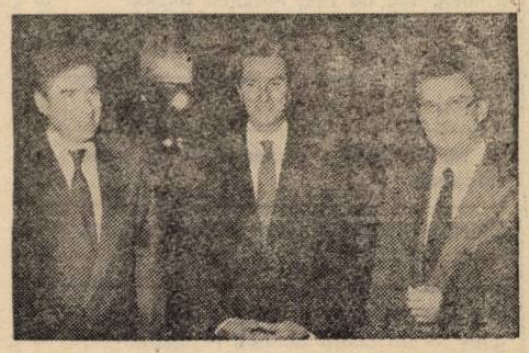

...și Brazilia

În exclusivitate

Dl. prim-ministru Petre Roman:

„Am constatat cu plăcere substanțiale coincidențe de poziții"

Vizitele întreprinse în Chile, Ecuador și Brazilia s-au desfășurat în spiritul actualelor orientări ale politicii noastre externe, de largă deschidere nu numai spre Europa, ci și spre alte continente, evidențiindu-se disponibilitatea României de a dezvolta legăturile cu țările Americii Latine, legături stimulate de afinitățile de limbă și cultură, de comunitatea de aspirații.

Convorbirile pe care le-am avut cu președintele Republicii Chile, PATRICIO AYLWIN AZOCAR, cu președintele Ecuadorului, RODRIGO BORJA CEVALLOS, și cu președintele Braziliei, FERNANDO COLLOR, au relevat considerente și dorințe comune în ce privește evoluția relațiilor bilaterale, importanța actualizării și completării cadrului juridic care să permită dezvoltarea pe baze noi a colaborării în domeniile politic, economic, cultural, tehnico-științific etc.

Am constatat cu plăcere substanțiale coincidențe de poziții și aprecieri privind principalele probleme ale politicii mondiale, precum și în evaluarea proceselor democratice care se desfășoară în țările din Europa de Est și America Latină. S-a reafirmat interesul comun de a lărgi colaborarea reciprocă în cadrul ONU și al organismelor internaționale și regionale cu participare latino-americană.

Una din principalele componente ale dialogului politic din cele trei țări l-a reprezentat relevarea preocupării comune privind consolidarea democrației pluraliste, garantarea drepturilor și libertăților omului, utilizarea amplă a mecanismelor economiei de piață, inclusiv dezvoltarea conlucrării în acest domeniu.

În urma a numeroase întîlniri și convorbiri cu miniștri care răspund de sectoarele economice, cu conducerile Camerelor de comerț, cu importanți oameni de afaceri din cele trei țări, a fost identificat un larg spectru de interese economice care pot conduce la proiecte comune și obiective ce pot fi puse în lucru în perioada imediat următoare : astfel sînt cele din domeniul agro-industrial, din industria minieră, industria de prelucrarea lemnului, celulozei și hîrtiei, transporturile, sectorul financiar-bancar, investițiile, serviciile.

Doresc să subliniez că peste tot am fost primiți cu multă căldură și s-a conturat în mod net convingerea că, dincolo de distanțe, România poate constitui un partener legitim al țărilor latino-americane, o punte spre acea zonă a Europei care se integrează tot mai accentuat în circuitul mondial.

pentru cele mai variate proiecte", a spus premierul român. Avînd în vedere că anul trecut schimburile comerciale s-au cifrat doar la aproximativ 45 milioane dolari, dintre care circa 42 milioane au revenit exporturilor braziliene, se intenționează acum o triplare a volumului schimburilor, ca și o dezvoltare mai echilibrată a acestora. Acordul de cooperare economică și comercială include, între domeniile de interes prioritar pentru Brazilia, informatica, telecomunicațiile, construcțiile civile, producția de bunuri de larg consum și cele agroindustriale. România va importa minereu de fier, necesar siderurgiei, în timp ce exporturile sale vor cuprinde vagoane de pasageri și de marfă, transformatoare și cabluri electrice, alte mărfuri solicitate de piața braziliană. Tot în sfera cooperării bilaterale se înscriu producția de energie, industria chimică și petrochimia, construcțiile de mașini, programele de transfer de tehnologie și asistență tehnică, folosirea Dunării și a instalațiilor portuare din Constanța și Sulina pentru produsele braziliene în drum spre piețele Europei de Est. Acordul de colaborare culturală, ca și cel diplomatic (desființarea vizelor diplomatice și de serviciu) completează paleta largă a înțelegerilor încheiate cu Brazilia, țara cea mai mare din America Latină.

Dorindu-și intrarea în Europa, România privește, concomitent, și spre acele orizonturi unde „ușile îi sînt deschise", cum declara președintele ecuadorian, Rodrigo Borja. Cu atît mai mult cu cît investitorii occidentali nu par, deocamdată, excesiv de interesați de profiturile pe care le-ar putea oferi economia românească, iar, pe de altă parte, competiția internațională se dovedește severă față de produsele ce nu întrunesc maximum de calitate. Statele latino-americane își doresc, la rîndul lor, o lărgire a raporturilor lor cu Europa răsăriteană. Țările „Grupului celor opt" au avut, anul trecut, o primă întîlnire cu fostele state comuniste est-europene, urmînd ca, anul acesta, reuniunea de același gen să se desfășoare la Buenos Aires, iar, în 1992, la București. Pentru America Latină, România ar putea fi o punte spre aceste state, așa cum este Spania în ce privește Piața comună.

Există, totodată, premise inclusiv pentru lărgirea conlucrării în sfera problematicii internaționale, recenta vizită punînd în relief multitudinea punctelor de convergență. Sînt de interes, pe de altă parte, pentru România o serie de experiențe politico-economice din statele Americii Latine. Trecerea de la dictatură la democrație, problema drepturilor omului și reconcilierea națională, sistemul constituțional — sînt cîteva din problemele pe care le oferă, ca momente trăite, Chile ; descentralizarea și renunțarea la o reglementare excesivă a economiei — în ceea ce privește Brazilia ; valorificarea surselor de materii prime — în ce privește Ecuadorul.

Cu toate aceste țări, ca și cu alte state ale continentului, pot fi, în sfîrșit, considerabil extinse raporturile culturale, în numele unei spiritualități și al unor similitudini temperamentale ce facilitează, aproape în mod firesc, apropierea. Casa Americii Latine, proiectată să se deschidă anul viitor la București — cînd mari sărbători, expoziții și ceremonii fastuoase vor aniversa, pe continent, ca și în Spania, 500 de ani de la descoperirea acestuia de către Cristofor Columb —, va marca, în mod sigur, acel impuls așteptat de toți cei ce iubesc oamenii și pămînturile îndepărtate ale „Lumii noi". Printre contrastele și confluențele ei, România își poate reînnoi legăturile sale de suflet și comunicare.

Anca Voican

Convenția F.S.N.

Între ideologie și pragmatism

Pentru aproape orice formațiune politică, sintagma „partid de guvernămînt" este sau poate fi sinonimă, în condiții normale, cu noțiunea de gestionar al puterii. Normalitatea decurge, în egală măsură, din starea de echilibru social existent la momentul preluării puterii și din gradul de maturitate politică pe care l-a atins partidul respectiv la același moment. Dacă aceste condiții sînt favorabile, sistemul de guvernare funcționează aproape de la sine după principiul vaselor comunicante, între guvern și partidul propriu-zis existînd un flux și reflux permanent de informații. Doar atunci exercitarea prerogativelor puterii devine un act eficient care nu face altceva decît să opereze modificări mai mult cosmetice, conjuncturale. Aflat la momentul clarificărilor, Frontul Salvării Naționale a reușit, după amînări succesive, organizarea celei de a doua Convenții Naționale în scopul obținerii unor răspunsuri la întrebările pe care națiunea i le pune.

Partidul de guvernămînt a început prin a fi „o formulă de conjunctură" și a continuat cristalizîndu-și treptat, sub presiunea răspunderii guvernării, structura de partid. Confuzia a fost, în cele din urmă, eliminată.

La Convenție, FSN s-a prezentat cu un handicap politic și unul organizatoric. Primul se exprimă prin scăderea sigură, deși neprecizată, a audienței populare datorită măsurilor luate de guvern, iar al doilea prin fragilitatea internă datorată unei crize de lideri în eșaloanele doi și trei ale partidului, ca și lipsei de coordonare între segmentele vitale ale acestuia (colegiu director, organizații locale, simpatizanți etc.).

Lucrările au demarat sub auspicii nefavorabile. Cu două zile înainte, liderul majorității din Camera Deputaților, Liviu Mureșan, fusese înlocuit, după toate aparențele, printr-o acțiune de desant politic, cu Alexandru Albu, în absența liderului național, aflat în străinătate. Zvonurile privind o posibilă sciziune a Frontului împînzeau amenințător presa de diverse orientări. Se contura o reactualizare a conflictului mai vechi dintre guvern și parlament.

Reportaj de ... Front

Precizări. Obiectivele Convenției au fost, în ordine : clarificarea politică, adică adoptarea unei moțiuni care să devină platforma politică a partidului, aprobarea noului statut, paralel cu alegerea unei noi conduceri.

Simbătă 16 martie. Palatul Sporturilor și Culturii din București. În sală, atmosferă destinsă, tonică. Delegații răsfoiesc broșura distribuită de organizatori (de ce așa de tîrziu ?) care conține „Principiile identității și platformei politice ale FSN", grupate sub titlul „Un viitor pentru România", într-o veritabilă cartă ideologică. Flash-urile nu mai contenesc. Dl. Roman zîmbește.

Documentul citit de liderul FSN în fața Convenției conține elemente noi, menite să aducă unele clarificări în ce privește orientarea partidului. Obiectivul fundamental : modelarea viitorului. Mijloace esențiale : reforma instituțională și reforma economică. Prima are în centru instituțiile sistemului politic, ca și instituțiile sistemului administrativ ale statului de drept, care sînt în prezent în cea mai avansată fază de reformare. În ceea ce privește reforma economică, aceasta presupune, potrivit moțiunii, acțiunea simultană și coerentă pe mai multe direcții principale : privatizarea proprietății de stat, demonopolizarea pieței, liberalizarea prețurilor, convertibilitatea leului, ajustarea structurală și retehnologizarea economiei. Există similitudini evidente cu programul economic al guvernului. Mai mult, moțiunea e considerată ca făcînd parte din raportul prezentat de guvern în fața parlamentului în 26 februarie 1991. De această dată, reafirmarea necesității de a înfrunta sfidările perioadei următoare a fost dublată de avansarea unor soluții. Se preconizează crearea de locuri de muncă în servicii și agricultură, întreprinderi private mici și mijlocii, inclusiv acorduri internaționale care să permită antrenarea forței de muncă disponibilă în programe productive în străinătate. Inflația este un cost inevitabil al tranziției. Creșterea prețurilor și salariilor la un loc creează o permanentă stare de insecuritate socială. Dar prețurile nu pot rămîne fixe și egale pentru toți producătorii, pentru că nici cheltuielile lor nu sînt egale și nici valoarea produselor nu este egală.

Reperele sociale fundamentale ale Frontului nu sînt formulate explicit. Dar în document muncitorii sînt apreciați ca fiind cea mai importantă categorie socială a țării. Evoluția profesională a acestora e prefigurată în sensul că se așteaptă creșterea numărului muncitorilor calificați și cu înaltă calificare. Prognoza nu se oprește aici, fixîndu-se configurația socială de perspectivă a societății românești al cărei motor va fi clasa de mijloc, formată din întreprinzătorii individuali, conducătorii economici și liberii profesioniști. Dezvoltarea categoriei intelectualilor salariați și a funcționarilor e sigură în condițiile economiei de piață. Ei vor ocupa, în viziunea FSN, un loc corespunzător rolului economic și social esențial pe care îl au. În sfîrșit, marii proprietari de capital (deocamdată inexistenți în țară) nu sînt considerați o clasă socială parazitară de exploatatori ; dimpotrivă, ei îndeplinesc o funcție socială și economică indispensabilă economiei de piață dezvoltate. Deocamdată, marele capital va fi prezent în economia românească aproape exclusiv prin intermediul capitalului de stat și cel străin.

Rolul sindicatelor este definit ca un sprijin al reformei în corelare cu aplicarea politicii de protecție socială, în special prin indexarea salariilor, pensiilor și altor forme de venituri în funcție de indicele de prețuri. Vom avea, se afirmă, în sfîrșit o monedă nouă, iar eliminarea dublei circulații monetare în România se va produce în scurt timp. Promisiuni. Opțiuni. Evaluări lucide.

În politica externă, România va continua să țină seama de situarea ei, împreună cu celelalte țări din Est, între cele două mari centre de putere, Germania și Uniunea Sovietică. Mesajul de politică externă va trebui, deci, ca, în perioada următoare, să se focalizeze, scăpînd de echivocuri, fără a diminua însă libertatea de acțiune sub anumite limite acceptabile.

Identitate politică

Frontul este definit ca un partid politic de orientare social-democrată, un partid de centru stînga modern. Adversarii săi sînt populismul și inerția, conservatorismul. „Pînă la următoarea Convenție națională, moțiunea este menită să devină platforma politică", preciza în încheiere Petre Roman. Ea a și devenit, prin adoptarea sa, de către delegați în urma votului exprimat în a doua zi a lucrărilor Convenției. Unanimitatea a dispărut (a existat ea vreodată ?), 50 de delegați votînd împotrivă și 66 abținîndu-se.

Poziții

Fără a atinge vehemența dezbaterilor parlamentare, pledoariile exprimate de la tribună au conturat, destul de clar, existența unor deosebiri între poziția de fermitate a grupării guvernamentale (mai omogenă și mai convingătoare) și poziția dominată de ezitări, inadvertențe sau false pudori a membrilor din aparatul central de partid, fără funcții de stat, și chiar a unor delegați.

Aceasta din urmă a ieșit la iveală din start, odată cu raportul organizatoric de cîteva fraze al domnului Gheorghe Scorțan, care a enunțat un adevăr pragmatic : un partid înseamnă oameni plus bani, plus idei, semnalînd că la nivelul convențiilor zonale au apărut conflicte între persoane și nu între doctrine. Oameni și idei ar fi, dar banii lipsesc. Dl. N.S. Dumitru l-a contrazis, în intervenția sa, oarecum intempestivă, bruiată de asistență. El s-a declarat mai la stînga față de poziția exprimată, practic prin intermediul moțiunii. În esență, dl. N.S. Dumitru susține ideea disocierii între guvern și partid, pentru a evita o eventuală prăbușire a Frontului odată cu posibila demisie a guvernului. Domnia sa a mai precizat că protecția socială, slab reprezentată în moțiune, „e un lux pentru noi" și „va fi limitată obiectiv". Ceea ce înseamnă o îndepărtare de la platforma electorală din mai.

În replică, dl. Adrian Severin a operat cîteva delimitări necesare ale Frontului față de diverse forțe politice. Abordînd problema modelelor, dl. Mugur Isărescu a optat pentru cel occidental în care, spre deosebire de cel american sau japonez, sectorul de stat este puternic, iar protecția socială considerabilă. „Cel mai important pericol e mentalitatea populației și insuficiența culturii sale economice. Respingerea reformei se poate produce, așadar, datorită neînțelegerii".

Intervenția lui Dan Iosif, cu accente ușor patetice, a scos la iveală fricțiunile existente în interiorul Frontului. Potrivit celor spuse de senatorul de Giurgiu, ca din partea organizației de tineret a Frontului — deși sala a refuzat ideea — „președintele Iliescu și premierul Roman au fost izolați intenționat de restul partidului în contextul colapsului postelectoral al FSN".

În dezbaterile din secțiunea „Frontul — partid de guvernămînt" inedită a fost intervenția senatorului Vasile Văcaru care și-a mărturisit dezacordul inițial față de introducerea moțiunii „de teama apariției fracționismului", adăugînd că „a fost convins în ultima clipă de oportunitatea ei". La rîndul său, deputatul Alexandru Albu a exprimat atașamentul parlamentarilor FSN față de reformă. „Unitatea există dar fără monolitism".

În a doua zi a Convenției s-au produs cîteva mișcări semnificative. „Orientarea economică a guvernului este de tendință liberală", a subliniat Dan Fleacă, deputat și membru în Colegiul director ales în aprilie anul trecut. Prima intervenție tranșantă și coerentă în opoziție cu moțiunea a stîrnit rumoare și neliniște în sală. Pentru prima dată s-a pomenit necesitatea unei moțiuni alternative, a cărei elaborare a fost, însă, imposibilă „datorită caracterului clandestin al pregătirilor pentru Convenție". Criza a izbucnit în culise. Velicu Rădină a convocat o conferință de presă pe holurile Sălii Polivalente. Stupoare. Responsabilul cu presa și propaganda în colegiul director ales democratic în aprilie 1990 a anunțat scindarea FSN, practic desprinderea unei grupări, apreciată ca semnificativă, din partid, cuprinzînd chiar și parlamentari în număr însă neprecizat, în semn de protest față de tendința acaparatoare a guvernului. Amenințarea e fără echivoc. „Vom fi un nou partid FSN — social democrat și ne vom înscrie la Tribunal". După opinia sa, „guvernul nu apără interesele celor mulți". Întrebat fiind care este poziția noului partid în raport cu PSM, Velicu Rădină a precizat că se află la dreapta față de gruparea lui Verdeț. Cine deține atuurile cîștigătoare ? Deocamdată, așii sînt în mîinile liderului național, cu atît mai mult cu cît dl Dan Iosif a acceptat, la propunerea acestuia, să fie inclus pe lista noului Colegiu, după ce, în prealabil, declarase că demisionează din conducerea Frontului.

Concluzii

La propunerea dlui Petre Roman, dl. Ion Aurel Stoica, este ales cu unanimitate de voturi (mai exact, cu o abținere) în funcția de președinte executiv al FSN. În alocuțiunea sa, echilibrată și cuprinzătoare, noul lider executiv al partidului de guvernămînt și-a definit intențiile. Semnalînd ofensiva extremismului de stînga (populismul), fostul ministru al muncii și protecției sociale, profesor universitar la Cluj, a insistat asupra vocației salvatoare a FSN. Pledoaria sa pentru alegeri cît mai apropiate (nu anticipate) poate fi corelată cu preocuparea mărturisită pentru stabilirea unei păci sociale prin continuarea dialogului cu sindicatele, paralel cu sporirea credibilității F.S.N. în rîndul tinerilor și intelectualilor.

Prerogativele liderului național (și după actuala Convenție — dl. Petre Roman) ca și ale Colegiului director permit funcționarea unitară a mecanismului guvern-parlament pe care orice partid de guvernămînt îl instalează și dirijează odată cu preluarea puterii. De pildă, potrivit statutului votat duminică dimineața, în situațiile în care guvernul este format de FSN, Grupul Parlamentar FSN are obligația de a sprijini realizarea programului guvernamental iar Grupul Miniștrilor FSN este un organism consultativ al liderului național și al Biroului Executiv al Colegiului director.

Așadar, FSN s-a definit ca partid. Dacă va fi sau nu în măsură să asigure echilibrul social în perioada de tranziție vom vedea începînd cu 1 aprilie, cînd, probabil, se va implica în activitatea necesară, dacă nu chiar indispensabilă, de a convinge populația că o altă cale spre dorita prosperitate nu există, evident, din punctul de vedere al cîștigătorilor alegerilor din mai. În mod cert, atît electoratul cît și FSN s-au schimbat între timp. După alegerile viitoare s-ar putea modifica substanțial configurația parlamentară. Dar în favoarea cui ? Vom asista la o răsturnare a spectrului politic spre stînga sub presiunea nemulțumirilor sociale ? Va rezista Frontul provocării lansate pe ascuns de alte partide sau grupări ?

Deocamdată așteptăm cu ochii pe calendar. Cît de bogați sau cît de săraci vom fi, vom vedea nu peste două săptămîni, ci, probabil, exact atunci cînd va trebui să depunem în urne buletinele de vot.

Ovidiu Dranga

Național și internațional

Una din secțiunile Convenției Naționale a fost consacrată „problemelor internaționale și naționale" ; titulatură care poate părea un joc de cuvinte, dar care denotă în realitate faptul că, adesea, cele două domenii se întrepătrund, putîndu-se trece de la unul la altul pe nesimțite.

Principalul obiect al activității secțiunii a fost adoptarea unor documente care să exprime poziția FSN în două probleme acute ale momentului. În primul rînd, era vorba de referendumul unional, organizat de puterea sovietică și în Republica Moldova, împotriva hotărîrilor autorităților sale legitime. Guvernul și președinția își precizaseră deja atitudinea ; Frontul, ca forță politică, putea merge ceva mai departe, fără a depăși totuși unele limite derivînd din condiția sa de „partid de guvernămînt". În final s-a căutat o rezoluție „nu agresivă, dar fermă", — după cum s-a spus — în care se protestează împotriva intervenției Moscovei, invocîndu-se prevederile dreptului internațional și ale Cartei de la Paris, și se subliniază legăturile indisolubile cu românii de peste Prut.

La al doilea punct, pornindu-se de la evenimentele din Iugoslavia și Slovacia — a căror coincidență poate sugera gîndirii noastre, obișnuită cu „scenariile", existența unui plan ocult ale cărui ramificații ne-ar putea atinge și pe noi — s-a trecut la problematica relațiilor interetnice din Transilvania, mai ales din zonele în care românii se află, numeric, în minoritate. Discuțiile s-au prelungit, mulți din cei prezenți aducînd argumente concrete, desprinse din experiența lor cotidiană. S-a cristalizat intenția de a se depăși reacțiile emoționale, exagerate, care nu pot duce la nici un rezultat, adoptîndu-se o atitudine echilibrată, în spirit european, dar excluzînd orice concesie („nu oprimăm pe nimeni, dar nu admitem să fim oprimați"). O asemenea politică poate avea efect ; de exemplu, noul statut de invitat special la Consiliul Europei ne creează posibilitatea de a fi prezenți la Strasbourg și în altă postură decît cea de perpetuu corigent.

O notă dominantă a fost reproșul că, în contextul scăderii accentuate a activității Frontului după alegeri, și atitudinea sa în aceste domenii importante a fost mai puțin clară (pentru a nu spune că a lipsit cu desăvîrșire, considerîndu-se suficiente luările de poziție ale instituțiilor statului). Faptul a fost speculat prompt de partidele de opoziție, mult mai active pe acest plan, care au reușit să cîștige teren în rîndul electoratului (mai ales în Transilvania). În context, a fost abordată și problematica relațiilor cu PUNR și Vatra Românească, formulîndu-se opinii destul de divergente ; este probabil că ea va rămîne în atenția noii conduceri a FSN. Cît despre relațiile interetnice propriu-zise, ele vor forma obiectul activității unei comisii nou constituite.

Oricum, acuzația că feseniștii nu ar fi „buni români" — formulată, se pare, pe alocuri — apare lipsită de substanță. Mai degrabă, așa cum s-a văzut atît în secțiune cît și în plen, ei ar putea parafraza o cunoscută frază a lui Lucrețiu Pătrășcanu, spunînd : „Înainte de a fi în FSN, ne-am născut români". (A.A.)

Iugoslavia

Momente cruciale pentru destinul țării

Retorica naționalistă furibundă, care ar putea degenera într-un conflict armat, după cum se tem unii, marchează tranziția Iugoslaviei spre economia de piață și democrația pluripartită. Evenimentele dramatice din Belgrad par să precipite deznodămîntul crizei.

Lupta pentru definirea noii Iugoslavii

Lupta pentru definirea noii Iugoslavii a început odată cu prăbușirea Uniunii Comuniștilor, în urmă cu un an, cînd delegația Sloveniei — republica cea mai dezvoltată — a părăsit Congresul partidului, protestînd împotriva dominației sîrbe, națiunea cea mai mare din componența comunității iugoslave multinaționale. Dezintegrarea autorității partidului, care de atunci nu a mai reușit să-și refacă rîndurile și în final s-a autodesființat, a adîncit prăpastia dintre principalele centre ale puterii — Serbia, pe de o parte, Croația și Slovenia, pe de altă parte.

Deosebirilor existente moștenite în domeniul limbii, culturii, religiei, civilizației și a nivelului de dezvoltare economică, li s-au adăugat în ultimul timp și cele de ordin ideologic, decurgînd din primele alegeri libere ce au avut loc anul trecut în toate cele șase republici ce compun federația iugoslavă. În Slovenia și Croația — partea de nord-vest a țării, care aparținuse altădată Imperiului austro-ungar — comuniștii au fost nevoiți să cedeze puterea guvernelor de centru dreapta. În schimb, în Serbia, ale cărei teritorii s-au aflat timp de cinci secole sub dominația otomană, victoria în alegeri a revenit Partidului Socialist, succesorul direct al fostului partid comunist. Totuși, elementul comun al tuturor acestor forțe conducătoare este naționalismul, care a început să îmbrace formele cele mai extreme de manifestare, devenind astfel principala frînă în realizarea înțelegerii factorilor de răspundere asupra viitorului politic al țării.

Transformarea Iugoslaviei într-o confederație ar oferi Sloveniei și Croației autonomie regională în detrimentul guvernului federal. Politicienii amenință că cele două republici se vor disocia de Iugoslavia în cazul în care țara nu devine o confederație. Pe de altă parte, Serbia și Muntenegru — singurele republici guvernate de socialiști și respectiv comuniști — insistă ca Iugoslavia să rămînă o federație a republicilor suverane. În cazul în care s-ar destrăma federația, Serbia, cu capitală la Belgrad, care este și capitala statului federal, intenționează să reactualizeze problema modificării frontierelor interne pentru a-i include și pe sîrbii din Croația precum și pe cei din Bosnia și Herțegovina. Orice modificare a granițelor interne din Iugoslavia ar putea duce la un război civil.

Evoluția situației din ultimele luni demonstrează că pericolul unui conflict armat este real. Așa-numita afacere „kalașnikov" din Croația (importul ilegal de arme din Ungaria), tensiunile din Pakrac și din alte localități croate cu populație etnică mixtă, dar mai ales recentele evenimente dramatice din Belgrad constituie dovezi elocvente în acest sens. Teama de un război civil care începe să pună stăpînire pe mase, precum și de tensiuni sociale ce se pot declanșa pe fondul unei crize economice îndelungate și structurale s-ar putea să-i determine pe politicieni la o reexaminare lucidă a propriilor poziții, la toleranță și concesii pentru a se ajunge la o soluție acceptabilă pentru toate părțile.

Evenimentele din capitală

„Evenimentele tragice din Belgrad reprezintă sfîrșitul confruntării în țară, intrăm în faza cea mai dramatică a evoluției iugoslave", a declarat reprezentantul Macedoniei în Prezidiul RSF Iugoslavia, Vasil Tupurkovski, într-o convorbire cu Uniunea veteranilor de război din Skoplje. Ce s-a întîmplat la 9 martie la Belgrad ? Mitingul „pașnic" organizat de liderii a zece partide de opoziție din Serbia, în frunte cu conducătorul Mișcării Sîrbe de Renovare, scriitorul Vuk Drașkovici, a degenerat în ciocniri violente între demonstranți și forțele de miliție.

Mitingul opoziției a fost organizat în semn de protest împotriva monopolului puterii asupra mijloacelor de informare în masă, cerînd demisia directorului televiziunii din Belgrad și a principalilor săi colaboratori, acuzați de a fi aserviți intereselor partidului de guvernămînt din Serbia. Vuk Drașkovici, după ce a fost eliberat, s-a pronunțat public pentru organizarea, încă în acest an, de noi alegeri în Serbia, deoarece — așa cum a afirmat — prin recurgerea la forță împotriva propriului popor, partidul de guvernămînt și-a încălcat practic programul electoral promis.

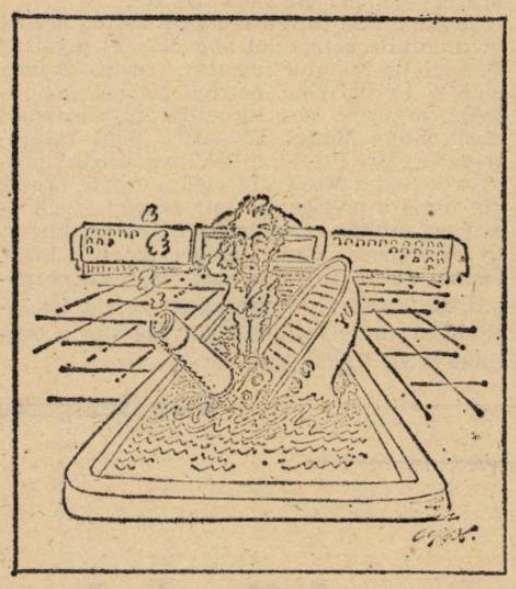

(din „Ekonomska Politika")

În sprijinul revendicărilor partidelor de opoziție s-au ridicat încă de a doua zi studenții, care timp de patru zile au transformat bulevardul Terazie, din centrul capitalei, în „primul parlament liber". Condamnînd folosirea forței împotriva demonstranților, studenții au cerut eliberarea tuturor manifestanților arestați la 9 și 10 martie, destituirea conducerii televiziunii din Belgrad, demisia sau demiterea ministrului de interne al Republicii Serbia, Radmilo Bogdanovici. Parlamentul Serbiei, întrunit în ședință extraordinară, a satisfăcut pînă la urmă toate revendicările studenților. A fost remarcat spiritul deosebit de tolerant manifestat atît de deputații majoritari cît și de cei din opoziție în timpul dezbaterii maraton la sesiunea extraordinară a Adunării Naționale a Serbiei, ale cărei lucrări au fost transmise în direct de televiziunea din Belgrad.

Partidul Socialist din Serbia (de guvernămînt) a calificat demonstrațiile de la 9 martie ca un atac direct la adresa ordinii constituționale a Republicii și o încercare de a răsturna, prin forță, organele alese în mod legal și democratic. Însuși președintele Serbiei, Slobodan Miloșevici, a apreciat acțiunea opoziției ca făcînd parte din planuri de destabilizare a Serbiei, unde „sub influența unor forțe din afara Serbiei se dorește, de mai mult timp, să se impună scenariul românesc al vieții politice".

Guvernul federal condamnă intervenția armatei

Recurgerea la forță pentru împrăștierea demonstranților, dar mai ales dislocarea unor unități ale armatei federale în punctele strategice ale orașului au suscitat comentarii și aprecieri diferite atît în presa locală, cît și la nivelul forurilor guvernamentale și de stat. Dacă organele conducătoare ale Serbiei și din Muntenegru au aprobat folosirea forței și intervenția armatei, nu același lucru se poate spune și despre alte republici și nici despre organele federale.

Premierul iugoslav Ante Markovici, la ședința Prezidiului RSFI din 10 martie, consacrată evenimentelor din Belgrad din ziua precedentă, și-a exprimat indirect sprijinul față de manifestanți, atrăgînd atenția asupra unor „greșeli" comise cu acest prilej. „Consider că în nici un caz nu trebuia să se ajungă la conflict și la folosirea forței", a atras atenția Markovici, subliniind că aceasta a avut efecte contraproductive pentru procesul de reforme în curs în țară, pentru Serbia, precum și pentru relațiile de ansamblu din țară. „O mare răspundere pentru soarta nu numai a reformelor, ci și pentru soarta Iugoslaviei, o poartă conducerea Serbiei și ea trebuie să fie conștientă de această răspundere. Aici se duce lupta pentru Iugoslavia... Cele petrecute la Belgrad ar putea constitui detonatorul unei explozii în întreaga țară", a avertizat premierul.

Deciziei Prezidiului RSFI, în calitate de comandant suprem al forțelor armate, de a angaja armata pentru „a menține legea și ordinea", i s-au opus reprezentanții Sloveniei și Croației, Ianez Drnovșek și Stipe Mesici, refuzînd să participe la ședința extraordinară din 10 martie a acestei instanțe. Interpelat în Comitetul pentru politică internă al parlamentului federal, o înaltă oficialitate militară a precizat că hotărîrea cu privire la dislocarea unor unități blindate în Belgrad a fost luată de Prezidiul RSFI, în calitate de comandant suprem al forțelor armate, la cererea conducerii Serbiei.

Demisia șefului statului

Anunțînd vineri seara, într-un mesaj televizat, demisia sa din funcția de președinte al Prezidiului RSFI, Borisav Iovici a explicat această hotărîre prin „refuzul de a fi complice" la unele decizii care „duc la dezintegrarea țării, riscînd să antreneze consecințe catastrofale pentru cetățenii și popoarele Iugoslaviei". Demisia a fost anunțată după un comunicat difuzat de Statul Major al armatei în care se precizează că Prezidiul RSFI a respins cu majoritate de voturi măsuri de urgență propuse de armată avînd în vedere situația gravă din țară. Reprezentanți ai patru republici — Slovenia, Croația, Bosnia și Herțegovina și Macedonia — precum și ai Provinciei Autonome Kosovo s-au pronunțat împotriva instituirii măsurilor de urgență propuse de Borisav Iovici, președinte al Prezidiului RSFI, în calitate de comandant suprem al forțelor armate ale Iugoslaviei. După de-

misia lui Iovici, alţi doi membri ai Prezidiului RSFI, Nenad Bucin (Muntenegru) şi Iugoslav Kostici (Provincia Autonomă Voivodina), au anunţat că se retrag din conducerea colectivă a statului iugoslav. La rîndul său, preşedintele Serbiei, Slobodan Miloşevici — care conform Constituţiei RSFI, prin demisia lui Borisav Iovici, preia împuternicirile acestuia pînă la 15 mai, cînd se încheie mandatul Serbiei în exercitarea funcţiei de preşedinte al Prezidiului — a declarat, într-o alocuţiune televizată, că nu acceptă nici o participare la activitatea unui prezidiu „care s-a pronunţat pentru dezintegrarea Iugoslaviei". El a cerut, totodată, parlamentului Serbiei ca în concordanţă cu actele de asumare a funcţiilor Adunării din Kosovo să adopte, în prima sa şedinţă, hotărîrea privind destituirea lui Rizo Sapundjia din funcţia de membru al Prezidiului RSFI. (Acesta din urmă s-a pronunţat, după cum am arătat mai sus, împotriva măsurilor de urgenţă propuse de Borisav Iovici.)

Slobodan Miloşevici a subliniat, în declaraţia televizată ,că prin „blocarea funcţiilor Prezidiului RSFI de către exponenţii politici de dezintegrare a ţării, planul de prăbuşire a Iugoslaviei a intrat în faza finală. Acest plan se realizează în detrimentul intereselor vitale ale poporului sîrb atît din Serbia, cît şi din Iugoslavia... Prin sabotarea directă a propriului ordin cu privire la dezarmarea formaţiunilor paramilitare (aluzie la Croaţia), Prezidiul RSFI a permis crearea armatelor republicane, care reprezintă un pericol direct pentru securitatea ţării, pentru toţi cetăţenii săi, dar mai ales pentru Republica Serbia şi poporul sîrb din afara Serbiei", a declarat preşedintele Serbiei.

Miloşevici a anunţat, totodată, că în condiţiile existente, cînd se încearcă provocarea de tulburări în Kosovo şi în alte regiuni, a dispus mobilizarea forţelor de rezervă ale Ministerului Afacerilor Interne din Serbia şi crearea de urgenţă a unor forţe suplimentare de miliţie în Republică, forţe capabile să garanteze interesele Republicii şi ale poporului sîrb. Totuşi, în pofida împrejurărilor create în Iugoslavia, Miloşevici a apreciat că nu este necesar să fie impuse măsuri speciale în Republica Serbia. „Toate instituţiile sistemului şi viaţa în ansamblu din republică trebuie să se desfăşoare normal", a relevat Miloşevici adresînd un apel tuturor partidelor politice ca în actuala situaţie dificilă să accepte deplină colaborare, trecînd peste toate neînţelegerile şi deosebirile reciproce, în interesul Serbiei. Trebuie amintit că, săptămîna trecută, Comitetul legislativ al parlamentului Serbiei a dat curs proiectului de lege care îl învesteşte pe preşedintele Republicii cu prerogative speciale în ce priveşte posibilitatea instituirii măsurilor de urgenţă în republică dacă apreciază că situaţia o impune.

Reunit de urgenţă în noaptea de vineri spre sîmbătă, după anunţarea demisiei lui Borisav Iovici, guvernul iugoslav a apreciat că „problemele cu care se confruntă ţara sînt grave, dar că ele pot fi soluţionate numai în mod democratic, pe calea reformelor, fără recurgerea la forţă". Guvernul şi-a exprimat, totodată, „dezacordul" faţă de afirmaţiile lui Iovici, potrivit cărora cei care nu acceptă o soluţie militară a crizei „nu au încredere în armată, sprijină dezintegrarea ţării şi o împing spre război civil". O reglementare „paşnică, tolerantă şi democratică" va evita cu siguranţă pericolul unui război civil, se subliniază într-un comunicat al guvernului, transmis de agenţia „Taniug".

La rîndul său, şeful diplomaţiei iugoslave, Budimir Loncear, a declarat vineri la Belgrad — înaintea plecării sale la Roma — că „poziţia fermă" a guvernului iugoslav este că situaţia actuală din Iugoslavia „nu justifică instituirea stării de urgenţă". Armata, a adăugat Loncear, „are dreptul de a avea punctul ei de vedere şi de a-l prezenta în faţa Prezidiului RSFI, dar numai acesta din urmă este în măsură să ia decizii".

Se pune însă întrebarea cine va lua decizii în condiţiile actualului vacuum al puterii? Preşedinţia statului iugoslav revine Serbiei pînă la 15 mai cînd, potrivit principiului rotaţiei, ar urma să-i succeadă reprezentantul croat, Stipe Mesici. De altfel, după respingerea de către Prezidiul RSFI a măsurilor propuse de Statul Major al forţelor armate, acesta din urmă a precizat — într-un comunicat — că forul militar va evalua ce măsuri se impun în continuare. Pînă atunci incertitudinea, teama, dar şi speranţa pun stăpînire pe popoarele iugoslave, şi nu numai pe ele. La închiderea ediţiei, situaţia din Iugoslavia continua să fie fluidă. Vom reveni.

Vera Georgescu

U.R.S.S.

Un vot care nu rezolvă nimic

La închiderea ediţiei noastre nu se cunosc încă rezultatele oficiale ale referendumului. De fapt, datele finale vor fi, se pare, anunţate abia săptămîna viitoare. Unele concluzii se pot, totuşi, trage mai ales din procentul de participare la vot, atît pentru plebiscitul unional, cît şi pentru consultările republicane paralele ; în republicile care au refuzat, oficial, să organizeze referendumul, acest procent — în măsura în care este demn de crezare — se poate dovedi mai semnificativ decît rezultatul propriu-zis al votului.

Înainte de a examina rezultatele, este cazul să ne oprim puţin asupra „asului" de ultimă oră cu care susţinătorii Uniunii au sperat să încline hotărîtor balanţa de partea lor. Este vorba de proiectul noului tratat unional, dat publicităţii cu zece zile înaintea datei scrutinului, cu intenţia de a constitui o perspectivă clară asupra viitorului, de natură să-i convingă pe alegători să voteze pentru Uniune. Mult remaniat faţă de primele proiecte, cel actual porneşte de la suveranitatea republicilor semnatare, asigurîndu-le o serie de atribute ale statalităţii : dreptul de a stabili legături diplomatice şi consulare, de a încheia tratate internaţionale etc. Statul federal, se spune în document, „exercită puterea de stat în limitele împuternicirilor ce i s-au acordat de participanţii la tratat". Împuterniciri care sînt, de altfel, detaliate chiar în proiectul de tratat ; şi tocmai de aici încep problemele.

De exemplu, Uniunea ar urma să păstreze controlul asupra forţelor armate, trupelor de grăniceri, de interne, ca să nu mai vorbim de KGB. Or, se ştie că una din principalele revendicări ale republicilor „rebele" priveşte tocmai crearea unor unităţi armate republicane, atît ca o componentă a suveranităţii, cît şi pentru a preveni trimiterea recruţilor în garnizoane îndepărtate, unde ar putea fi supuşi maltratărilor sau implicaţi în conflicte în care poporul lor nu este parte. Un alt punct al tratatului stabileşte rusa ca unică limbă oficială pe teritoriul uniunii ; e drept că se garantează fiecărui cetăţean „dreptul de a folosi şi studia limba proprie", dar popoarele sovietice ştiu prea bine cît de inconsistente pot fi în practică aceste garanţii. Tratatul garantează şi actualele frontiere între republici, ceea ce poate fi un element de stabilitate, dar nu şi în cazul unor anomalii flagrante cum este cazul regiunii Nagorno-Karabah ; de altfel, într-un mesaj expediat cu cîteva zile înaintea referendumului, preşedintele Gorbaciov confirma statutul acestei enclave, populate în mare parte de armeni, ca „parte inalienabilă a Azerbaidjanului". Este greu să nu se vadă aici un fel de „premiu" acordat Azerbaidjanului, care, spre deosebire de Armenia vecină, deşi nu a semnat proiectul de tratat, a hotărît în ultimul moment să organizeze referendumul pe teritoriul său, adăugîndu-i totuşi, după modelul altor republici, o „întrebare de baraj", privind rămînerea sa în cadrul Uniunii ; se pare că la vot au luat parte circa 70 la sută din alegători.

Procedura de secesiune, garantată teoretic de proiectul de acord, este, însă, deosebit de greoaie şi îndelungată, de natură a incita republicile ce doresc independenţa să adopte o modalitate mai radicală, cum ar fi refuzul de a semna tratatul. În sfîrşit, componenta economică a relaţiilor dintre republici şi Uniune constituie un punct foarte sensibil. Deşi republicile vor deţine proprietatea asupra pămîntului şi resurselor naturale, bugetul unional va fi fixat de guvernul central, chiar dacă în urma unor negocieri cu cele republicane. Nu se ascunde aici pericolul revigorării centralismului ? Pentru Boris Elţîn, preşedintele parlamentului Rusiei, răspunsul este clar. „Nu avem nevoie de ministere (centrale) şi de toată această imensă maşină birocratică ce dictează cu rigiditate totul", declara el la o întrunire a mişcării „Rusia Democratică", a doua zi după publicarea proiectului de tratat. Elţîn, care a refuzat să-şi declare explicit opţiunea, chiar şi după ce a votat, nu se împotriveşte ideii de uniune ; dimpotrivă, el consideră respingerea tratatului şi a conducerii lui Gorbaciov drept singurul mijloc pentru menţinerea ei, pe principii într-adevăr noi.

Apelul la respingerea tratatului poate fi interpretat ca un îndemn de a vota „nu" la referendum, mai ales că rezultatul nu va avea, de fapt, nici o consecinţă practică, fiind mai mult un semnal adresat conducerii. Un alt lider democrat, primarul Moscovei, Gavriil Popov, declara că votul negativ — pe care îl susţinea — nu era un vot împotriva conservării Uniunii, ci mai mult un vot de neîncredere în conducerea ţării, care s-a dovedit incapabilă de a conduce URSS spre prosperitate.

Refuzînd Uniunii o conducere centrală puternică, Elţîn o doreşte, totuşi, pentru republica sa, Rusia. Un element simbolic al acestui sistem ar fi existenţa unui preşedinte ales prin vot popular, de aceea alegătorii ruşi au fost invitaţi ca, în paralel cu consultarea unională, să se pronunţe asupra acestei chestiuni. Nu trebuie uitat, însă, că Federaţia Rusă este şi ea o „mică Uniune", cuprinzînd 16 republici autonome (şi o serie de regiuni şi districte autonome). Multe din ele au semnat pe cont propriu proiectul de tratat unional (un motiv de iritare în plus pentru Boris Elţîn) ; mai mult, cîteva din aceste formaţiuni (cu nume exotice : Tataristan, Buriaţia, Tuva şi altele) au refuzat să organizeze consultarea republicană (limitîndu-se la cea unională) probabil, tot din dorinţa de a evita tutela unui „centru" puternic — identificat, de această dată cu preşedinţia Rusiei, propusă de Elţîn. Primele date disponibile din Rusia — privind Moscova şi Leningradul — indică o participare de circa 70 la sută (mai slabă decît în alte republici) ; se pare că la întrebarea asupra alegerii preşedintelui, răspunsurile favorabile au fost mult mai numeroase decît la cea privind Uniunea ; cum s-ar spune, „avantaj Elţîn".

Argumentele partizanilor Uniunii s-au redus adesea la evocarea urmărilor catastrofale — haos economic, zeci de mii de refugiaţi, schimbarea raportului de forţe pe plan mondial — pe care le-ar aduce, în opinia lor, „dezintegrarea" ţării. Ei păreau să nu ob-

serve ceea ce Soljeniţîn arătase încă de anul trecut, şi anume că, prin despărţirea de acele republici care doresc independenţa, Uniunea ar putea doar să se întărească.

Nivelul propagandei a fost ilustrat şi de folosirea, de către însuşi preşedintele Gorbaciov, a sintagmei „bastion al păcii" — în legătură cu URSS — care, pentru români cel puţin, trezeşte amintirea (versificată) unor vremuri apuse.

În cele şase republici care au refuzat să organizeze oficial referendumul, acesta a avut, totuşi, loc, într-un fel sau altul, ba chiar a început cu cîteva zile mai înainte. În ţările baltice, s-au instalat birouri de votare mai ales în zonele locuite de populaţia rusofonă şi în cele trei capitale, prin grija partidelor comuniste rămase fidele celui unional. Participarea a fost redusă — sub 10 la sută în Lituania, conform autorităţilor de la Vilnius. În Gruzia s-a votat în Abhazia şi Osetia de sud, regiuni ce urmăresc separarea ; în cea din urmă, scrutinul s-a desfăşurat pe fundalul focurilor de armă cu care se înfruntau gruzinii şi osetinii.

În Moldova — unde 17 martie a căzut în ziua de 14 — rolul de organizator şi l-a asumat, pe lîngă colectivele de muncă formate în majoritate din nemoldoveni, armata, ale cărei efective au fost sporite în preajma datei consultării. Alegătorii au fost invitaţi să-şi dea votul în unităţile militare ; majoritatea n-au luat în seamă invitaţia. S-au înregistrat şi multe cazuri de falsificare flagrantă a votării. Numărarea voturilor se va face la Tiraspol, centrul separatiştilor transnistreni. Este greu de spus care a fost scopul unei asemenea mascarade. Să se fi urmărit o provocare ? În acest caz, în ciuda unor ciocniri fără urmări grave, rezultatul nu a fost cel scontat. S-ar putea totuşi ca blocarea, de către moldoveni a centrelor de vot improvizate, să ofere „centrului" pretextul unor acuzaţii de „încălcare a dreptului de vot" şi eventual al unor măsuri de retorsiune. Oricum, un rezultat concret al „referendumului" din Moldova a fost radicalizarea poziţiilor factorilor politici din România, de la preşedintele Iliescu pînă la Alianţa Civică şi Vatra Românească, organizaţii care, lucru inedit, au participat la aceeaşi manifestaţie în Bucureşti.

Participarea a fost, din contra, masivă în republicile „loiale", semnatare ale tratatului unional, depăşind chiar 90 la sută în Asia Centrală. Datele preliminare indică largi majorităţi în favoarea Uniunii. Totuşi, la Kiev, capitala Ucrainei, majoritatea ar fi votat „nu". Vor apărea şi alte surprize ?

În concluzie, se poate spune că referendumul, departe de a genera consensul scontat, probabil, de promotorii săi, nu a făcut decît să confirme, dacă nu să accentueze, diviziunea existentă în prezent în URSS. În perspectivă, s-ar putea dovedi că el a accelerat, în loc să frîneze, procesul descompunerii Uniunii. Acest lucru ar putea avea consecinţe asupra viitorului politic al lui Gorbaciov. Forţele ataşate Uniunii — grupul deputaţilor conservatori „Soiuz" — îi reproşează deja că „a pus în joc viitorul Uniunii" prin referendum. Colonelul Alksnis, membru marcant al grupului, evoca posibilitatea demisiei preşedintelui : „Cred că va sfîrşi prin a pleca. El nu are voinţă şi nici simţ politic".

De partea sa, Elţîn a cerut, mai de mult, demisia lui Gorbaciov, care ar urma să treacă puterea în mîinile Consiliului Federaţiei, un organ colectiv, materializîndu-se astfel ideea unui „centru slab" — element al concepţiei asupra Uniunii pe care o promovează liderul Rusiei. Acesta a primit sprijinul minerilor din mai multe bazine carbonifere care au „votat" prin declanşarea grevei, cu revendicări de ordin economic — respectarea unor promisiuni neonorate ale guvernului unional, datînd din 1989 — şi politic. Situaţia s-ar putea agrava pe acest plan dacă minerilor li s-ar alătura muncitorii din construcţiile de maşini, care au avertizat deja asupra unei eventuale greve într-un apel adresat — semnificativ — parlamentului Rusiei şi nu celui unional.

În faţa perspectivei haosului economic şi a unei posibile preluări a controlului de către sectoarele conservatoare, Boris Elţîn a propus un „plan de urgenţă" care ar prevedea încetarea confruntării cu conducerea unională şi semnarea rapidă a unui acord bilateral între Rusia şi URSS. Înlocuind proiectatul tratat unional, acesta ar urma să delimiteze competenţele celor două guverne, în primul rînd pe plan economic. În paralel, se va face un apel la încetarea grevelor. Raportul de forţe definit de rezultatele referendumului va hotărî, probabil, soarta acestei propuneri de compromis.

Factorul extern trebuie, de asemenea, luat în considerare. Pînă în prezent Occidentul l-a sprijinit pe Gorbaciov ; vizitele de la Moscova ale secretarului de stat Baker şi vicecancelarului Genscher, cel din urmă chiar în ziua scrutinului, vizite exploatate propagandistic de conducerea sovietică, au confirmat acest sprijin. Dar rezultatele votului ar putea determina ţările occidentale — după cum scria „Washington Post" — să privească spre un viitor reprezentat de Boris Elţîn". Deja dl. Baker s-a întîlnit, în cursul vizitei sale, cu reprezentanţi ai republicilor baltice.

Rezultatele definitive ale referendumului — şi mai ales cele din Rusia — vor arăta cît de solidă este poziţia lui Elţîn şi dacă el îşi poate impune de pe acum punctele de vedere atît în faţa conducerii unionale, cît şi a aripii conservatoare, care se va simţi, probabil, întărită de votul majoritar — previzibil — favorabil Uniunii.

Alexandru Antonescu

Irak

Kurzii în ecuaţia Golfului

Ştii anecdote despre kurzi ?" „Nu, dar cine sînt kurzii ?" „Păi, vezi, asta e anecdota despre kurzi". Acest banc, ce-i drept nu prea reuşit, auzit pe cînd eram student, ascunde în stupiditatea lui un adevăr, şi anume că prea puţin se ştie despre acest popor care se spune că are o zicală de un tragism pustiitor : „Nefericit cel care e fără prieten, precum kurzii".

Luptele recente din nordul şi sudul Irakului, după încetarea conflictului dintre forţele antiirakiene şi trupele lui Saddam Hussein au readus în centrul atenţiei nu numai situaţia populaţiei şiite dar şi a kurzilor.

Scurtă istorie

Într-adevăr, în ultimul secol cel puţin, acest popor ne-arab avînd un trecut nu prea lămurit şi o limbă proprie a îndurat tot felul de nedreptăţi în frămîntatul proces al destrămării unor sisteme coloniale. Dar urgiile care i-au lovit pe kurzi au început şi mai demult. Sprijinind, bunăoară, Imperiul otoman în luptele împotriva persanilor, kurzii au fost apoi ţinta predilectă a opresiunii din partea turcilor.

După primul război mondial se părea că speranţele de înfiinţare a Kurdistanului (adică a patriei kurzilor) se vor împlini. În baza tratatului de la Sèvres din 1920, popoarelor din vechiul Imperiu otoman li se recunoştea dreptul la un stat propriu, dar un alt tratat încheiat la Lausanne în 1923 a omis problema kurdă. Autonomia promisă şi „uitată" a devenit un fel de obsesie pentru kurzi, răspîndiţi acum în Irak, Iran, Turcia, Siria şi URSS. (În prezent numărul lor ar fi, potrivit diverselor estimări, între 15 şi 25 milioane.)

Iar promisiunile făcute la Sèvres n-au fost ţinute, întrucît interesele Marii Britanii, puterea colonială, dictau altfel. Deci metropola încurajează crearea Irakului în teritoriul căruia este inclusă regiunea bogată în petrol Mosul, fostă provincie otomană şi inima Kurdistanului. După proclamarea regelui Faisal la Bagdad, kurzii, frustraţi, se revoltă ; britanicii deveniţi grijulii intervin şi, timp de 10 ani, desfăşoară acţiuni de combatere a oricărei insurgenţe. Luptele au continuat şi după proclamarea oficială a independenţei Irakului, în 1932. Ulterior, rezistenţa lor se organizează în jurul abilului general Mustafa Barzani, care reuşeşte să obţină pentru o scurtă perioadă o anumită autonomie. Şahul Iranului încearcă să obţină de la preşedintele Nixon o angajare a SUA în „sprijinirea kurzilor, „care să le facă viaţa dificilă irakienilor", dar în cele din urmă problema kurdă rămîne „o carte de jucat", potrivit expresiei cuprinse într-un raport al CIA.

Cartea va fi parţial jucată în 1975, cînd se semnează la Alger acordul iraniano-irakian, invocat însă cîţiva ani mai tîrziu ca un pretext pentru războiul dintre Teheran şi Bagdad. Război purtat pe deasupra intereselor kurzilor, ba chiar în pofida acestora. Dovada ? Atacul chimic al lui Saddam Hussein împotriva propriei populaţii kurde, din 1988, în momentul cînd jocurile erau făcute în conflictul cu Iranul.

Kurzi irakieni pe drumul numeroaselor refugii sau transmutări

Picătura kurdă ?

Va fi problema kurdă ultima picătură ce va umple paharul nemulţumirii care să ducă la înlăturarea lui Saddam Hussein ? Mulţi cunoscători ai problemei sînt înclinaţi să creadă că răspunsul e negativ. Rebelii kurzi şi şiiţii din sud n-ar face, în această optică, decît să prelungească menţinerea la putere a liderului irakian, întrucît va sili Gărzile Republicane şi conducerea Partidului Baas să-şi strîngă rîndurile în jurul lui pentru a evita conflicte interetnice sau religioase şi în cele din urmă aspiraţiile „secesioniste". Or, armata ce-i este încă fidelă şi structura

de putere actuală de la Bagdad ar fi de fapt singurele forțe care ar putea organiza o înlăturare a lui Saddam Hussein fără zguduiri politice și sociale periculoase. „Mulți nu-l simpatizează pe Saddam, dar sînt alarmați de mișcările separatiste și sînt gata să accepte caracterul lui brutal deoarece cred că el este capabil să mențină țara unită", a declarat David Baren, președintele Comitetului pentru informații al Senatului SUA. Saddam Hussein, care s-a dovedit foarte viclean, învrăjbind sau împăcînd diversele grupări politice sau etnic-religioase din țară, încearcă să-și valorifice și acum abilitatea.

Conștienți de acest pericol, liderii kurzi sînt prinși între a încuraja o mișcare insurecțională (concretizată prin cîteva succese militare) și valorificarea doar politică a condițiilor postbelice care ar include problema kurdă în viitoarele structuri de pace din regiune. „A venit momentul, dacă se dorește o pace regională, să fie soluționată nu numai problema palestinienilor, dar și a celor 25 milioane de kurzi din regiune", a spus un reprezentant al Partidului Democrat al Kurdistanului irakian.

Ei cred că ar putea, de astă dată, să valorifice capitalul de simpatie manifestat în ultima vreme pe plan internațional față de kurzi. O conferință asupra drepturilor omului și ale kurzilor a avut loc recent la Washington și o alta va avea loc în Suedia. Dar kurzii, cu experiența lor amară, fără a fi sceptici rămîn, totuși, extrem de prudenți. Ei nu uită însă să reamintească persecuțiile la care i-a supus regimul de la Bagdad : circa 200 000 de kurzi ar fi fost masacrați începînd din 1974 ; 70 000 au dispărut, 500 000 au fost nevoiți să se refugieze în Iran ; circa 2 milioane de țărani kurzi, ale căror sate (circa 4 500) au fost distruse, au fost trimiși în adevărate tabere de muncă. La ora actuală — spun aceste surse — un kurd din doi a fost transmutat, refugiat sau închis. La această tragedie umană se adaugă catastrofa ecologică pe care a produs-o devastarea terenurilor agricole din această zonă.

Kurzii pe eșichierul regiunii

În această situație încotro să-și îndrepte privirea liderii kurzilor irakieni ? Acum la sfîrșitul conflictului din Golf planurile de pace (cum ar fi cel francez) îi „uită" din nou. Cei care ar trebui să aibă o responsabilitate istorică față de ei au fost dintre cei care l-au înarmat pe Saddam Hussein, fără să se întrebe în ce scop va folosi el acest uriaș arsenal. Or, unele dintre victime au fost chiar kurzii. De aceea, liderii lor nu mizează pe ideea unei „datorii morale" a celor puternici față de ei. Iar aceasta pare și nesansa care împiedică forțarea cercului vicios.

„Cum poate cineva să fie persan ?" spunea în 1721, baronul Montesquieu. Ei bine, cum poți fi kurd în 1991 ? O privire rapidă asupra felului cum e privită problema kurdă de statele din regiune implicate ne va lămuri, probabil.

Iranul, care este clar că încurajează mișcarea șiită din sud, nu pare să sprijine, totuși, o tendință autonomistă a kurzilor care ar antrena o reacție în sînul propriei populații de aceeași naționalitate. Nedisplăcîndu-le, se pare, să pescuiască în apele tulburi din Irak, liderii de la Teheran par înclinați să calculeze cu răceală mișcările pe tabla de șah a kurzilor.

Turcia și-a manifestat, de asemenea, în mod repetat temerea față de o tendință de fragmentare, în Irak. În primul rînd, nu dorește o mișcare fundamentalistă care și-ar găsi repede imitatori și în Turcia ; apoi este pentru menținerea intactă a granițelor Irakului și, nu în cele din urmă se opune creării unui stat kurd separat în Irak, în situația de vid politic din această țară, care ar putea evolua nefavorabil pentru propriile sale interese. Fără s-o spună deschis, Ankara se teme totuși de anumite tendințe anexioniste sau expansioniste din partea Iranului și Siriei care ar fi tentate să profite de situație.

Suspiciunea e, prin urmare, la ordinea zilei în regiune, așa că fiecare se studiază cu atenție. „Ultimul lucru pe care l-am dori ar fi un stat fundamentalist în Irak", a spus o oficialitate din Ankara. Iar la încheierea vizitei în capitala turcă a vicepreședintelui iranian Hassan Habibi, premierul Yildirim Akbulut a declarat că ambele părți consideră că „Irakul nu trebuie să fie divizat".

O prudență, lesne de înțeles, manifestă în această privință și Uniunea Sovietică.

Cît despre SUA, declarațiile oficialităților de la Washington au lăsat să se înțeleagă că un fundamentalism irakian (după cel iranian) ar fi chiar un rău mai mare decît menținerea lui Saddam, în timp ce problema kurdă este menținută în surdină.

În cele din urmă, poziția tuturor pare să încline spre o Realpolitik care s-ar putea traduce în recunoașterea anumitor drepturi ale kurzilor, dar nu și a dorinței lor „secesioniste".

„Al doilea front" din Irak, deschis pentru a-l doborî pe Saddam Hussein, ar trebui așadar să se limiteze doar la acest obiectiv, nu și la încurajarea planurilor naționaliste ale kurzilor.

Oricum, problema kurdă — ca și aceea a șiiților din sud — s-ar putea să aibă o pondere însemnată în restabilirea păcii și securității în Irak și în întreaga regiune.

Ștefan Nicolae

Kurzii și regimul baasist

În număr de aproximativ patru milioane, kurzii irakieni au constituit singura forță de opoziție armată a regimului de la Bagdad, scria într-un comentariu ziarul „Le Monde". Deși ei beneficiază în plan cultural de anumite avantaje, pe care frații lor din alte țări nu le au în aceeași măsură, kurzii din Irak s-au opus permanent regimului baasist. Cu armele în mînă ei nu au pregetat să se lupte în ultimele două decenii cu toate că rebeliunea lansată în 1961 de legendarul lor lider charismatic Mustafa Barzani a fost înăbușită în 1975, după un acord între Bagdad și Teheran, ce a pus capăt ajutorului iranian acordat rezistenței kurde.

În prezent, există șase organizații de luptători, grupate începînd din 1988 în Frontul Național al Kurdistanului irakian. El este alcătuit în principal din Partidul Democratic din Kurdistan (PDK), condus de Massoud Barzani, fiul generalului Mustafa Barzani ; Uniunea Patriotică din Kurdistan (UPK), creată în 1975 de Jalal Talabani ; Partidul Socialist din Kurdistanul irakian, sprijinit de Siria ; Partidul Popular Democratic din Kurdistan, care luptă pentru autodeterminarea poporului kurd ; Partidul Socialist Kurd și o secțiune kurdă a PC Irakian.

În timpul războiului iraniano-irakian — nota publicația menționată — UPK a încheiat o alianță militară cu combatanții kurzi iranieni, obținînd unele succese de luptă. Alianța s-a frînt după drama de la Halabja, în Kurdistanul irakian, cînd — în martie 1988 — oficialitățile de la Bagdad au utilizat pentru prima dată armele chimice împotriva propriilor locuitori. Bilanțul : circa 5 000 de morți. După această tragedie, care a coincis cu retragerea armatei iraniene, organizațiile de gherilă kurde și-au încetat, practic, activitățile, iar Bagdadul a utilizat tactica pămînturilor pîrjolite, distrugînd mai multe localități.

Operațiunile au reînceput parțial cînd Bagdadul a trebuit să-și retragă o parte din trupele dislocate în nord, odată cu începerea conflictului din Golf.

OPEC. În căutarea prețului pierdut...

La granița dintre politic și economic, OPEC-ul interpretează o partitură dificilă. Dilema constă în opțiunea, condiționată de posibile implicații financiare și politice, pentru menținerea sau modificarea prețului actual al petrolului. Întîlnirea de la Geneva din 12 februarie a.c. s-a încheiat cu un „agreement" de circumstanță. Compromisul (un plafon de extracție zilnică situat la nivelul de 22,3 milioane barili) a fost posibil, în cele din urmă prevalînd interesul pentru susținerea cursului petrolului. Reprezentantul Arabiei Saudite a venit cu lecția bine învățată de acasă. Echilibrul postbelic din zona Golfului îndreptățește Riadul, în virtutea legii celui mai puternic, practic , a învingătorului, să pună condiții, ceea ce a și făcut inițial, refuzînd orice diminuare a nivelului extracției. De fapt, poziția Arabiei Saudite e delicată. Ea trebuie să-și dovedească recunoștința pentru protecția occidentală în fața amenințării irakiene, dar nu poate renunța fără nici o justificare sau compensație la miliarde de dolari prin posibila prăbușire a prețului pînă la 12 dolari barilul, așa cum apreciază experții. Nici desprinderea de OPEC, datorită accentuării disensiunilor, n-ar fi de dorit chiar și pentru cel mai mare exportator al organizației.

Reducerea producției s-a dovedit totuși inevitabilă și indispensabilă. Plafonul adoptat de 22,3 milioane barili pe zi arată că apropierea sezonului în care cererea scade întotdeauna pe plan mondial a dat,

Ministrul petrolului al Arabiei Saudite, Hisham Nazar (dreapta), și un alt membru al delegației înaintea începerii întîlnirii OPEC

se pare, cîștig de cauză motivației economice în detrimentul celei politice. Este foarte adevărat că sprijinul american și britanic pentru regimul regelui Fahd e un element în jurul căruia va pivota politica Riadului. Dar nu e mai puțin evident că fără aprobarea saudiților Franța, Statele Unite și Marea Britanie în special n-ar fi reușit să-și consolideze pozițiile în zona Golfului Persic. Oricum, se pare că economia americană amenințată de recesiune va primi „balonul de oxigen" atît de necesar, adică un preț convenabil al pe-

Cehoslovacia

Tensiuni de... catifea?

Potrivit opiniei lui Aleksander Dubcek, figură centrală a „Primăverii de la Praga", actualmente președintele Adunării Federale Cehoslovace, tensiunile naționaliste și șovine, care se manifestă cu acuitate în vremea din urmă, sînt o urmare firească a politicii fostului regim totalitar, care nu a permis afirmarea drepturilor națiunilor. Ca șef al parlamentului federativ, Dubcek și-a exprimat convingerea că atît cehii și slovacii, cît și minoritățile etnice, doresc să trăiască într-un stat comun, de tip federal.

Cu toate apelurile la ratiune, reacția „în stradă", este alta, iar cancelariile naționale și cea federală, de la Bratislava și Praga, au fost confruntate cu tensiunile provocate, în principal, de apelul lansat de organizațiile naționaliste slovace în favoarea proclamării neîntîrziate, la 14 martie, a suveranității legilor slovace în raport cu cele federale. Manifestările de susținere a acestei inițiative au coincis cu aniversarea creării, în 1939, a unui stat slovac independent, ca satelit al Germaniei hitleriste, dominat de fasciști și cler.

Coaliția formațiunilor radicale și ultranaționaliste, Unitatea Națională Slovacă, a marcat această dată printr-o manifestație în favoarea proclamării statului independent slovac și o ceremonie de comemorare a lui Jozef Tiso, președintele acelui stat fascist slovac (1939—1945), criminal de război executat în 1947. Minoritare în societatea slovacă, aceste mișcări, cu o activitate resimțită periodic, au găsit în ultimele zile un teren prielnic, determinat de criza pe care o traversează cea mai influentă forță politică din Slovacia, „Opinia Publică împotriva Violenței" (echivalentă „Forumului Civic" din Cehia). Textul declarației adoptate prevede ca Slovacia să promoveze o politică externă suverană, să organizeze o armată, să dispună de o monedă și să aibă posibilitatea unirii „cu unul sau mai multe state", între care ar putea figura și Republica Cehă.

Mai moderate, societatea cultural-patriotică „Matica slovenska", ce acționează în direcția satisfacerii nevoilor culturale, spirituale și sociale ale „slovacilor de pretutindeni", precum și Partidul Național Slovac, au organizat mitinguri populare, în Bratislava și alte localități, la care au participat zeci de mii de naționaliști, în sprijinul proiectului unei declarații privind suveranitatea de stat a Slovaciei. Participanții au cerut ca organul legislativ suprem al republicii, Consiliul Național Slovac, să adopte declarația pe care ei au apreciat-o ca fiind singura cale democratică spre un stat slovac, scandînd „Ajunge Praga", „Ajunge Havel", „Totalitarism — Opinia publică împotriva violenței" „Slovacia independentă" (!). „Matica slovenska", ce se bucură de o uriașă simpatie și cuprinde toate curentele ideologice ale intelectualității slovace, nu susține ideea independenței, limitîndu-se la cererea suveranității naționale, într-un stat confederal, bazat pe înțelegeri noi între Cehia și Slovacia, care să devină temelia unei noi Constituții slovace.

Anterior, societatea inițiase o lege privind limba slovacă drept unică limbă oficială pe teritoriul republicii.

Reacțiile personalităților politice nu au întîrziat, și ele au avut un caracter emoțional la Bratislava și mai pragmatic la Praga. Președintele guvernului slovac, Vladimir Meciar, a cerut concetățenilor săi să nu permită să fie manevrați și intimidați, considerînd că este vorba de o „dramatizare irresponsabilă". La întrevederea avută cu președintele Vaclav Havel, Vladimir Meciar s-a pronunțat în favoarea unui referendum privind independența Slovaciei, declarîndu-se, totodată, „adeptul personal" al ideii de menținere a republicii în componența federației.

Premierul ceh, Petr Pithart, a recunoscut că pericolul dezmembrării este real, iar viitorul statului comun se hotărăște, cu precădere, în Slovacia. El a precizat că s-au elaborat măsuri concrete pentru „cazul de forță majoră", iar „conducerea Cehiei se pregătește pentru o posibilă scindare a federației". Inițiatorul „Mișcării Civice" (una din cele două fracțiuni în care s-a divizat „Forumul Civic") susține că destrămarea statului cehoslovac ar echivala cu o prăbușire a năzuințelor de democrație manifestate de statele din centrul și estul Europei. Scindarea ar avea repercusiuni economice grave, atît pentru cehi, cît și pentru slovaci. Ca atare, problema nu este numai a Slovaciei. Conchizînd că, totuși, menținerea unui stat unitar nu trebuie făcută cu orice preț, s-a anunțat hotărîrea sprijinirii propunerii președintelui republicii referitoare la adoptarea „legii constituționale cu privire la referendum".

În ce privește autoritățile federale, premierul Marian Calfa a calificat îndemnurile și cererile privind independența Slovaciei drept acțiuni neconstituționale și inoportune, lansate într-un moment în care comunitatea internațională și, cu deosebire, cea europeană așteaptă de la Cehoslovacia un comportament democratic. Cu toate acestea, avînd în vedere că apelurile sînt atît de stăruitoare, premierul cehoslovac a subscris ideii de a fi examinată cu seriozitate problema referendumului.

În baza jurămîntului depus, președintele Vaclav Havel, este obligat să lupte pentru menținerea federației, dar el s-a declarat în favoarea unui referendum care să demonstreze realitatea, considerînd aceasta, singura cale legală. Președintele Havel a mai anunțat că există, în calculele sale, și posibilitatea ca Republica Cehă și Slovacă să se despartă în două state independente, în cazul în care federația își pierde sensul și încetează să mai funcționeze.

Reunind guvernele slovac, ceh și federal la Bratislava, conștient că țara trăiește momente dramatice și că tradiția coabitării se află la o răscruce a istoriei, președintele Havel, care este și șeful armatei federale, a declarat că nu va permite acesteia să restabilească ordinea, „chiar dacă s-ar produce tulburări și ciocniri de stradă", conchizînd plastic că „imaginea tancurilor pe străzi este oribilă".

Vizita la Bratislava a fost caracterizată de presa locală ca „neprielnică federației și reprezentantului ei suprem", calificînd-o chiar „cea mai mare greșeală a lui Vaclav Havel de cînd este președinte". Împiedicat de con-

---

trolului. Va fi, însă, Arabia Saudită în măsură să incline oricînd balanța către această opțiune ?

Rudele sărace din OPEC contraatacă. Algeria încearcă nostalgia deceniului opt, cînd cîteva țări au ținut omenirea cu răsuflarea tăiată pentru mai multe luni. O revenire la situația de atunci nu mai este însă posibilă, din mai multe motive.

Organizația e acum mai divizată ca oricînd. Polemica asupra scăderii producției, dintre Algeria și Libia pe de o parte, și Arabia Saudită împreună cu celelalte monarhii din Golf pe de alta, are la bază compensarea în continuare a lipsei de pe piață a Irakului și Kuweitului. Arabia Saudită și Emiratele Arabe Unite sînt de acord să producă în contul Kuweitului (1,5 milioane barili pe zi înaintea crizei). Dar suspendînd, la sfîrșitul lunii august 1990, acordurile de limitare a extracției de petrol, țările OPEC s-au angajat ca după încheierea crizei din Golf să revină la cotele fixate în iulie. Alte țări, cum ar fi Venezuela, Libia și Iranul, și-au sporit și ele extracția după sfîrșitul lunii august pentru a compensa embargoul asupra exporturilor irakiene și kuweitiene, astfel încît cea mai bună soluție ar fi o repartiție echitabilă a cotelor în actualele condiții.

Scopul urmărit este un preț de cel puțin 21 dolari barilul. Conjunctura ar fi favorabilă în condițiile reducerii producției cu aproape 300 000 de barili zilnic a platformelor petroliere din Marea Nordului aflate în reparații. În schimb, nivelul exporturilor URSS rămîne o necunoscută. Asta înseamnă că piața va fi instabilă în continuare și datorită faptului că revenirea Irakului și Kuweitului pe piață nu se va produce mai devreme de trei luni. Astfel, un maxim posibil nu va depăși 19 dolari barilul, în trimestrul II al anului.

Ministrul algerian al petrolului, Sadek Boussena, a declarat că țările Golfului „trebuie să-și demonstreze capacitatea de a continua politica petrolieră independentă, în pofida noului echilibru al forțelor din regiune". Dar independența dorită de partenerii săi din cadrul OPEC are un preț pe care Arabia Saudită nu pare dispusă să-l plătească. Este foarte probabil ca guvernul de la Riad să aplece din ce în ce mai des urechea pentru a asculta sfaturile occidentalilor.

Secretarul general al OPEC, dr. Subroto, a precizat la încheierea reuniunii comitetului de supraveghere a pieței petroliere că „Algeria și Iranul au exprimat rezerve asupra plafonului de 22,3 milioane barili pe zi, convenit la Geneva". Secretul care plutește încă asupra repartizării acestui sacrificiu ascunde succesul aproape deplin al Arabiei Saudite în a-și impune punctul de vedere în cadrul organizației. O reducere a propriei producții de numai 450 000 de barili e un sacrificiu modest pentru colosul saudit.

Alternativele ar fi orientarea către un preț de 21 de dolari barilul — ceea ce implică măsuri imediate — sau hazardul pieței. Jocurile se fac, aproape în exclusivitate, în birourile spațioase ale zgîrie-norilor.

silieri şi autorităţi, Havel a ţinut să se plimbe pe jos prin capitala slovacă. În Piaţa Insurecţiei Naţionale Slovace, şeful statului a fost primit cu o „manifestare de ură vulgară", considerat un provocator, existînd chiar tentative de agresare corporală. La conferinţa de presă, Havel a declarat că majoritatea manifestanţilor „nu ştiu nimic despre Tiso şi statul slovac independent", exprimîndu-şi opinia că sînt fanatici şi că nu exclude existenţa unor „planuri tenebroase". Vizita s-a încheiat cu concluzia că ceea ce se întîmplă în Slovacia nu exprimă „gîndirea şi atitudinea întregului popor slovac".

De altfel, Praga a luat poziţie şi în legătură cu cererile repetate ale premierului slovac Vladimir Meciar, membru al recentei platforme „Pentru o nouă Slovacie democrată", din cadrul mişcării „Opinia publică împotriva violenţei", privind înfăptuirea unei reforme economice radicale. În capitală, noua fracţiune, cu accente naţionaliste, este văzută ca o „coaliţie alcătuită din comunişti reformatori din 1968, din comunişti actuali şi din separatişti nostalgici ai statului slovac". Tot la Praga s-au făcut auzite voci care afirmă că grupările radicale se tem de referendum. În acest caz, cetăţenii slovaci ar fi puşi în imposibilitatea de a-şi manifesta opţiunile, existînd pericolul proclamării suveranităţii Slovaciei pe cale neconstituţională.

De menţionat că, simultan cu evenimentele din Slovacia, preşedintele Vaclav Havel a avut şi întîlniri informative cu grupul parlamentar reprezentînd Moravia, în cursul cărora s-a abordat viitorul acestei regiuni în cadrul federaţiei şi al Republicii Cehe.

Prezente încă de anul trecut (nu trebuie să uităm „chinurile" prin care a trecut noua denumire a ţării), manifestările naţionaliste şi separatiste sînt un simpton care, în forme variate, bîntuie şi în alte părţi ale Europei răsăritene.

La închiderea ediţiei, preşedintele Vaclav Havel, după prezidarea unei şedinţe a guvernului federal, la Praga, a afirmat că s-a hotărît să înainteze parlamentului un proiect de lege privind organizarea consultării electoratului în legătură cu viitorul federaţiei. Potrivit acestui document, secesiunea ar putea avea loc în cazul în care majoritatea simplă a populaţiei din Slovacia, dar şi din Cehia, ar dori această metamorfoză.

Cristian Moanţă

Dezgheţ în relaţiile Havel — Walesa

Vaclav Havel şi Lech Walesa, cele două personalităţi care domină Europa centrală postcomunistă, au declarat armistiţiu. Era, de altfel, şi timpul. De peste un an rivalitatea lor personală a determinat o oarecare răcire a relaţiilor, şi aşa nu prea cordiale, dintre Polonia şi Cehoslovacia.

Ambii preşedinţi şi-au revizuit acum atitudinea şi au grijă să-i informeze pe ziarişti în legătură cu profundul respect reciproc pe care şi-l poartă, precum şi cu privire la succesul atît personal, cît şi politic, pe care l-a reprezentat întîlnirea la nivel înalt dintre reprezentanţii Poloniei, Cehoslovaciei şi Ungariei. Cu toate acestea, nimeni nu crede un cuvînt din declaraţiile lor. Animozităţile dintre cei doi preşedinţi datează cel puţin din ianuarie 1990, cînd nou alesul preşedinte al Cehoslovaciei, Vaclav Havel, a efectuat prima sa vizită la Varşovia. A fost o vizită de numai 24 de ore şi Havel nu a avut timpul necesar pentru a se deplasa la Gdansk.

Walesa, care era pe atunci un erou revoluţionar fără portofoliu, a fost ofensat. Tadeusz Mazowiecki, la data respectivă prim-ministru, i-a telefonat de trei ori preşedintelui „Solidarităţii", încercînd să-l convingă să vină la Varşovia pentru a-l întîlni pe Havel. Au insistat în acelaşi sens pe lîngă Walesa şi Bronislaw Geremek, şi Adam Michnik. Eforturile lor au rămas însă fără rezultat. Dacă preşedintele Havel nu era dispus să aducă un omagiu oraşului unde se născuse „Solidaritatea", întîlnirea nu putea avea loc.

Preşedintele „Solidarităţii" s-a considerat umilit de preşedintele Cehoslovaciei şi de elita politică de la Varşovia. Există legături puternice între foştii disidenţi din anturajul lui Havel şi disidenţii de la Varşovia, grupaţi în jurul lui Mazowiecki.

În parte datorită amorului său propriu jignit de publicitatea internaţională făcută preşedintelui Havel, Walesa s-a hotărît să candideze la preşedinţia Poloniei. Campania lui a fost însă mult mai dificilă. Walesa preconiza o scădere a popularităţii la Havel odată cu introducerea politicilor menite să creeze o economie de piaţă.

A fost rîndul Pragăi să se simtă ofensată. În discursul rostit la instalarea lui în funcţia de preşedinte, la 22 decembrie anul trecut, Walesa a subliniat necesitatea menţinerii unor relaţii bune cu ţările vecine — Germania şi republicile sovietice. Cehoslovacia a fost omisă.

După intervenţia sovietică în Lituania, preşedintele Havel a vrut să-i telefoneze lui Walesa pentru a stabili o poziţie comună. Nimeni nu a găsit numărul de telefon al preşedintelui polonez.

O parte din aceste fricţiuni se explică prin istoria celor două ţări. Relaţiile bilaterale, care nu au fost niciodată perfecte, s-au înrăutăţit odată cu instaurarea comunismului şi în special în urma politicii imperialiste de „divide et impera", practicată de Uniunea Sovietică. Un consilier prezidenţial polonez mărturiseşte: „Ştim nepermis de puţin despre Cehoslovacia, mult mai puţin decît ştim despre America sau Marea Britanie".

Rezultatul, după răsturnarea comunismului, a fost o relaţie de concurenţă. Praga, Varşovia şi Budapesta au intrat într-o competiţie pentru a atrage investiţii vest-europene şi americane. Prima vizită de stat a lui Havel a fost în Germania şi nu în Polonia. Dintre cei doi însă, preşedintele Walesa este cel care a făcut dovada unei mai bune înţelegeri a procesului de luare a deciziilor curente în domeniul politicii externe. Astfel, el a simţit pericolul pe care-l poate reprezenta armata sovietică tot mai politizată.

„Nu este momentul să-l înfuriem pe marele urs", i-a declarat Walesa preşedintelui cehoslovac atunci cînd, în cele din urmă, au reuşit să se întîlnească la Varşovia. Sfatul a fost foarte sănătos, dar nu a reuşit probabil să contribuie la îmbunătăţirea relaţiilor dintre aceşti doi oameni de stat extrem de orgolioşi.

(După ziarul „The Times")

Marea Britanie

Cabinetul Major — primele 100 de zile

Cînd a venit la conducerea guvernului britanic, la sfîrşitul lunii noiembrie a anului trecut, John Major era privit ca un continuator al politicii d-nei Margaret Thatcher, ce dispărea, după 11 ani, din prim-planul vieţii politice a Marii Britanii. Aprecierea era, în parte, justificată de faptul că Major deţinea, din 1989, portofoliul finanţelor în cabinetul „doamnei de fier". Opoziţia (laburiştii şi liberal-democraţii) nu-şi ascundea, nici ea, neîncrederea într-o schimbare a politicii noului cabinet. Major porneşte rapid la drum şi lasă clar să se înţeleagă că va acţiona cum va considera că este oportun, păşind într-o „nouă eră" ce se deschide pentru Marea Britanie. Încrezător în redresarea economică a ţării, el prelua dosare dificile şi controversate, cum ar fi impozitul individual pentru cheltuieli comune („poll tax") contestat de britanici, un şomaj în creştere. În această perioadă premierul s-a implicat, cu prioritate, în problemele externe odată cu declanşarea războiului din Golf. Aşadar, cele 100 de zile s-au derulat fără prea mari dificultăţi în plan intern, el avînd timpul necesar să gîndească la refacerea economică a ţării prin care să pună capăt perioadei de austeritate impusă în urmă cu doi ani.

După entuziasmul declanşat de victoria forţelor aliate din Golf, Major revine la problemele de ordin economic, fără a le neglija pe cele sociale. Angajat în eforturi de diminuare a inflaţiei în vederea reducerii dobînzilor (care au scăzut de la 15 la 13 la sută), cabinetul Major nu poate ignora că aceasta s-a realizat prin creşterea şomajului. Sensibil la problemele sociale — „marginalizate" în timpul guvernării Thatcher —, învăţămîntul, sănătatea, transporturile publice —, primul ministru, care cunoaşte terenul pe care avansează, ştie că nu va putea opera curînd schimbări substanţiale, îndeosebi în ce priveşte „nedoritul" poll-tax, care a provocat multe „dureri de cap" conservatorilor.

Mulţi se întreabă dacă actuala conjunctură favorabilă lui Major va fi folosită de acesta pentru a convoca alegeri generale anticipate — alegeri ce ar trebui să aibă loc în iulie 1992. Observatorii sînt de părere, însă, că pentru moment Major nu va risca o confruntare la urne pînă cînd nu va fi sigur de o scădere mai semnificativă a inflaţiei. Apoi, nu poate fi neglijată nici înfrîngerea conservatorilor în recentele alegeri parţiale pentru Camera inferioară a Parlamentului, de la Ribble Valley (din nordul Marii Britanii), cîştigate de liberal-democraţi. Considerat a fi un ade-

vărat „test" pentru popularitatea partidului aflat la putere, scrutinul local a spulberat aproape opinia că în iunie ar putea fi organizate alegeri generale. Însuși premierul s-a arătat „dezamăgit" de înfrîngerea conservatorilor de la Ribble Valley și probabil aceasta îi va întări dorința de a evita, deocamdată, o chemare la urne, cu toate că la un recent sondaj de opinie, publicat în ziarul „Daily Telegraph", 45 la sută dintre cei interogați s-au pronunțat pentru Partidul Conservator și numai 36,5 la sută pentru laburiști.

Este semnificativ avansul cîștigat de conservatori de la venirea la conducerea cabinetului a lui John Major care, potrivit observatorilor, a reușit prin lipsa de intransigență să aplaneze disensiunile în chiar rîndul partidului de guvernămînt.

Considerat a fi mai puțin abilitat în probleme de politică externă, Major s-a declarat hotărît să discute cu partenerii săi „în mod deschis și pozitiv" și și-a manifestat intenția de a plasa Marea Britanie „în inima Europei". Această poziție clară a fost considerată drept o detașare de „canoanele thatcheriene". Recenta întîlnire germano-britanică, la nivel înalt, prima de cînd Major se află în fruntea guvernului de la Londra, a fost de natură să clarifice o serie de aspecte ale viitoarei poziții a Marii Britanii în cadrul Comunității europene. Se pare că Major este hotărît să renunțe la răceala existentă în relațiile Londrei cu Bonnul și să pună un mare accent pe raporturile între Marea Britanie, Franța și Germania. El avansează prudent în afirmații, lăsînd să se înțeleagă că, în ce privește impunerea unei monede unice în cadrul CEE, procesul ar putea fi „evolutiv" și nu „brusc".

Detașarea lui Major de vechile poziții ale d-nei Thatcher, deschiderea către dialog și renunțarea la radicalism au declanșat opinii divergente din partea unor politicieni : unii au criticat schimbarea de tonalitate, în timp ce alții au salutat noua apropiere britanică de problemele europene. Sir Geoffrey Howe, fostul ministru de externe, aprecia construcția Europei un proces ce nu trebuie abordat în termeni „de divorț, ci de parteneriat", și nici în termeni de „linii de demarcație, ci de construire de punți".

Precizările lui Major făcute la Bonn au declanșat adeziunea majorității conservatorilor. Ce se va întîmpla însă cu minoritatea condusă de Margaret Thatcher ?

Mihaela Maxim

Păcăleală cu tancuri

Pentru neavizați, START, CFE sau CSBM par sigle misterioase ce pot desemna orice, de la mărci de nașini pînă la coduri secrete. În fapt, ele ascund ani de eforturi, negocieri, contacte oficiale și neoficiale, presiuni și jocuri de culise, toate avînd un singur scop : pacea în Europa și în lume. Cuvîntul „dezarmare", folosit atît de des de regimurile comuniste în scopuri pur propagandistice, și-a pierdut, din păcate, conotațiile, devenind pentru mulți doar o vorbă goală. Și totuși dezarmarea este cheia acestui imens puzzle numit Europa, în care totul este repus sub semnul incertitudinii în urma schimbărilor din centrul și estul continentului. Zidul Berlinului — la propriu — și cortina de fier — la figurat — au menținut timp de patru decenii un echilibru al fricii și tensiunii permanente, al neîncrederii declarate și al suspiciunii reciproce. NATO și Pactul de la Varșovia arătau ca doi cocoși gata de luptă care, din fericire pentru omenire, n-au ajuns să se încaiere. Prăbușirea sistemului comunist și destrămarea Pactului de la Varșovia ar fi putut echivala cu abandonul unuia din cocoși. Dar n-a fost să fie așa pentru simplul motiv că pactul însemna practic URSS, celelalte șase țări, inițial, și cinci în final (prin dispariția RDG), constituind mai mult un fel de ogradă pentru manevrele Kremlinului. Așadar, tratativele pentru dezarmare se duc, de fapt, între sovietici, pe de o parte, și NATO, pe de alta, dar nici organizația nord-atlantică nu strălucește prin consens. Din cele 16 țări membre se aud voci care cer încetarea supremației americane în cadrul organizației și chiar desființarea ei, o dată ce inamicul prezumptiv — Tratatul de la Varșovia — este dizolvat de facto, urmînd să fie și de jure.

Deocamdată însă, pînă la transformarea sau dispariția celor doi cocoși din arenă, diplomații și experții militari își continuă conștiincios tratativele.

La 19 noiembrie anul trecut, în chiar ziua începerii conferinței pentru securitate și cooperare de la Paris, s-a petrecut un eveniment considerat de mulți „istoric" : cei 22 de șefi de stat sau guvern — 16 din partea NATO și 6 reprezentînd Pactul de la Varșovia — au semnat Tratatul privind forțele armate convenționale în Europa (CFE), după mai mult de 20 de luni de negocieri, încheind astfel prima fază a dialogului pentru dezarmare „clasică". Documentul stabilește, la modul concret, plafoanele admise pentru cele două alianțe în privința armamentului convențional terestru și aerian (cel naval nu a fost inclus în acest prim tratat), în spațiul cuprins între Atlantic și Urali. El dă dreptul fiecărei părți să dețină 20 000 de tancuri, 20 000 de piese de artilerie, 30 000 de vehicule blindate 6 800 de avioane și 2 000 de elicoptere de luptă, repartizate între țările membre în așa fel încît nici una să nu poată avea mai mult de o treime din numărul total destinat alianței căreia îi aparține. Tratatul face practic imposibil un eventual atac-surpriză cu arme convenționale de mare anvergură în Europa, nu numai prin limitarea armamentului, ci și prin stabilirea de inspecții, deocamdată numai terestre, obligatorii pentru toate statele semnatare. S-a format și un comitet de supraveghere a modului în care se pun în practică prevederile tratatului, membrii săi primind imediat dosare cu date militare furnizate de ambele părți.

CFE se află acum în cea de a doua fază în care se discută reducerea trupelor, completarea măsurilor de verificare cu controale aeriene și alte detalii tehnice. Numai că după studierea datelor furnizate de partea sovietică, occidentalii au cerut „explicații și lămuriri" asupra cifrelor surprinzător de mici în comparație cu informațiile deținute de NATO. În locul celor „circa 2 000 de obiective care urmează să fie verificate" și celor aproximativ 20 000 de piese de artilerie la care se așteptau, URSS nu a anunțat decît 950 și respectiv 13 850. Delegația sovietică s-a prevalat de o prevedere din tratat conform căreia fiecare parte dispune de 90 de zile pentru a aduce la zi informațiile furnizate. Dar, la 17 februarie, cînd a expirat termenul, Moscova n-a prezentat decît unele detalii „tehnice" cu „efect limitat".

Pe lîngă aceasta, Kremlinul a admis că, înainte de semnarea tratatului CFE, a transferat, dincolo de Urali, mii — după unele surse chiar zeci de mii — de tancuri și alte piese de artilerie. Șeful delegației franceze la negocieri a declarat că, deși mutarea lor s-a efectuat înainte de 19 noiembrie 1990, ea constituie, totuși, „un caz de nerespectare din punct de vedere politic" a tratatului.

Dar ceea ce a stîrnit o reală îngrijorare și a pus sub semnul întrebării buna credință a sovieticilor a fost faptul că aceștia au încorporat trei divizii de infanterie cu un total de o mie de tancuri în forțele navale, care nu sînt incluse în acordul de la Paris, cu scopul evident de a le „face uitate". „Ascunderea asului în mînecă" a provocat reacții de dezaprobare nu numai din partea Washingtonului și aliaților săi, ci și a unora din foștii sateliți ai Moscovei. În cercurile diplomatice de la Viena, unde au loc negocierile, se consideră că Statul Major sovietic încearcă să „recupereze" ceea ce au cedat oamenii politici. De altfel, SUA se plîng de creșterea rolului militarilor sovietici la tratative, în dauna reprezentanților Ministerului de Externe al URSS, aspect care n-a mirat însă pe nici unul din observatorii vieții politice sovietice, date fiind evoluțiile de dată recentă din URSS.

Deocamdată, discuțiile cu privire la „CFE — 1A", cum a fost codificată faza a doua care ar trebui să se încheie pînă la următoarea CSCE programată la Helsinki în 1992, stagnează, cel puțin pe plan oficial. Deoarece Statele Unite au amenințat cu întreruperea negocierilor, iar URSS a cerut continuarea lor, ca și cum nimic nu s-ar fi întîmplat, ceilalți participanți au reușit să ajungă la un compromis : următoarea ședință plenară va avea loc la 21 martie, Moscova fiind invitată să furnizeze „explicații" și „o corectare corespunzătoare" ; s-a prelungit și activitatea comitetului de supraveghere, care se va întîlni de două ori pe săptămînă, și vor continua contactele neoficiale, care și-au dovedit eficacitatea în atîtea rînduri.

Așadar „CFE — 1 A", care a demarat sub auspicii favorabile, pare să se împotmolească. Moscova este, evident, în culpă, dar nici Statele Unite n-ar avea motive să dorească o grabnică aplicare a tratatului de la Paris. Washingtonul vrea să-și mențină rolul de putere militară de prim rang în Europa occidentală, iar ideea vehiculată de unii aliați din NATO în legătură cu transformarea acestei organizații într-un pact politic ar diminua rolul Statelor Unite în viața bătrînului continent. Washingtonul are însă două atuuri de care celelalte țări membre ale NATO vor trebui să țină cont : victoria categorică împotriva lui Saddam Hussein și instabilitatea politică din URSS. Dacă în privința primului aspect s-a putut constata că, exceptînd Marea Britanie, Canada și, ceva mai tîrziu, Franța, celelalte membre ale NATO au participat mai mult simbolic la războiul din Golful Persic, dovedind o lipsă de entuziasm care i-a contrariat pe americani, în ce privește a doua problemă se pare că nu prea există deosebiri de vederi. Ministrul american al apărării a ținut să precizeze că „uriașele incertitudini" nu împiedică URSS să-și „păstreze o capacitate strategică semnificativă". Dar pe fundalul sporirii agitațiilor interne și al unei economii din ce în ce mai bolnave se naște aproape automat întrebarea „pînă cînd ?"

Manuela Ștefănescu

1000+1

O imagine de arhivă din 1975 : fosta regină a Olandei, Juliana, la deschiderea sesiunii parlamentului de la Haga, însoțită de soțul său, prințul Bernhard, în uniformă de inspector general al armatei. Recent, prințul a fost autorizat să poarte din nou uniforma, după ce, în urmă cu 15 ani, acest drept îi fusese retras din cauza presupusei sale implicări în afacerea „Lockheed"

Listă

Cu nouă luni înainte de expirarea mandatului secretarului general al ONU, Javier Perez de Cuellar, care a declarat în repetate rînduri că nu dorește să fie reales, circulă deja liste de posibili succesori. Cea mai recentă cuprinde 17 nume. Printre cei considerați cu șanse mai mari se află prințul Sadruddin Aga Khan, fost înalt comisar pentru refugiați, pe care, în 1981, doar veto-ul sovietic l-a împiedicat să fie ales secretar general, primul ministru norvegian, dna Gro Harlem Brundtland, președintele Senegalului, Abdou Diouf, și doi generali nigerieni : Olusegun Obasanjo, fost președinte al statului, și fostul ministru de externe, Joseph Garba. Printre „posibili" figurează și Bettino Craxi, multă vreme prim-ministru al Italiei, iar printre „improbabili" cîteva nume mai sonore : Margaret Thatcher, Vaclav Havel, Eduard Șevardnadze și Helmut Schmidt.

Căință

Unul din cei mai periculoși membri ai organizației teroriste basce ETA dorește să devină călugăr benedictin, după cum informează publicația spaniolă „Diario 16". Philippe Saez, un francez de 32 de ani, trăiește în prezent într-o mînăstire din împrejurimile Parisului, fondată în 1757. El poate circula liber, deoarece de la acțiunile la care a participat au trecut mai mult de 10 ani și, conform legislației franceze, după acest interval orice delict se prescrie. Conform declarațiilor îndrumătorului său spiritual, un călugăr care nu și-a dat numele, Saez se roagă pentru toate victimele sale și ale ETA ; el se căiește pentru crimele comise și recunoaște că violența este o gravă eroare.

De vînzare

În vederea retragerii din Germania, forțele armate sovietice au pus în vînzare o mare parte din armamente și alte mijloace auxiliare, considerate prea demodate pentru a fi repatriate în URSS. Oferta cuprinde avioane Mig-21, Mig-23, elicoptere Mi-8, camioane Ural de 8 tone, poduri mobile, ateliere de reparat tancuri și un bogat sortiment de rachete și alte muniții, O parte din acestea sînt expuse pentru public la un depozit al garnizoanei sovietice, în districtul berlinez Karlshorst. Firește, plata se face numai în valută. „Ne dăm seama că nu toate sînt de cea mai bună calitate", declara un ofițer, „dar acest lucru se reflectă și în prețuri".

Sacrificiu

Un bărbat de 27 de ani, originar din Togo, a solicitat azil în Marea Britanie, afirmînd că se teme că va fi ucis într-un ritual religios. El a declarat că unchii și verii săi au fost sacrificați unor zei tribali și că se teme că va avea aceeași soartă. Ministerul de interne a respins inițial cererea, considerînd că tînărul, al cărui nume nu a fost dezvăluit, nu îndeplinește condițiile necesare. Ulterior, un tribunal a ordonat reexaminarea cazului ; decizia finală nu a fost încă luată.

Caravană

Douăzeci de vehicule transportînd alimente, medicamente și materiale pentru dezvoltarea agriculturii, construcțiilor și electrificare vor pleca din Spania, la 23 martie, spre taberele refugiaților din Sahara Occidentală, în cadrul unei „caravane a păcii" organizate de Crucea Roșie spaniolă. 18 organizații umanitare, politice și sindicale au contribuit la strîngerea ajutoarelor, care valorează în total circa două milioane de dolari. Conform unui reprezentant al frontului POLISARIO, la Tindouf (Algeria) trăiesc în condiții precare 165 000 refugiați din această regiune, în trecut colonie spaniolă, astăzi aflată sub controlul Marocului. „Este unicul stat arab în care a doua limbă este spaniola", a relevat reprezentantul frontului care susține independența teritoriului.

Fostul prim-ministru thailandez, Chatichai Choonhavan, destituit în urma loviturii de stat de la 23 februarie, salută ziariștii la plecarea în exil în Elveția

Candidat

David Duke, 41 de ani, deputat în adunarea statului Louisiana și fost președinte național al Ku-Klux-Klanului, și-a declarat candidatura pentru postul de guvernator. El își propune, în cazul în care va fi ales, să reducă programele guvernamentele care, după părerea sa, au scăpat de sub control. „Singura creștere de cheltuieli pe care o voi aproba va fi pentru sporirea capacității închisorilor de stat", a spus el. Cariera politică de pînă acum a lui Duke a fost sinuoasă : după părăsirea funcției sale în Klan, el s-a înscris în partidul democrat, a candidat în 1988 ca independent la președinția SUA, după care a trecut la republicani, obținîndu-și scaunul de deputat în ciuda opoziției cadrelor de partid. Cu acea ocazie, președintele partidului îl denunța ca „lăudăros, șarlatan și oportunist politic". Anul trecut a candidat pentru Senatul SUA, cîștigînd peste 600 000 de voturi.

Winnie Mandela, soția liderului Congresului Național African, Nelson Mandela, la sosirea la Curtea Supremă din Johannesburg. Acuzată de a fi organizat răpirea și brutalizarea unor tineri de culoare, dna Mandela se află într-o situație dificilă ; după mai multe amînări provocate de dispariția misterioasă a unor martori, procesul a intrat pe făgașul său normal, iar unul din martori a confirmat integral acuzațiile

Cazul Honecker

Armata sovietică l-a sustras justiției germane pe fostul șef de partid est-german, Erich Honecker, transferîndu-l în secret în URSS, ceea ce a provocat indignarea guvernului de la Bonn, care a cerut revenirea „imediată" a lui Honecker. Fostul șef de stat și al partidului comunist, în vîrstă de 78 de ani, acuzat de complicitate la crimă, a fost transportat cu avionul la Moscova împreună cu soția sa, Margot (62 de ani).

Apreciind că afacerea va avea repercusiuni grave asupra relațiilor germano-sovietice, purtătorul de cuvînt al guvernului federal, Dieter Vogel, a afirmat că „decizia Moscovei constituie o violare a acordului bilateral de retragere a trupelor sovietice, ca și a dreptului internațional". Justiția germană a reacționat cu indignare. Procuratura din Berlin a anunțat menținerea mandatului de arestare pentru coresponsabilitate prezumtivă la uciderea a circa 190 de est-germani, care au încercat să treacă Zidul din Berlin.

Pînă în prezent, lui Honecker nu i s-a intentat încă proces mai ales pentru că militarii sovietici, care l-au găzduit după 3 aprilie 1990 la spitalul Beelitz de lîngă Berlin, au refuzat să-l predea justiției. Exilul său la Moscova îndepărtează această perspectivă, deoarece între Germania și URSS nu există acord de extrădare, iar dreptul penal german nu prevede condamnarea în contumacie. Militarii sovietici au invocat starea sănătății a lui E. Honecker, care a fost supus la două intervenții chirurgicale pentru tumoare la rinichi, în ianuarie 1990.

Într-un discurs pronunțat în Bundestag înaintea vizitei pe care a efectuat-o la Moscova, ministrul de externe german, Hans-Dietrich Genscher, a protestat împotriva transferării lui Honecker la Moscova, apreciind-o ca o violare a Tratatului germano-sovietic asupra retragerii trupelor sovietice din Germania.

Potrivit unor știri de ultimă oră, soții Honecker ar urma să se stabilească în Chile, unde trăiește fiica lor, căsătorită cu un fost refugiat politic în RDG. În numărul viitor vom reveni pe larg asupra acestui subiect.

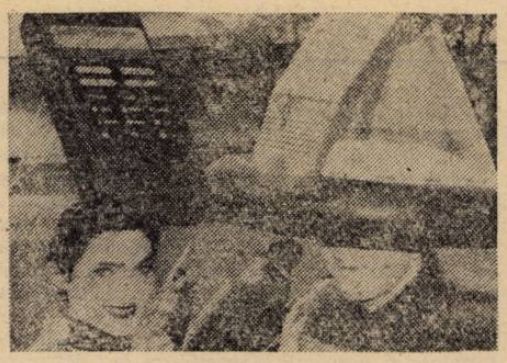

Două modele mai puțin obișnuite de pălălării, inspirate de forma unor telefoane. Ele fac parte dintr-o campanie publicitară în cadrul Tîrgului Internațional de Computere „CEBIT 91", deschis săptămîna trecută la Hanovra

Moștenitori

● *Reconciliere în familia regală a Franței : actualul pretendent la tron, contele de Paris — strănepotul ultimului rege, Ludovic-Filip — în vîrstă de 82 de ani, l-a desemnat din nou ca moștenitor pe fiul său cel mai mare, Henri. Acesta, de profesie pictor, și-a reluat titlul de conte de Clermont, care-i fusese luat în urmă cu zece ani. Motivul era divorțul de prințesa de Wurtemberg — cu care avea cinci copii — și căsătoria cu Micaela Cousino, ea însăși divorțată și fără titlu nobiliar ; acum, ea a devenit prințesă de Joinville. Decizia contelui de Paris a fost primită cu satisfacție în cercurile monarhiste franceze, dar marea majoritate a populației i-a acordat prea puțină atenție.*

● *Consiliul de miniștri al Belgiei a aprobat un proiect de lege pentru abolirea legii salice. Această prevedere, datînd din Evul Mediu, dar inclusă în Constituția belgiană în 1831, interzice accesul la coroană al moștenitorilor de sex feminin. Abolirea ei nu ar avea urmări imediate în Belgia, unde succesorul desemnat al regelui Baudouin (care nu are copii) este fratele său, prințul Albert. Legea salică a fost abrogată și în Suedia — unde o introdusese în 1818 mareșalul francez Bernadotte, fondatorul actualei dinastii — în 1977, după nașterea prințesei Victoria, devenită moștenitoarea regelui Carl Gustaf.*

● *Un purtător de cuvînt al casei imperiale japoneze a anunțat că prințesa Kiko, soția principelui Akishino, al doilea pe lista succesiunii la tron, așteaptă un copil pentru luna octombrie. El a reamintit totodată că prințul moștenitor Naruhito nu și-a respectat promisiunea de a se căsători înainte de a împlini 30 de ani. Dezamăgirea opiniei publice japoneze în această privință este sporită și de originea „plebee" a prințesei Kiko, fiica unui profesor universitar.*

Coran

Reprezentanții Malaysiei au cîștigat cel de-al 32-lea concurs internațional de recitare a Coranului, atît la bărbați cît și la femei. Ei au beneficiat de avantajul terenului propriu, competiția avînd loc la Kuala Lumpur, și de lipsa participanților din țările Orientului Mijlociu, printre care campionul de anul trecut, un iranian. Organizatorii nu au invitat aceste țări, deoarece, din cauza conflictului din Golf, ele n-au avut timp să-și prepare concurenții. Totuși, la concurs au luat parte 14 state.

Analfabeți

Dramaturgul Arthur Miller a ținut o conferință în fața unui public mai puțin obișnuit — 30 de adulți analfabeți, care văzuseră de curînd piesa sa „Moartea unui comis voiajor" în cadrul unui program educațional. „Tatăl meu era aproape analfabet", le-a spus el. „A trăit peste 80 de ani și n-a citit niciodată vreo carte".

Achitare

Un tribunal din Lisabona l-a absolvit pe profesorul de liceu Jose de Almeida, 55 de ani, de acuzația de înaltă trădare pentru propaganda sa în favoarea separării insulelor Azore de Portugalia. Arhipelagul constituie în prezent o regiune autonomă în componența republicii. Acuzarea a insistat asupra presupusei incitări la violență, în scopul cuceririi independenței, de către Almeida, liderul Frontului de Eliberare a Azorelor. Dar apărarea a invocat articolul 7 al Constituției, conform căruia Portugalia „recunoaște dreptul popoarelor la insurecție împotriva oricărei forme de oprimare și îndeosebi a colonialismului și imperialismului". În ce-l privește, Almeida a definit FEA drept „mai mult o stare de spirit decît o organizație militantă".

Terasele cafenelelor de pe Kurfürstendamm, una din arterele centrale ale Berlinului, au fost rapid populate săptămîna trecută, cînd temperatura a urcat peste 17°C. Saxofonistul Sven Wernau le oferă clienților un program muzical potrivit ambianței

Venirea primăverii este salutată și de acest manechin al casei de mode Nina Ricci. Totuși, modelul face parte din colecția de toamnă/iarnă a renumitei firme, prezentată în aceste zile la Paris

Caricaturistul Hank Ketchum alături de o statuie a „copilului" său, popularul personaj de benzi desenate „Dennis The Menace" (Amenințarea). Dennis, ale cărui aventuri sînt reluate în peste 1 000 publicații din întreaga lume, va împlini anul acesta 40 de ani de la prima apariție

Testament

Colecția de pictură impresionistă și post-impresionistă a fostului ambasador american la Londra, Walter Annenberg, va reveni după decesul său muzeului Metropolitan din New York. Proprietarul, care a împlinit 83 de ani săptămîna trecută, a declarat că nu dorește dispersarea tablourilor, iar muzeul „Met" i se pare cel mai bun loc pentru expunerea lor. Colecția, calificată drept „extraordinară" de un expert al muzeului, este evaluată la un miliard de dolari și include opere renumite ale lui Picasso, Cézanne, Gauguin, Van Gogh, Renoir și alții. Annenberg, un filantrop miliardar, a creat în trecut un adevărat imperiu al comunicațiilor ; în 1988 el i-a vîndut lui Rupert Murdoch revista „TV Guide" pentru 3 miliarde de dolari.

Soție

Presa panameză critică sever desele declarații publice ale soției președintelui Guillermo Endara, Ana Mas Diaz (24 ani). Într-o notă intitulată „O primă doamnă care trebuie să stea la locul ei" ziarul progouvernamental „Critica" scrie : „Constantele și nefericitele intervenții în public ale doamnei de Endara au depășit limita toleranței poporului panamez... Ea provoacă situații incomode în guvern prin critici mușcătoare și aprecieri nepotrivite". Declarațiile de care este vorba au constat, în principal, într-un dur atac la adresa cabinetului de miniștri, învinuit de deteriorarea imaginii președintelui. În replică, ziarul „La prensa" releva că răspunderea pentru alcătuirea cabinetului îi revine, de fapt, președintelui însuși.

Mafia

O comisie parlamentară italiană a alcătuit un cod destinat să prevină includerea, pe listele de candidați la alegeri, a persoanelor implicate în activitățile Mafiei. Se prevede excluderea de la candidatură a celor inculpați sau condamnați pentru „asociere de tip mafiot" sau pentru alte delicte grave : omucidere, răpire, furt, trafic de droguri, delicte contra administrației publice și altele. Codul nu are putere de lege, solicitîndu-se acceptarea sa voluntară de către „forțele sănătoase ale tuturor partidelor". Primul test al noului cod vor fi alegerile locale din iunie, în Sicilia, principala zonă de influență a Mafiei.

Comunitate

Patru călugărițe, membre ale comunității religioase din Fréchou (sud-vestul Franței), au amenințat că vor declara greva foamei în piața Operei din Paris dacă nu li se acordă întrevederi cu miniștrii francezi de interne și de justiție. De asemenea, cu Papa. Comunitatea nu este recunoscută de Sfîntul Scaun, fiind bănuită de legături cu arhiepiscopul disident Marcel Lefebvre, excomunicat de Vatican pentru a fi consacrat preoți, conform unor rituri fundamentaliste. Totuși, cei 50 de membri — călugărițe și preoți — ai grupului de la Fréchou neagă orice asemenea legături și îl acuză pe episcopul local, monseniorul Saint-Gaudens, de a dori „să închidă comunitatea". De partea sa, episcopul invocă dispoziții primite de la Roma.

Rubrică realizată de Alexandru Antonescu

Titulescu — un mare european

dintre numeroasele personalităţi politice române care au promovat cu strictețe linia „statu-quo"-ului european stabilit prin Tratatul de la Versailles şi care au apărat în acest fel independenţa naţională şi integritatea teritorială a României nu există îndoială că Nicolae Titulescu este figura cea mai proeminentă.

Născut la 4 martie 1882, în familia unui avocat din Craiova, Nicolae Titulescu şi-a făcut studiile primare şi liceale în oraşul natal, urmînd apoi Facultatea de Drept din Paris. Elev şi student eminent, Titulescu a fost puternic influenţat de viaţa spirituală franceză, dar aceste influenţe nu făceau decît să se adauge unei personalităţi deja formate pe fondul spiritual şi intelectual românesc. Acestui fond îi datorează, probabil, Titulescu patriotismul cultivat şi promovat în timpul ceselor contacte externe. În persoana lui Nicolae Titulescu s-au întrupat calităţile unui savant, ale unui om de stat şi ale unui diplomat de primă mînă. Dar cea mai strălucitoare calitate a sa a fost, fără îndoială, talentul oratoric. În ceea ce priveşte arta de a-şi exterioriza gîndurile, Titulescu nu a avut practic rival în diplomaţia europeană interbelică.

Încheindu-şi studiile la Paris, Titulescu se reîntoarce în ţară pentru a se dedica „celor două din carierele cele mai pasionante : avocatura şi învăţămîntul". În calitate de profesor la Universitatea din Iaşi (pînă în 1909) şi ulterior la Universitatea din Bucureşti, Nicolae Titulescu a fost titularul cursului de drept civil. În paralel cu activitatea pedagogică, Titulescu a depus o prodigioasă muncă ştiinţifică şi jurnalistică, publicînd, în revistele „Cronica" şi „Curierul Judiciar", o serie de articole referitoare la probleme complexe de drept civil. Totodată, a realizat un număr de lucrări ştiinţifice care s-au făcut remarcate atît prin bogăţia documentaţiei cît şi prin limpezimea argumentaţiei. Dintre temele de primă importanţă tratate în cadrul acestor lucrări : problema ţărănească, probleme de stat, problema votului universal, problema drepturilor virtuale, toate abordate de pe poziţii de excepţională competenţă. Înclinaţia lui Titulescu pentru reforme a fost confirmată şi de activitatea parlamentară (depusă între 1912—1921), mai concret de sprijinul pe care l-a oferit reformelor agrară şi electorală, dar, mai cu seamă, de munca depusă în vederea pregătirii şi elaborării temerarei şi importantei reforme financiare din 1921.

După primul război mondial, Titulescu a renunţat să se mai ocupe de problemele politicii interne ale României, excepţie făcînd cazurile în care era solicitat expres de către rege. Vederile sale progresiste urmau în continuare să fie traduse în principii de viaţă, dar „nu în interior, unde disputele sînt zgomotoase, ci în exterior, unde luptele sînt dificile"...

Aproape întreaga perioadă interbelică a fost marcată, din punctul de vedere al României, de activitatea diplomatică a lui Nicolae Titulescu, activitate ce i-a canalizat acestuia toate eforturile, consacrîndu-l ca una dintre cele mai subtile şi mai clarvăzătoare personalităţi ale continentului. Debuturile diplomatice ale lui Titulescu se situează în cea de-a doua jumătate a lui 1918, cînd devine membru al Consiliului Naţional Român, înfiinţat la Paris sub preşedinţia lui Take Ionescu. Ulterior va fi numit delegat al României la Conferinţa de pace de la Paris. Momentul marchează lupta acerbă dusă de Titulescu în scopul apărării intereselor naţionale, el considerîndu-se interpret legitim al aspiraţiilor poporului român la realizarea unităţii naţionale. Eforturile sale au stat la baza recunoaşterii, de către marile puteri, a Marii Uniri din 1918.

● Oriunde am fost, am dus România în suflet, şi meritul pe care îl revendic este că omul Genevei nu a încetat o clipă de a fi omul ţării româneşti.

● Eu nu-mi revendic nici un merit, căci nu poate fi merit să lucrezi din toată inima pentru ţară. Chestiunile României parcă fac parte din mine. Umblu cu ele, mănînc cu ele, dorm cu ele. Asta e o boală fără leac.

● Eu care sînt adînc uman am curajul de a spune public că umanitatea nu mă interesează dacă România nu-şi găseşte locul în sinul ei.

● Eu nu fac o alegere între gloanţele care s-ar putea îndrepta spre ţara noastră. Eu vreau ca România să trăiască.

● Am dorit o politică de independenţă pentru România. Pot declara în mod ferm că, atît timp cît am fost ministru al afacerilor străine, nu am primit niciodată ordine din afara frontierelor.

● Viaţa mea a fost o luptă continuă în scopul de a croi pentru România un loc în viaţa lumii, apărîndu-i, totodată, interesele naţionale.

La reîntoarcerea de la Conferinţa de pace, Titulescu este numit, pentru puţină vreme, ministru de finanţe ; la începutul lui 1922 este trimis la Londra, în calitate de ministru şi de reprezentant al României pe lîngă Liga Naţiunilor. Aici Titulescu apără cu pasiune şi devotament interesele economice şi politice ale României, aducîndu-şi o contribuţie valoroasă la păstrarea păcii mondiale. Aprecierea de care se bucură face ca Titulescu să fie ales de două ori consecutiv preşedintele Adunării Ligii Naţiunilor. Pentru capacitatea demonstrată de a promova interesele României în străinătate este numit ministru al afacerilor externe, mai întîi între 1927—1928 şi apoi în 1932, cînd misiunea sa la Londra ia sfîrşit. În această calitate (de ministru al afacerilor externe), Titulescu reprezintă România la Conferinţa internaţională a dezarmării (Geneva 1932—1934), în cadrul căreia susţine ideea dezarmării în vederea prevenirii oricărui act de agresiune, aducîndu-şi totodată o esenţială contribuţie la „definirea agresorului". Pornind de la principiul indivizibilităţii păcii, ministrul român de externe considera că o securitate efectivă pe plan internaţional nu putea fi realizată fără intrarea majorităţii statelor în cadrul unui sistem de pacte de neagresiune. Eforturile lui s-au îndreptat, în acest scop, în particular asupra asocierii statelor din centrul şi sud-estul Europei cu ajutorul acordurilor regionale făcînd parte integrantă dintr-un sistem de securitate colectivă. Insistenţele lui Titulescu s-au concretizat prin semnarea, în 1933, a pactului de reorganizare şi consolidare a Micii Antante (România, Cehoslovacia şi Iugoslavia) ; în anul următor, tot datorită eforturilor sale, se constituie, la rîndul ei, Antanta Balcanică (România, Grecia, Turcia şi Iugoslavia). Cele două organisme internaţionale au avut, pe durata existenţei lor, efecte benefice asupra cooperării paşnice dintre ţările membre.

Era însă necesar, pentru a preveni agresiunea hitleristă, ca noi acorduri de asistenţă mutuală să se adauge acestor pacte regionale. Aplicîndu-şi ferm politica pacifistă, Titulescu a susţinut constituirea unui pact regional răsăritean, din care să facă parte URSS, Germania, Cehoslovacia, Polonia şi statele balcanice învecinate cu Uniunea Sovietică ; a contribuit activ la realizarea pactelor de asistenţă mutuală Franţa—URSS şi Cehoslovacia—URSS în 1935, depunînd eforturi, în acelaşi timp, pentru semnarea unui pact similar între România şi URSS, de astă dată însă neîncununate de succes.

La fel cu celelalte state din Mica Antantă şi din Antanta Balcanică, România s-a menţinut, pe o linie de orientare antirevizionistă, desfăşurînd o politică de pace strict corespunzătoare intereselor internaţionale. În calitatea sa de ministru de externe, Titulescu s-a făcut remarcat permanent prin combaterea revizionismului şi fascismului, opunîndu-se, pe cît posibil, tendinţelor de resemnare în faţa actelor de agresiune fasciste şi revizioniste. De menţionat atitudinea hotărîtă împotriva iniţiativei lui Mussolini de a crea „Pactul celor patru" (Italia, Germania, Anglia şi Franţa), împotriva acţiunilor agresive ale Italiei în Etiopia, împotriva violării tratatelor de pace de către Germania hitleristă şi împotriva atacurilor asupra Spaniei republicane duse de rebelii lui Franco.

Datorită remarcabilei activităţi diplomatice puse în slujba păcii, eminentul om politic a cîştigat respectul, simpatia şi recunoştinţa întregii lumi. Dar, pe măsura creşterii prestigiului internaţional, creştea şi ostilitatea celor care nu-i împărtăşeau părerile, şi reacţiile interne şi externe (cu precădere cele ale statelor fasciste şi revizioniste) se concretizau într-o serie de comploturi. Data de 29 august 1936 a consemnat reuşita celor pentru care Titulescu devenea din ce în ce mai incomod, marcînd momentul îndepărtării acestuia de pe scena politică internă şi internaţională. După plecarea lui Titulescu, politica externă română a păstrat însă direcţiile imprimate anterior, direcţii cărora, deşi lipsit acum de influenţa diplomatică, Titulescu le va rămîne credincios pînă la moartea sa, la Cannes, la 17 martie 1941.

Există, abia acum, speranţa că ultima dorinţă a lui Nicolae Titulescu să fie, în sfîrşit, îndeplinită : marele om politic român a cerut ca rămăşiţele pămînteşti să-i fie aduse în ţară şi înhumate pe o colină a muntelui Tîmpa din Braşov. **(Adaptare după Ion M. Oprea : „Nicolae Titulescu", Ed. Ştiinţifică, Bucureşti, 1966).**

În hăţişul unui mister îngropat

Henri Zalis

este, de departe, un subiect pasionant readucerea în actualitate a cazului Aldo Moro. Cum se ştie, la 29 aprilie 1978, Aldo Moro, luat prizonier de „Brigăzile roşii", adresa propriului partid „Democraţia creştină", un mesaj dezabuzat-premonitoriu ce se încheia astfel : „Lucrurile sînt limpezi, cît se poate de limpezi".

Trecuseră 44 de zile de cînd fusese răpit în plină stradă, la Roma, după ce escorta sa fusese lichidată pe loc. Era, la vremea aceea, omul politic proeminent ce lansase noţiunea „compromisului istoric", un fel de înţelegere complexă ce le garanta comuniştilor consultarea în adoptarea marilor proiecte de legi, sub rezerva respectării intereselor statului de drept. În acest mod, ţara era la adăpost de greve, manifestări de opoziţie şi alte forme de împotrivire faţă de oficialităţi atît în ce priveşte strategia externă cît şi cea internă. În plus, Moro, cred eu, viza o reformare a Partidului Comunist dintr-un partid de orientare moscovită într-unul tentat de social-democraţie, mai degrabă permeabil la soluţiile naţionale.

A urmat exterminarea lui Moro de un „tribunal al poporului" ; i s-a găsit cadavrul în portbagajul unei limuzine Renault 20 roşii, abandonată în centrul capitalei. 12 ani mai tîrziu, în pofida celor patru procese intentate unor participanţi direcţi la asasinat, afacerea nu pare să se clarifice. Mai degrabă are aerul că se complică, că sporesc bănuielile pe măsură ce pistele se înmulţesc. Chiar dezvăluirile teroristului Mario Moretti, ce pretinde că totul este dat în vileag, nu fac altceva decît să intensifice supoziţiile şi temerile.

Ultima răbufnire a venit la 9 octombrie 1990. Zidarii chemaţi să refacă apartamentul ce servise drept ultim sediu conspirativ conducerii „Brigăzilor roşii" din Milano, pe Via Monte Nevoso, rămasă neocupată de la descoperirea ei în urmă cu un deceniu şi mai bine, indică o ascunzătoare în nişa de sub fereastra sufrageriei. Preşedintele Democraţiei Creştine era de cinci luni împuşcat cînd carabinierii generalului Carlo Alberto Dalla Chiesa ţîşnesc la adresa menţionată şi arestează trei membri marcanţi ai organismului terorist. Cu aceeaşi ocazie, găsesc o importantă cantitate de documente de arhivă, cîteva imediat dispărute din circulaţie. La data respectivă adjunctul procurorului-şef va declara că investigarea ascunzătorii n-a relevat nimic spectaculos.

Primul care s-a îndoit de veracitatea declaraţiei a fost însuşi generalul Dalla Chiesa : „In momentul răpirii sale, Aldo Moro circula avînd asupra sa cîteva genţi cu acte. Brigăzile roşii au luat două dintre ele, pare-se, cu documente de extremă valoare. Acestea nu au mai fost niciodată recuperate". Şi, spre a spori misterul absolut al afacerii, celebrul poliţist adăuga : „Nu pricep de ce am regăsit, totuşi, unele copii. Originalele au fost sustrase pentru totdeauna ?"

Iată o primă, capitală, întrebare. Ar mai fi încă una. Ce secret a dus cu el în mormînt generalul Dalla Chiesa, lichidat şase luni mai tîrziu, în octombrie 1982, în faţa locuinţei sale din Palermo. Se întîmpla evenimentul cam la data desfăşurării unui proces legat de cazul Moro, cînd unul din anchetaţi, o femeie pe numele ei Maria Carla Brioschi, se mira că nu s-a regăsit după pătrunderea carabinierilor în Via Monte Nevoso suma de 60 milioane lire primită de grupusculul terorist amintit drept răscumpărare de la armatorul Pierro Costa. Ei bine, femeia nu minţise. Banii erau dosiţi în ascunzătoarea depistată de zidari sub fereastra sufrageriei, aşa cum am menţionat, în ziua de 9 octombrie 1990.

În 1935, un alt arestat, Francesco Bonisoli, afirma în pretoriu că la aceeaşi adresă existau preţioase fotocopii după originalele scrise în detenţie de Moro. Vor reapărea tot la 9 octombrie 1990.

Vădit lucru, cineva are interes să camufleze gravele implicaţii ale uciderii lui Moro. Senatorul Sergio Flamigni, membru al comisiei parlamentare învestite să abordeze dosarul Aldo Moro, ceruse, absolut zadarnic, o nouă percheziţie la vizuina bandiţilor. Era personal încredinţat că lipsesc prea multe acte şi că ele nu au intrat în pămînt.

La drept vorbind, este perfect bizar că ce nu au depistat specialiştii, au reuşit nişte zidari cu cîteva lovituri de ciocan. Din două una : ori percheziţia iniţială a fost superficială, ori cineva a avut interes ca ea să nu se soldeze cu rezultate. Bettino Craxi a rezumat excelent întreaga afacere Moro : „Ori toată chestia este simplă ca «bună ziua», ori este a dracului de complicată".

Se impune o constatare de ordinul evidenţei. Aparatul poliţienesc a acţionat cu detaşarea dezinteresului. Să fie la mijloc dispoziţii superioare ? Oricum, maşina birocratică înaintează cu viteză de melc, probabil, din înalt ordin. Sub influenţa unor intrigi suprapuse de partid şi de stat ?

În ce priveşte documentele, cel mai important rămîne procesul-verbal al „interogatoriilor" la care Moro a fost supus de temnicerii lui. A rezultat un dosar cu 400 de file. Ce s-a găsit în ascunzişul de pe Via Monte Nevoso nu sînt decît fotocopii. Fotocopii, din păcate, parţiale, cu mari lacune în cursivitatea lor. Unde sînt originalele ? Cine anume are interes că le sustragă cercetărilor ? A spus, oare, Aldo Moro lucruri şocante pentru anume oameni politici, cu precădere dintre cei care i-au fost colegi de partid ? Indiferent de ce a putut mărturisi pe seama lor şi a lui însuşi în cele 55 de zile de captivitate, Moro a făcut, se poate presupune, anumite dezvăluiri despre scandalurile şi misterele vieţii politice romane. Surprinde, în noianul întrebărilor, încăpăţînarea cu care tace Mario Moretti, singurul terorist care n-a vorbit deloc şi nici nu s-a pocăit.

Justiţia italiană a învăluit afacerea Moro într-un văl dens de mister. Va rămîne el de-a pururi peste legăturile puterii, ale unor partide cu oameni din culise ? Dacă da, anchetele de pînă acum nu promit nici o revelaţie importantă. Dacă nu, cine se va disocia de raţiunile de principiu ale eşecului anchetei şi va dispune întocmirea unui nou dosar, cu noi percheziţii şi chemări la bară ? O dezbatere suplimentară ar deschide drumul spre adevărul acestei complexe întrepătrunderi de secrete de stat şi sustrageri la fel de confidenţiale.

În analele încărcate de istorie ale ultimului deceniu, „afacerea Moro" riscă să dezamăgească. Singularitatea şi fragilitatea omului politic faţă de răpitorii şi propriii colegi de partid ridică infinite semne de întrebare, deocamdată fără răspuns. Nu ştiu dacă-l vom primi vreodată. Şi dacă se va spune lucrurilor pe nume sau curiozitatea publică va avansa numai invitaţia la un număr de reconsiderări.

O menţiune specială pentru şocul ce va fi atunci resimţit doreşte să pună în gardă pe cei care, din obişnuinţă sceptică, spun : „despre morţi numai bine".

P.S.

În articolul precedent, Cursă cu obstacole, **rugăm cititorii să revadă astfel textul apărut : „Israelul a fost aliatul cel mai discriminat" şi „...cînd ora socotelilor, a bilanţului va bate la uşă."** (n. red.)

STOP CADRU

Cancelarul german Helmut Kohl şi ministrul israelian de externe David Levy înaintea convorbirilor de la Bonn, la 14 martie

Ierusalim : secretarul de stat al SUA, James Baker, întîmpinat de primul ministru israelian Yitzhak Shamir la reşedinţa sa

Runda Uruguay

un acord amînat

Negocierile multilaterale privind liberalizarea comerțului mondial cuprinse în așa-zisa „rundă Uruguay", din cadrul Acordului General pentru Tarife și Comerț (GATT), s-au transformat în cele din urmă într-o „gîlceavă a înțelepților" comerciali, în primul rînd în problema agriculturii. Ele au fost reluate, în cele din urmă, la sfîrșitul lunii februarie, după un eșec „bine temperat" în luna decembrie. De fapt, încă de la startul acestei „runde", în urmă cu cîțiva ani, se anticipa că problema agricolă va fi obstacolul major în definitivarea unui acord. La ultima reuniune de la Bruxelles a avut loc un adevărat turnir între Statele Unite și alți cîțiva aliați ai săi (state mari producătoare agricole), constituind așa-numitul „Grup Cairns" și, pe de altă parte, statele din CEE devenite foarte intransigente. Esența contenciosului constă în faptul că statele din „grupul Cairns" au cerut reducerea subvențiilor la produsele agricole de către CEE. Or, așa cum se știe, politica în acest domeniu a Comunității Europene a constituit ani de-a rîndul calul de bătaie la nivelul instituțiilor din Piața comună, alături de ridicarea barierelor vamale și, parțial, coordonarea politicilor monetare. Altfel spus, pentru „cei 12" s-a pus de astă dată problema să renunțe sau să regîndească profund unul dintre pilonii existenței lor ca organizație de cooperare regională. În felul acesta se și explică încăpățînarea cu care și-au apărat poziția în acest domeniu. Ce li se cerea de fapt statelor din CEE de către ceilalți mari producători agricoli, care își văd, în aceste condiții, dezavantajate produsele lor pe piața internațională ? Ei au fost solicitați să reducă — pe o perioadă de 10 ani — subvențiile pe plan intern cu 75 la sută, iar pe plan extern cu 90 la sută. „Cei 12" au acceptat însă un plafon de numai 30 la sută. De fapt, în total, țările industrializate subvenționează agricultura lor cu aproximativ 250 miliarde dolari, potrivit directorului general al FAO, Edouard Saouma, nivel pe care el îl aprecia „exagerat de ridicat".

În astfel de condiții, accesul pe piață al producătorilor din alte țări (mai ales din cele în curs de dezvoltare) devine restrictiv, ei trebuind să facă față unei concurențe considerate dezavantajoasă și neloială. Încă înainte de încheierea ultimei reuniuni a „rundei GATT", oficialitățile FAO atrăgeau atenția că un eșec al acestor negocieri „va înrăutăți și mai mult situația" din acest domeniu. Și mai grav este că astfel este periclitată situația stocurilor de rezerve alimentare pe plan mondial. Acum, directorul general al GATT, Arthur Dunkel, a informat delegații din cele aproximativ 100 de țări membre că au fost întrunite „elementele de natură să ne permită repunerea negocierilor pe făgașul normal". În fazele anterioare, pozițiile protagoniștilor păreau ireconciliabile. După reuniunea de la Bruxelles, ministrul australian al comerțului, Neal Blewett, președintele grupului Cairns, declarase că atmosfera a fost „extrem de dezagreabilă" și „foarte încinsă". Soluțiile de compromis propuse de mediatorul suedez M. Hellstroem pe un „non-document" au fost calificate „oaia cu cinci picioare" și „elemente de coșmar". Iar președintele Comisiei Europene, J. Delors, a afirmat că, în cadrul negocierilor GATT, SUA au tratat comunitatea europeană ca pe cineva „urît mirositor". În opinia sa, nerealizarea unui acord în „Runda Uruguay" s-ar datora faptului că SUA și grupul Cairns au ridicat ștacheta pretențiilor lor mult prea sus, cu propuneri inacceptabile. Cert este că, profilîndu-se eșecul în dosarul cel mai controversat și, pentru mulți, cel mai important, focul de paie s-a extins și la celelalte domenii, mistuindu-le repede entuziasmul.

După care, majoritatea participanților, fiecare apărîndu-și propria poziție, și-a manifestat sentimentul de „frustrare" și de jenă pentru situația în care au fost puși, reflex al dezamăgirii pricinuite de un asemenea fiasco. Faza actuală a negocierilor nu mai are stabilit un termen final de încheiere. Reluarea a fost posibilă datorită unui compromis de ultim moment între SUA și CEE, dar aceasta nu înseamnă că negocierile nu vor fi în continuare ferme, poate chiar dure.

Mai interesant decît acest joc al compromisurilor este „fabula", ca s-o numim astfel, care are un substrat eminamente politic. O serie de comentatori, dar și oficialități din SUA, au văzut în acest caz doar un prim simptom al modului de exprimare al „fortăreței Europa" pe cale de consolidare. Ei spun că în euforia creată de ceea ce se pretinde a fi eliminarea pericolului sovietic pe bătrînul continent și al noilor schimbări din Europa răsăriteană, care fac posibilă realizarea unei noi unități paneuropene, această nouă forță politică și economică a lumii va încerca să se exprime de una singură. În jocul noii polarizări a lumii, Europa ar putea fi una din principalele soliste și vrea să-și interpreteze propria partitură. Tutela americană nemaifiind necesară, Europa, avînd unul din pivoți o Germanie puternică, va putea deveni un bloc economic și poate și politic foarte puternic.

Iată de ce atitudinea SUA de suspiciune și expectativă ar putea deveni treptat de-a dreptul ostilă față de această nouă forță rivală.

Acest nou „sindrom al Europei" pare să fi motivat și turneul de la sfîrșitul anului trecut al președintelui SUA, George Bush, în America Latină în căutarea de noi aliați potențiali pe plan economic și politic. Pe de altă parte, SUA resimte tot mai incomod și rivalitatea Japoniei, într-o asemenea măsură încît oficialitățile de la Tokio se așteaptă ca, după războiul din Golf, Washingtonul să se angajeze într-un război, de astă dată comercial, împotriva Japoniei.

Referitor la noua abordare, o oficialitate a Departamentului de Stat a sintetizat foarte bine această anxietate spunînd : „Nu sîntem siguri în prezent cu ce fel de Europă avem de-a face. Pînă acum un an tratam cu o Europă occidentală cu capitala la Bruxelles și cu principala direcție îndreptată spre Atlantic. Dar în prezent vedem apariția unei alte posibilități, un bloc european mai central, cu capitala la Berlin, iar strategia direcționată spre sferele de influență din vechiul bloc sovietic. Americanilor nu le place ideea unui rol mai redus în Europa occidentală". Se poate înțelege de aici un ușor regret din partea SUA că au încurajat unificarea Germaniei și chiar evoluțiile din Est ? Greu de presupus, dar nu total exclus. În orice caz, în plan economic noua polarizare a lumii avînd ca protagoniști principali SUA, Europa, Japonia și Asia extrem orientală pare inevitabilă.

Așadar, episodul „rundei Uruguay" reprezintă, după toate probabilitățile, punctul de pornire pentru accelerarea căutărilor, de o parte și de alta a Atlanticului, în vederea găsirii cheii pentru viitoarele raporturi SUA-Europa.

N. Ștefan

Introducere la un vis împlinit. Mă simt datoare dintru început față de cititorii acestor rînduri să fac o mărturisire : nu sînt ceea ce se cheamă un om umblat în lume, experiența mea se limitează în acest domeniu la cîteva ieșiri în țări imediat apropiate, deși dorința — martor mi-e Dumnezeu — a fost arzătoare. Istanbulul a rămas un gînd din vremea copilăriei, cînd buchiseam plină de încîntare cele „O mie și una de nopți", cînd încîlceam într-o neștiință totală dar plină de farmecul misterului neamurile islamice și cînd tot ce avea turban și iatagan era turc. Cu vîrsta lucrurile s-au deslușit, dar taina acelor ținuturi a rămas la fel de ispititoare și... în zadar filmele și cărțile căutate ; ele erau ca o fata morgana ce mă lăsau asemeni emirului : cu mîinile goale și mai însetată.

Din aceste motive experiența a fost unică și fără doar și poate subiectivă.

Istanbul by night. Întîmplarea, sub chipul unui șofer de autocar scîrbit tare de un grup care voia numai să privească, n-avea nimic de ascuns în bagaje și nu părea dornic să vîndă ceva pentru a obține mult rîvnita valută, ne-a adus în pragul Istanbulului după lăsarea întunericului. Autostrada pe care intrăm este sclipire neîntreruptă de faruri, reclame luminoase pe fațade de clădiri se înghesuie unele într-altele, ochiul este izbit și nu mai poate reține. Pedeapsa pentru că sîntem un grup atît de neobișnuit este o bîjbîială lungă în noapte în cartiere mărginașe, prost pavate, neluminate, cu mașini mari pe străduțe mici pe care ne învîrtim la nesfîrșit în marche-arrière sau înainte ca melcul și cu spaima că rămînem proptiți într-o groapă să ne petrecem acolo cele trei zile promise la Istanbul. Din cînd în cînd scăpăm la lumină, vedem magazine ispititoare, ne întoarcem de două ori, de trei ori pe același drum, de acum putem schimba saluturi de amiciție cu unii vînzători, bîdîiim în continuare, dar ne ținem mîndri prin reprezentanții noștri, șoferul și însoțitoarea de grup, nu întrebăm trecătorii nimic, consumăm doar motorina noastră. Timpul se dilată, nu mai există, în locul lui se instalează o durere de cap chinuitoare. Cînd totul pare fără scăpare, o tresărire ultimă de revoltă, în consens unanim, îl obligă pe șofer să ia un pieton binevoitor ca să ne ghideze în labirinticul Istanbul. Acesta urcă, plin într-adevăr de bunăvoință, dar e... mut ! Și iar luăm totul de la capăt !

În fine, a treia oară la aceeași primă răscruce, privim cu atenție indicatorul care arată clar : la dreapta, Topkapî ! Și în mai puțin de cinci minute sîntem la hotelul nostru.

Istanbul by day. Ziua ca și noaptea pînă după miezul nopții orașul este într-o forfotă continuă, o agitație multinațională căreia trebuie să i te lași în voie, să deschizi ochii mari pentru că prezentul este la fel de interesant ca și trecutul, care este la fel de viu ca și prezentul, să-ți depășești limitele est-europene pentru că nimic nu seamănă cu ceea ce ai cunoscut acasă. Magazine lîngă magazine, tarabe lîngă tarabe, mărfurile ți se așternă pînă la picioare, aranjate ca să-ți stîrnească curiozitatea, dorința și mai ales apetitul. Ca turist ce mă respect, primul gînd mă poartă spre Topkapî (patru dolari intrarea), obiectiv prins în serviciile excursiei. Galopăm cu toții preț de două ore prin minunea de palat așezată pe malul Bosforului, vedem în goană încăperi ce cuprind colecții de porțelanuri chinezești, japoneze, bijuterii măiestrite la care lucrătura întrece în splendoare valoarea zdravenelor pietre prețioase și a kilogramelor de aur ; cînd ajung la diamantul uriaș — al doilea ca mărime în lume — sînt imunizată de cascada de smaralde pentru care aș fi intrat în rivalitate și cu Soliman Magnificul, iar în fața tronului primit cadou din India, care este garnisit cu atîtea perle — și nu oarecare — cîte versete are Coranul (adică 6666) îmi șoptesc blazată : banul la ban trage. Mă liniștesc privind Bosforul dintr-un loc de odihnă destinat sultanului, unde în apropierea chioșcului cu perne late cît patul meu susură o fîntînă. Prind grupul din urmă în sala armelor și am o tresărire în fața a două săbii cu însemnele brîncovenești. Ca într-o ultimă clipă a vieții cuprind

„Istanbul, Constantinopole...“

Ana Maria Tatovici

gărească, pentru că business-menii individuali din țara alăturată au încercat să ne convingă, îndată ce am intrat pe teritoriul lor, că moneda merge la turci. Și iarăși pe tabel ioc ! Constat adevărul conținut de anecdota cu capra vecinului și reflectez cît de prieteni ar trebui să fim în aceeași găleată. Nu pot medita îndelung pentru că aici, la vama turcească, șoseaua se desparte în 15—20 piste — cine are timp să le numere ? — și lucrurile merg repede-repede, așa că încolțită de factorul timp mă întorc în capul listei unde se află al treilea tip de monedă din buzunarul meu și văd : 1 dolar = 2 789 lire. De la un ghișeu la celălalt înregistrez variațiuni pe aceeași temă. Tema este dolarul, lirele fiind cînd cîteva în plus, cînd cîteva în minus.

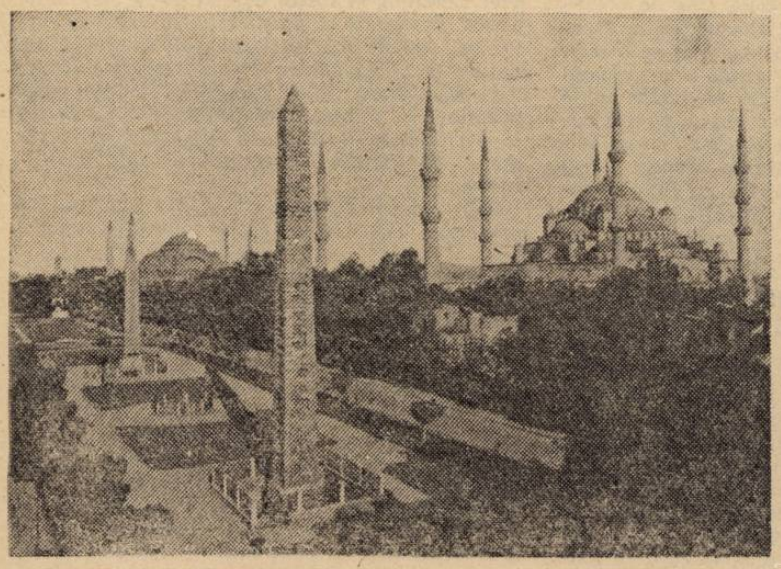

Hipodromul cu obeliscurile străjuite de minaretele Moscheii Albastre

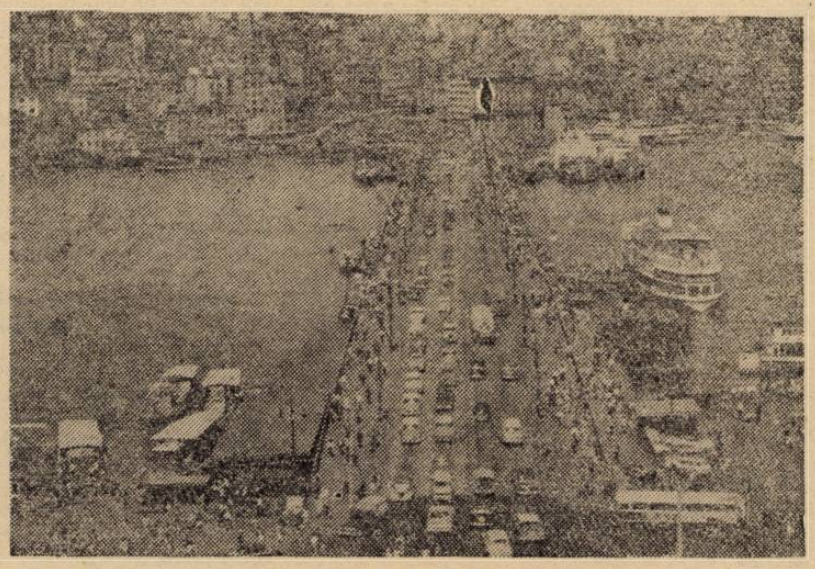

Cornul de Aur, Bosforul... cuvinte cu rezonanță de basm

sub pleoape o istorie de zbucium și capete tăiate ; țară mică și bogată, frumoasă și rivnită...

Ies la soare, mă bucur de căldura atît de generoasă în aceste locuri. Ne îndreptăm spre serai (încă doi dolari, de data aceasta ar fi din rezervele proprii), dar nu-l putem vedea, timpul presează, programul e clar stabilit.

Trecem alături, la Aya Sofia, celebra bazilică ce, prin grija UNESCO, își va recăpăta chipurile de altădată, din mozaic, dezgropate treptat, cu multă grijă de sub pictura suprapusă de adoratorii lui Allah. Fără cuvinte ! Nici o reproducere, oricît de bună, nu înseamnă nimic pe lîngă ce văd ochii mei. A fost odată un împărat vestit, al cărui nume l-a și purtat orașul, la încoronarea căruia s-au aruncat atîtea petale de roze, încît arhitecții lăcașului au închipuit, cu tot cu planul construcției, în șase săptămîni, un drum în pantă ca să fie purtate pînă sus coșurile cu ofranda înmiresmată.

În curte, spre ieșire, un mandarin își răsfață în soare poamele. El, crescut cam prea sus, noi, pe la poale, jinduim. Ele nu sînt pere mălăiețe, noi le privim, le fotografiem și plecăm.

Și pe ambele maluri ale Bosforului. În drumul spre partea asiatică, traversăm Cornul de Aur peste podul Galata. Cartierul mi se pare și mai elegant, vilele se cocoață pe pante, cochete, îngrijite, aici se mai și locuiește, nu se face numai comerț. Brusc mă cuprinde o grijă : dacă toată lumea vinde, cine cumpără ? Amîn problema pentru mai tîrziu pentru că am ajuns la podul ce face legătura cu Asia. Lungime, lățime, distanță între piloni, amănunte tehnice le găsiți în orice ghid bine întocmit. Urcăm abrupt spre turnul televiziunii, unde, într-un decor de basm, cu marea la picioare, într-un parc cu chioșcuri albe încărcate de bunătăți, se află, albă și ea, Casa ceaiului. Sîntem așteptați la un ceai de mere, într-o încăpere cam cît a unui restaurant, cu întrînduri spațioase și pereți din geamuri ce dau spre pajiște, cu porțelanuri fine pe polițe înalte, fotolii și banchete comode care încojoară tăvi de aramă. Ici-colo, cîteva carafe cu licori colorate vesel și platouri imense cu dulciuri apetisante. Le mulțumesc în gînd englezilor pentru obiceiul lor cu „five o'clock“-ul și mă împac cu soarta de turist român care la micul dejun a avut în farfurie un triunghiuleț de brînză topită, o cutiuță cu unt, una cu gem și o ceașcă de ceai. E drept că pîinea e din destul și e atît de bună că o poți mînca și fără accesorii. Dar să ajungi în Turcia și să nu mănînci o baclava, o sarailie, rahat-lokum sau fistic e de neimaginat ! De ce au mai intrat cuvintele astea în vocabularul limbii române dacă nu le poți folosi la o adică ?

Dar, deziluzie. Pentru noi este numai ceaiul ! Spre asfințit ne despărțim cu greu de acest loc și coborîm la propriu spre oraș și la figurat spre cele pămîntești, și ne îndreptăm spre unul din magazinele firmei Ada-Kaleh, unde cu dorințe multe și bani puțini vrem să ne facem tîrguielile.

Money, money, money ! Ca să înțelegeți cele ce urmează trebuie să derulez filmul înapoi, pas cu pas, întorcîndu-mă la faza de organizare a excursiei. Pentru suma de 3 700 lei ni se asigură drumul și servicii plătite în Bulgaria (două zile) și Turcia (trei zile), și în plus 18 leva și 17 dolari. Dar, și acest lucru este înscris discret pe pașaportul nostru, suma reprezintă contravaloarea celor 75 de dolari la care fiecare dintre noi avem dreptul o dată la nu știu cît timp.

Al doilea pas îl facem la granița cu Turcia, unde vreo 12 ghișee, fiecare al altei firme, afișează cursul valutar și, natural, îți și schimbă banii. Caut cu înfrigurare cuvintele leu; bani, România, dar nu le găsesc nici măcar cum apare Gibraltarul în „Cațavencu internațional“ : nu. Dezamăgită și descumpănită încerc cu leva bulgărească, pentru că business-menii individuali din țara alăturată au încercat să ne convingă, îndată ce am intrat pe teritoriul lor, că moneda merge la turci. Și iarăși pe tabel ioc ! Constat adevărul conținut de anecdota cu capra vecinului și reflectez cît de prieteni ar trebui să fim în aceeași găleată. Nu pot medita îndelung pentru că aici, la vama turcească, șoseaua se desparte în 15—20 piste — cine are timp să le numere ? — și lucrurile merg repede-repede, așa că încolțită de factorul timp mă întorc în capul listei unde se află al treilea tip de monedă din buzunarul meu și văd : 1 dolar = 2 789 lire. De la un ghișeu la celălalt înregistrez variațiuni pe aceeași temă. Tema este dolarul, lirele fiind cînd cîteva în plus, cînd cîteva în minus.

Al treilea pas este contactul vizual cu mărfurile etalate abundent, compact, ca într-o revărsare a cornului abundenței și pe care ni le promitem cu siguranța deținătorului de bani cash sau, spus mai pe graiul turiștilor români ce nu-și pot număra vizele în pașaport, jancote. Acesta este un pas al speranței, făcut din goana autocarului — vorba vine goană, că noi tot cu viteza tractorului ne deplasăm — pentru că nu vedem prețurile.

Curînd, mult prea curînd, vine și ultimul pas, acela al căderii în realitate, cînd citim pe ici-pe colo prețurile. 5—6 mii LT (adică lire turcești) bananele, la fel mandarinele, ceva mai scumpe merele, 14 000 LT o cutie cu bomboane de ciocolată de aproximativ o jumătate de kilogram, 2,50 dolari kg de alune americane, 3 dolari o pungă cu mohair (nu are un sfert de kg), două bucățele de rahat-lokum un sfert de dolar, 14 mărci un aparat de telefon, 600 LT o pîine, 1,50 dolari o sticlă de 1,5 kg de Coca Cola, 77 000 LT (sau 88 000 sau 110 000) o pereche de pantofi din piele, 10 dolari gramul de aur, 500 LT intrarea la WC, 1 000 LT expedierea unei scrisori în România, 500 LT un ziar, 4 dolari o „Burda“ și lista poate continua tinzînd spre infinit, asemenea articolelor expuse spre vînzare. Creierul meu, prea puțin utilizat la calcule matematice, se transformă într-un computer cu destinație clară : transformă lirele în mărci, mărcile în dolari, dolarii în lei și în permanență aprinde semnalul roșu, „danger“. Pentru a-mi proteja circuitele, mă blochez și din acest moment pot cînta senină : „Money, money, money ! Must be fanny In the richmen's world“. Sînt turistul perfect, care privește, privește, privește... **(Va urma)**

„Eu nu sînt Dumnezeu. Sînt un produs al vremurilor"

• cazul Jivkov: noi dezvăluiri

În dimineața zilei de luni, 25 februarie, Todor Jivkov, îmbrăcat într-un elegant costum gri, cobora dintr-o mașină de fabricație occidentală în fața Palatului de Justiție din Sofia. Însoțit fiind de garda sa de corp și de o escortă a poliției, domnul Jivkov se îndrepta spre sala de dezbateri cu o expresie calm-zîmbitoare. În fața clădirii se adunase o mulțime de oameni în dorința de a-i vedea pe fostul conducător al partidului comunist și pe colaboratorul său, Milko Balev, în noua ipostază — de inculpați. Se auzeau strigăte ca : „Asasinii ! Criminalii !"

Bulgaria — o mini - Japonie ?

Într-un interviu acordat agenției „France Presse", Todor Jivkov declară că Biroul Politic al PSB a adoptat, la o dată pe care nu o precizează, o „rezoluție secretă" vizînd deschiderea Bulgariei spre Occident. Totodată, în cartea sa intitulată „Al doilea etaj", Constantin Ceakurov — fost consilier al lui Jivkov și al fiicei sale, Ludmila — arată că, în momentul în care Gorbaciov a venit la putere (1985), Jivkov s-a hotărît să se pronunțe deschis pentru reorganizarea sistemului economic. „Avea planuri mari. I-a trimis lui Gorbaciov o scrisoare în care îi vorbea despre aparatul și nomenclatura partidului, ale căror interese și privilegii sînt afectate de orice program de reformă. El scria despre necesitatea schimbărilor, a redeșteptării încrederii oamenilor în lege", se afirmă în carte. Totuși, acest „protest nu este îndreptat împotriva socialismului".

Perestroika demarase dar Jivkov o considera o „harababură", obișnuind să spună colaboratorilor săi apropiați că se vorbește prea mult și nu se ia nici o măsură serioasă. Intenția lui (adoptată, de altfel, de către PCB în iulie, 1987) a fost de a reduce rapid aparatul de partid comunist și de a instala o independență a parlamentului și guvernului față de partid, considerînd că partidul comunist nu trebuie să mai fie principalul deținător al puterii.

Jivkov și Gorbaciov

La procesul intentat fostului ministru al economiei, Jivkov a declarat că a fost „chemat în Uniunea Sovietică și mustrat de Gorbaciov personal, ca urmare a unei preconizate schimbări în direcția Occidentului".

Chemarea la ordine a fost declanșată de o decizie a partidului comunist de a trimite studenți bulgari în străinătate, fapt ce a nemulțumit pe președintele URSS.

Se vorbea în Bulgaria, cu mulți ani înainte de căderea lui Jivkov, că relațiile acestuia cu Gorbaciov s-au răcit. Cartea „Al doilea etaj" (unde este publicată și stenograma convorbirii de la Kremlin, 1987, dintre cei doi lideri) arată că niciodată nu s-a stabilit o legătură prea călduroasă între ei și că acest fapt nu s-a datorat rigidității lui Jivkov. Fostul conducător bulgar apare, astfel, într-o nouă lumină, „aureolat" de intenții pro-occidentale.

Tendința de a transforma Bulgaria într-o mini-Japonie sau o mini-RFG a fost calificată de Mihail Gorbaciov drept „vicioasă și incorectă". „Revoluția nu este un lucru cu care să te joci", a mai afirmat cu duritate liderul de la Kremlin. „Nu putem distruge ceva vechi cu o singură lovitură. Strategia noastră este pregătită pentru o lungă perioadă istorică". Decis fiind să-și păstreze dreptul de „autor" al perestroikăi, el arăta că dacă o încercare precum cea a lui Jivkov ar da greș, toată lumea ar spune : „Iată, copiază Uniunea Sovietică". Gorbaciov a mai relevat informația pe care o deținea, și anume că în apropierea lui Jivkov existau persoane care se străduiau să orienteze Bulgaria spre Occident, afirmînd : „Asemenea discuții și atitudini ne deranjează". Jivkov a încercat imediat să-și modereze intențiile îndrăznețe, arătînd că modificările preconizate nu vor afecta prea grav cadrele de partid, acestea continuînd să-și păstreze privilegiile.

Toate aceste afirmații desprinse din stenograma discuției, deși confirmate de Todor Jivkov, trebuie analizate sub rezerva subiectivității autorului. Interesant este faptul că tocmai în săptămîna în care Jivkov a declarat de două ori că încercările sale de orientare spre Occident au fost blocate, de la Moscova au sosit informații în legătură cu o scrisoare pe care acesta i-a trimis-o de curînd lui Gorbaciov pe calea poștei obișnuite unde își exprima regretele sincere că, după înlăturarea sa de la putere, nu l-a mai putut asigura pe Gorbaciov de marele respect ce-i poartă. Totodată, el îl felicita pe liderul sovietic cu ocazia obținerii Premiului Nobel pentru pace, exprimîndu-și convingerea că „istoria îi va aprecia eforturile de dezarmare".

Jivkov cere respectarea drepturilor omului

Considerînd că procesul său este montat de forțe politice care încearcă să „tragă foloase" în vederea viitoarelor alegeri, Jivkov a cerut organizației „Amnesty International" să trimită un observator la proces. Totodată, el a spus că o eventuală condamnare ar echivala cu o „încheiere a socotelilor", ce „ar compromite Bulgaria" — deși nu a exclus posibilitatea de a primi o pedeapsă cu închisoarea de 10—20 ani. „Dar nu-mi este frică," a încheiat fostul lider comunist. Probabil suspiciunea sa se îndreaptă spre foștii comuniști (azi socialiști) care încearcă să arunce întreaga vină asupra lui și a „vechii gărzi". În această idee, fostul partid comunist a decis să înapoieze statului peste jumătate din propriile fonduri (bunuri în valoare de 52 milioane dolari) — aceasta ca urmare a unui acord semnat de toate partidele la începutul anului 1991, conform căruia foștii comuniști s-au oferit să înapoieze toate proprietățile „obținute grație subvențiilor primite de la stat".

„Primii pași" ai procesului

Pentru Todor Jivkov prezența într-o sală de tribunal nu a fost o premieră, întrucît, așa cum se știe, cu peste o lună în urmă (la 13 februarie), acesta a fost citat ca martor în procesul intentat fostului ministru al economiei, Stoian Ovciarov, acuzat de deturnare de fonduri și abuz de putere. Martorul Jivkov Todor l-a apărat pe vechiul său colaborator care facilitase nepotului președintelui definitivarea studiilor în Elveția pe cheltuiala statului. „Nimic nu justifică un asemenea proces", a afirmat Jivkov, arătînd, totodată, că l-a trimis pe nepotul său în străinătate cu intenția de a oferi viitorilor conducători ai Bulgariei o educație pro-occidentală.

Completul de judecată al primului lider din fostul bloc sovietic, supus justiției într-un cadru legal, a fost format din trei judecători și șase asesori — condus fiind de Stefanka Stoianova. Apărarea a fost asigurată de trei dintre cei mai renumiți avocați specializați în procese penale. Cu toate că aceștia au cerut amînarea procesului invocînd neregularități de procedură, completul a respins pretenția. S-a citit actul de acuzare : deturnare de fonduri și abuz de putere.

La cererea Curții, inculpatul Jivkov Todor și-a spus numele, data și locul nașterii (satul Pravăț, în afara Sofiei), starea civilă, a expus studiile pe care le are și educația de care a beneficiat.

Întrebat dacă are cazier, acesta a răspuns : „Nu."

Apărătorul său însă, întrebat la fel, a spus : „Da", explicînd apoi că Jivkov a fost condamnat la moarte în 1943 ca partizan ce lupta contra naziștilor.

Avocata Reni Tanova a afirmat că apărătorilor lui Jivkov nu li s-a permis accesul la dovezile-cheie și la depozițiile martorilor. Doamna Tanova, al cărei domiciliu a fost violat în timpul anchetei de trei ori, a afirmat că acuzarea urmărește o sentință de 10 pînă la 30 de ani închisoare. Ea a mai relevat că nu are cunoștință de nici un document care să dovedească faptul că Jivkov lua deciziile singur. „El poate purta răspunderea morală, poate fi răstignit, dar nu poate fi condamnat potrivit legilor". Ne întrebăm atunci ce sens mai au legile într-o societate dacă un om care poate fi „răstignit" nu poate fi judecat ?

„Există răspunderi foarte grave ale lui Jivkov care nu se încadrează în prevederi legale foarte concrete" a spus și fostul premier Andrei Lukanov, într-un interviu acordat agenției „Associated Press." (De altfel, Andrei Lukanov și fostul președinte, Petăr Mladenov, urmează să apară și ei în proces printre cei 200 de martori solicitați să dezvăluie natura relațiilor lor cu Jivkov). Printre altele, Jivkov a declarat că Lukanov — fost vicepremier și ministru al comerțului exterior în perioada comunistă — este principalul vinovat de situația economică actuală a Bulgariei.

Prima zi a procesului a fost afectată, însă, în principal, citirii unei părți a rechizitoriului (care cuprinde 765 pagini) de către procurorul-șef Penio Platikanov.

În cea de-a doua zi de proces, Jivkov a respins toate acuzațiile și a refuzat să răspundă la întrebările procurorului. „Am făcut greșeli, dar am obținut și victorii. (...) Admit încă o dată că am săvîrșit erori dar crime împotriva poporului n-am comis", a spus în propria apărare. „Nu am de gînd să răspund la nici o întrebare a procurorului", a mai spus el, găsind că toate acestea sînt tendențioase.

Ziariștii prezenți în cea de-a treia zi de proces relatează că fostul președinte bulgar a declarat că „nu a acționat niciodată de unul singur și că toate hotărîrile pe care le-a luat au fost colective".

Milko Balev, 70 ani, mîna sa dreaptă, aflat de asemenea sub acuzație, a explicat Curții că a avut, încă din 1950, legături cu Todor Jivkov ale cărui ordine și instrucțiuni le-a executat fără șovăire. Se știe că editori străini primeau frecvent bani de la guvernul bulgar pentru a publica operele lui Jivkov (de altfel greu vandabile) — de toată această operațiune răspundea Milko Balev, care primea și o remunerație pentru distribuirea volumelor. Acesta mai e acuzat de a fi colaborat cu Jivkov la includerea în operele scrise de scrisori și telegrame fictive.

„Pentru a economisi fondurile statului, fostul lider bulgar își schimba gulerele la cămăși și își cîrpea chiar și ciorapi" — a declarat fosta garderobieră a lui Jivkov, stîrnind ilaritate.

După primele zile de proces, presa și opinia publică bulgară se arată nemulțumite de faptul că Todor Jivkov apare pînă acum într-o lumină favorabilă. Se nasc astfel temeri că procesul ar fi, într-adevăr, o mascaradă, că anumite forțe politice intenționează să abată judecata de la ideea de adevăr. Chiar dacă se așteaptă ca și alți membri ai familiei Jivkov să fie judecați (Procuratura generală a Bulgariei a cerut autorităților elvețiene extrădarea nepotului lui Jivkov, Todor Slavkov, fiind acuzat de viol), opinia publică cere dreptate în cazul Todor Jivkov. Actul de acuzare nu este bine întocmit, declara procurorul bulgar Krasimir Jekov ; se ignoră „falsificarea de documente" ce ar putea fi un alt cap de acuzare, pentru care Jivkov riscă o pedeapsă de 20 de ani detenție.

Pînă la această dată, avocații lui Jivkov se arată convinși de nevinovăția juridică a clientului lor. Să fie oare convingerea lor intimă sau numai justificarea de care au nevoie pentru exercitarea profesiei ? Astfel, doamna Reni Tanova spune : „Vina morală va fi decisă de istorie, nu de tribunale." Iar Todor Jivkov afirmă cu detașare : „Eu nu sînt Dumnezeu. Sînt un produs al vremurilor."

Mirela Iamandi